GWARA LASOWSKA

w okolicy Tarnobrzega.

Studyjum dyjalektologiczne

SZYMONA MATUSIAKA.

W KRAKOWIE,
W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Ignacego Stelcla.
1880.

A-287

B-844

311

Osobne odbicie z Rozpraw Akad. umiej., Wydz. filolog., t. VIII.

Gwara Lasowska

w okolicy Tarnobrzega.

Spostrzeżenia zamieszczone w pracy niniejszéj odnoszą się do języka, którym mówi lud zamieszkujący wsi: Stale, Żupawę i Jeziórko w okolicach Tarnobrzega (Dzikowa). Stale oddalone od miasteczka powiatowego Tarnobrzega o pół mili, Żupawa i Jeziórko o milę drogi. wszystkie zaś blisko 2 mile od Sandomierza Nazwę „Gwara lasowska“ wyjąłem z ust ludu. Mieszkańcy sąsiednich wsi, mówiący inną gwarą, n. p. Mokrzyszanie twierdzą, że „Stalovcy, Zupavcy i Ję"żořaňe gvařǫ" po lasosku“. Jakoż w bliskości Stalów, Jeziorka i Żupawy znajdują się dość rozległe lasy, a mieszkańcy tych wsi opowiadają, że niegdyś były tu wielkie knieje. w których mieszkał i niedźwiedź i jeleń i „kot dziki“ (żbik).

Urodziłem się i wychowałem w Stalach. Jako dziecko i wyrostek mówiłem tylko po lasowsku i do 14 roku życia ogólnego języka nie znałem.

W pracy niniejszéj starałem się wykazać, o ile gwara lasowska różni się od języka ogólnego i jakie są jej właściwości; czego umieścić nie zdołałem pod właściwymi kategoryjami, tego można się dopatrzeć w przykładach, przytaczanych w tym celu w całych zdaniach i okazach samego języka.

SKRÓCENIA.

j. strsł., stsł. = język starosłowieński, las. = lasowskie, gw. l. = gwara lasowska, stpol. = język staropolski, jęz. ogól. = język ogólny, ogól. pol. = język ogólnie polski, Mikl. = Franz Miklosich Wortbildungslehre. Wien 1876, Opol. = Opolskie L. Malinowski Ueber die Oppelnsche mundart. Leipzig 1873.

I. Z głosowni.

1) Samogłoski.

A) Samogłoski otwarte.

a

§. 1. a otwarte brzmi w las. tak samo, jak w języku ogólnym: capla, sabla, baba. żaba. kapka (kropla), ńasto, ćasto, masło, bagno, barńinek, batuog, cały, ćasny, bańić, smazyć, płakać i t. d.

§. 2. Samogł. a brzmi jak niemieckie ä t. j., jak e z szérokim otworem ust, w następujących razach:

a) przed spółgł. nosowymi *m* i *n*.

α) Starosłow. ѧ, ogól. pol. ą otwarte, las. a^{e} np. kła^{e}mca, ka^{e}ńej, (kamień), sa^{e}ńec, sa^{e}ma, sa^{e}mo (ale sám), instr. dual. zaimków osob. na^{e}ma, va^{e}ma, ma^{e}mrotać (mówić niewyraźnie), pa^{e}ńěć, pa^{e}ńętny, ma^{e}mka, ma^{e}ma, ma^{e}ńić, na^{e}mova i námova, ta^{e}m, ryba^{e}my, matka^{e}my, rëka^{e}my, żaba^{e}my, łapa^{e}my, pa^{e}ńi, pa^{e}nna, da^{e}ńina, ba^{e}ńa, ra^{e}no, maryja^{e}nna, sa^{e}novny, sa^{e}novać, ga^{e}ńić, ka^{e}ńa (kania), ła^{e}ńa (łania), ra^{e}na, sa^{e}ńe (sanie), ta^{e}ńi (tani), ṕisa^{e}ńe (pisanie), pra^{e}ńe, gáda^{e}ńe (gádanie), ṕija^{e}ny, vyliza^{e}ny, zamaza^{e}ny, naładova^{e}ny.

Zasada ta zastósowana i do wyrazów przyswojonych: ta^{e}ma (damm), desta^{e}ment (testamentum), la^{e}-ment (lamentum), dyja^{e}ment (diamant), da^{e}ma (la dame

n. p. w wyrażeniu „toći da^{e}ma“, pogardliwie), ja^{e}mpułka (ampulla), kla^{e}mra (klammer), la^{e}mpa (lampe), ^{h}a^{e}meryka (Ameryka), xa^{e}mulec, xa^{e}movać (niem. hemmen, ogól. pol. hamovać) [1]), ma^{e}nna (manna), pa^{e}ncéř (panzer), ^{u}opa^{e}ncéřyć, ^{h}a^{e}ńuoł (angelus, ogól. pol. anioł), ^{h}a^{e}nuśa (Anna), ja^{e}ntek (Antonius)), fa^{e}ńelijá (familija), ^{h}a^{e}nglijá (ogól. pol. Anglija) i t. d.

β) starosłow. ѧ ogól. pol. *a*, las. *a*^{e} np.: ja^{e}ma śa^{e}no, śća^{e}na pa^{e}na, (piana), va^{e}no (viano), kol'a^{e}no i t. d.

Uwaga 1. spółgł. *n* działa także na samogł. *a* poprzedzającego przyimka *za* i *na*: śvěty petře i pavle muód śe za^{e} na^{e}my. Pol'ećała přepuórecka v proso, ^{h}a já za^{e} ńom (nią) ńebuórácek b^{u}oso, ńedávno kupeł krove, terá spředál i zarobeł na^{e} ńi (na niéj).

b) przed *j*, które zastępuje *ń*: ba^{e}jka (bańka), xa^{e}jba (hańba), pa^{e}jstvo (państwo), pa^{e}jscyzna (pańszczyzna), podda^{e}jstvo (poddaństwo), ra^{e}jsy (rańszy), ta^{e}jsy (tańszy), vygna^{e}jca (wygnańca), povsta^{e}jcy (powstańcy), ka^{e}jcug (kańczug, bat), ta^{e}jcovać (tańcować), ma^{e}jkut (mańkut), ła^{e}jcux (lehnzug, og. pol. łańcuch. [1]) i t. d. [2])

c) przed spółgł. *j* gdzie ogól. pol. *a* przechodzi na *a*^{e} skutkiem asymilacyi w następujących wyrazach:

---

[1]) W wyrazach hämovać, hamovać, hemmen i läjcuch, łańcuch, lehnzug, możnaby uważać dźwięk ä w gw. las. za pierwotny; gdyby znowu nie przypuszczenie, że wyrazy te z ogólnego języka już w postaci: łańcuch, hamować weszły do gw. las. i tu zostały pochwycone w ogólny wir praw głosowych. L. M.

[2]) Wpływ j = ń na a poprzedzające dowodzi, że wymawianie ä przed m, n, ń jest dawniejsze, aniżeli zwątlenie ń na j. L. M.

da^{e}j, da^{e}jcé obok dáj dájcé; zamiast: na, maćé, występuje: na^{e}mćé, lecz fajka, cajka.

d) przed spółgł. *ł* w wyrazach: baka^{e}łář (bacalarius), ka^{e}ła^{e}mář, ja^{e}łmuzna obok ja^{e}muzna.

Uwaga 1. W Żupawie *a*^{e} ma własność nieprzechodniego miękczenia poprzedzających spółgłosek *g*, *k*, w instrument. plur. np. rëka^{e}my noga^{e}my, w innych wsiach téj gwary *g* i *k* są twarde: noga^{e}my, rëka^{e}my.

Uwaga 2. *á* pochylone nie ulega wpływowi następnego *m* i *n*, i nie przechodzi na a^{e}, lecz zachowuje właściwe sobie brzmienie, mówią zatém: pán, barán, cygán, zbán (dzban), (lecz dalsze przypadki z a jasnym, przez a^{e}: pa^{e}na, bara^{e}na, cyga^{e}na, zba^{e}na); rumánek, ślaxćánka, vuójćánka (córka wójta), mówią obok bra^{e}ma, bráma, obok dámśif, da^{e}mśif (statek parowy).

Wyrazy zakończone na *anc*, *ant* mają *a*^{e} np.: gla^{e}nc (glanz) fa^{e}nt (fant), mińistra^{e}nt.

Przed *a* na początku wyrazów zjawiają się spółgł. pochodne *h* lub *j*. np.: ^{h}ale (ale), ^{h}abo, ^{h}abecadło ^{h}adyja^{e}nt (adjunkt), ^{h}a^{e}ńuół (anioł), ^{h}arak, ^{h}arcyviskup, ^{h}atra^{e}ment (atrament), ^{h}areśt (areszt), japtyka, japetyk i ^{h}apetyk (apetyt), ja^{e}nvët (adwent), ja^{e}ntek (Antoni), jadám.

i

§. 3. Samogłoska *i* wymawia się jak w ogól języku; na początku wyrazów ma przed sobą zawsze spółgł. *j* np.: jide, jić, jińe, jinny, jigła, jikra jinteres, jizba, jigrać, jiskać, tylko spójnik *i* występuje najczęściéj bez *j*, np: vżon i posed, najád śe i napél, na-

śmáł śe z ńi (ńej) i nazartovál, ʰa potem ńigdy ńe zaglôdnon, obok tego słyszałem: já ji ᵘona zavse razem xᵘodźimy na rᵘobote.

§. 4. W wyrazach przyswojonych na *yjá* lub *ijá* pada akcent na *y* lub *i*, i dla tego samogłoski te dobitnie się wymawiają np.: konv́isyjá (commissio), prefesyjá (professio), kaᵉncelaryjá (kanzelei), maryjá, galicyjá, fraᵉncyjá, śvecyjá, rosyjá, ᵘostryjaᵉ (Austryja), kalvaryjá, jintalijá i ńitalijá (Italia), plebaᵉńija vílijá, vaᵉńelijá (evangelium), ʰaᵉnglijá (Anglija).

§. 5. *i* przechodzi na *e* w wyrazach: lelijá („kv́itńij kv́átku lelijá, rośńij tylá, co ji já"), jeł, jendyk, letaᵉńijá, barełka, włoskie il barile.

§. 6 *i* przechodzi na *é* pochylone.

a) w part. praet. act. II słów ztem. inf. na *-i-* np: nośél, dźélél, cyńél, vruóćél (wrócił), vygᵘodźél, l'epél, zaběl, łaźél, zyv́él, muóv́él, prośél, ńeńél, krëćél śe (kręcił się), val'él, mᵘodlél śe, kvál'él, varél, kuřél, svařél (łajał), svařél śe, (kłócić się), zbłáźńél śe, ᵘozeńél śe, ŭukłońél śe (ukłonił się), gᵘońél, xyćél, vadźél śe, błôdźél, gᵘodźél, nudźél, cědźél, radźél, zgromadźél, sôdźél (sądził), jeźdźél, pokřepél sé, vstôpél (wstąpił), zastôpél, vábél, zgubél, vytřebél, trôbél (trąbił), bav́él śe, dźiv́él śe, pᵘostav́él, zjav́él, śe, vłuóćél (włóczył), mᵘocél (moczył), rácél go (ugaszczał go), zgřesél, dojél, ŭukrojél (ukroił), vᵘožél, grožél, zńizél (zniżył), zav́eśśél, (zawiesił), zakvaśél, kuśél i t. d.

b) w wyrazach jak: mélość, méły, pél'a (piła), pélovać, śél'a, mér, starosłow миръ obok мѣръ. Ogól. pol. śekéra, palec, filozof brzmią w gw. l. śikéra, palic, filizof.

i pierwotne zachowało się w wyrazie jino, lecz śérota (é pochylone), scery (e otwarte).

u

§. 7. Samogłoska *u* brzmi w las. w środku wyrazów, jak w jęz. ogól., z początku zaś zjawia się przed nią dźwięk czysto wargowy ŭ, ztąd *u* z początku wyrazów brzmi jak u głębokie np.: ŭujek (brat matki). ŭuxo, ŭufność, ŭulga, ŭućułać, ŭumřyć, ŭułán, ŭubra°ńe, ŭubić, ŭubuóść (ubość), ŭuboġi, ŭudłávić, ůul, ŭukłońić śe i t. d.

§. 8. Pierwotne *u* zachowało się w wyrazie lutość, lutovać śe, śpiewają: „vitáj kruólova ńeba i matko lutośći“; starosłow. струна (chorda) ogól. pol. struna, las.: strona, bez różnicy, czy to ma znaczyć struna chorda, czy strona, okolica (страна); лоуна ogól. pol. łuna las: łuóna (o pochylone), chmura, brzmi: хmara; niemieckie krume np. brodkrume las. kromka, jak w ogól. języku. Staropolskie *u* w wyrazie słuńce brzmi w gw. l. jak uó: słuójce.

y

§. 9. *y* brzmi jak w ogól języku i w tych samych razach występuje; znajduje się nadto:

a) zamiast *i* w końcówce - ami starosłow. - ами w instr. plur. rzeczowników żeńskich, męzkich i nijakich np.: żaba°my, źmija°my, matka°my, torba°my, "obora°my[1]) ůujna°my (ujnà żona brata matki), stryj-

[1]) Cała zagroda wieśniaka nazywa się tu "obrôb albo "obyśće i dzieli się na: ŭuvroće, miejsce przed wrotami, "oborę i gumno, miejsce przed stodołą. "Obora obejmuje miejsce wolne przed xałupą i właściwą "oborę, gdzie jest śmiecisko i nátońe, miejsce do rąbania drzewa.

na^{e}my (stryjná, żona stryja). śostra^{e}my, baba^{e}my, pa^{e}ńa^{e}my (paniami), xustka^{e}my (chustkami), stôska^{e}my (wstążkami), płuoćenka^{e}my (płócienka, odzież zwierzchnia), zápaska^{e}my (zapaskami), rëka^{e}my (rękami), noga^{e}my, syja^{e}my, pa^{e}na^{e}my (panami), xł^{u}opa^{e}my, ůuřědnika^{e}my (urzędnikami), śl'axćica^{e}my (szlachcicami), sługa^{e}my, ćaraxa^{e}my (ćarax oznacza chłopa utracyjusza, pijaczynę biednego. porów. starosłow. **потрлтн**), poláka^{e}my, ^{u}ostryjáka^{e}my (Austryjakami), ńemca^{e}my (Niemcami), m^{u}oskála^{e}my, ruśina^{e}my, ^{h}a^{e}nglika^{e}my (Anglikami), cepca^{e}my (czepcami), k^{u}ozuxa^{e}my (kożuchami), kurṕa^{e}my (kurṕe, obuwie z łyk), x^{u}odáka^{e}my buóta^{e}my dára^{e}my ^{u}okna^{e}my, ṕuóra^{e}my pol'a^{e}my i t. d.

b) w gen. dat i loc. sing. przymiotników, zaimków i liczebników na rodzaj żeński dekl. ściąganéj; ogól. pol. *ej*, tu zaś *y* lub *i*, np.: koxa^{e}ny (matki kochanéj), sa^{e}novny (pa^{e}ńi), dobry (ćotce), môdry (głoṕe dość dva słoṕe), v dymny (xałuṕe), v kvaśny (śméta^{e}ńe), na vysoḱi (guóře, górze), długi (pogáda^{e}nce, (pogadance), ŭu xtuóry (któréj), ŭu jaḱi baby ^{u}ostavéłeś ṕińôdze? ŭu sa^{e}my pa^{e}ńi, (v domu) moji (śostry) i t. d.

c) w gen. dat. loc. sing. zaimka ten, ta, to, na rodzaj żeń.:

gen. ty matḱi albo do te matḱi
dat. ty matce
loc. ty matce

d) w wyrazie sym, ogól. pol. sejm **ъ** + i = y stsł.. ***сънмъ**, sŭim = sym porówn. zyskać = **сънск**. teráz naradzajô śe v syńe; boćḱi provadzô v jeśeńi sym.

§. 10. w miejscu ogól. pol. *y* lub *i* zjawia się *é* pochylone.

a) w inst. i loc. sing. na rodzaj męzki i nijaki w gen. dat. instr. i loc. plur. na wszystkie rodzaje zaimków i, ja. je, ten, ta, to.

Sing.	instr.	ńém, tém	rodz. m. i n.
	loc.	ńém, tém	„ „ „ „
Plur.	gen.	jéx, téx	
	dat.	jém, tém	
	instr.	ńémy, témy	
	loc.	ńéx, téx.	

b) w tych samych przypadkach rodzajach i liczbach w dekl. zaimkowéj i ściąganéj przymiotników i liczebników.

Wzór:

Sing.	instr.	nasém, grubém
	loc.	nasém, grubém
Plur.	gen.	naséx, grubéx
	dat.	nasém, grubém
	instr.	nasėmy, grubémy
	loc.	naséx, grubéx.

e

§. 11. *e* otwarte ma to samo brzmienie, co w jęz. ogól. np.: ceǵełka, cebula, ńeśe, gacek, jeden; na początku wyrazów zjawia się przed *e* dźwięk *h* w przyswojonych np. ʰedukacẏjá, ʰelegaᵉnt, ʰegzaᵉḿin (examen), ʰekspens, ʰelementář; *e* ginie na początku: jipt zam. eǵipt np.: Matka Boská posła z Paᵉnem Jezusem do Jiptu, jám jes pámbuóg tvuój, xtuórym će vyv́uód z̨ źeḿe jipsḱi.

§. 12. *e* jako refleks starosł. ъ w przyimkach pojawia się częściéj, niż w mowie ogól. np. ᵘodesed,

"odezdać (oddać), ze sobom (z sobą), ve varśavе (w Warszawie).

Co do używania przyimków *we* i *ze* z *e* lub bez, dostrzega się w téj gwarze regułę następującą, ściśle zachowywaną: przed wyrazami, zaczynającymi się od dwu lub więcéj spółgł. albo od pojedyńczych spółgł., ale tego samego brzmienia, co przyimek, używa się *we* i *ze*, w innym razie występują te przyimki bez *e* np.: ve skřyńi, ve studole (w stodole), ve śklánce (w szklance), ve vojsku, ve vôtrobe (w wątrobie), ve gdájsku (w Gdańsku) kupél (flisak) ji (jej) stôske, a ve varśavе lá śeb̃e buóty (buty); ze dvora, ze źemi, ze źarna. *e* zjawia się również w wyrazie môder (mądry).

§. 13. Starosłow. ѣ ogól. pol. *ě*, las. *i* (*y*) w inf. słów. np.: śivić (sivěć), bogaćić (divitem fieri), staŕyć śe, bolić (boleć) ćěžyć (ciężyć), dńić, tlić (tleć), ńiscyć (niszczeć), mdlić (mdleć), cerv̀eńić (czerwienieć), myślić, gřńić, skřyp̀ić, śedźić, v̀idźić, l'ećić, klěcyć (klęczeć) v̀isśić, muśić, dřzyć.

Uwaga: *é* pochylone za *ě* mają: vŕéć, xćéć (chcieć), uńéć. Rzeczownik p̀eńǫdz brzmi p̀ińôdz, sér brzmi sér, cztery brzmi śtery.

§. 14. *e* znika w czasowniku zaczekać: zackać, zackajô (zaczekają), zackáj; wielbłąd, jenerał brzmią w las. v̀élbłôd, jednorál, zapewne pod wpływem etymol. ludowéj.

o

§. 15. *o* z początku wyrazów wymawia się w ten sposób, że słychać przed nim dzwięk wargowy *u*: "oćec, "ogéj (ogień), "ocálić, "oxrońić, "obłuda, "ostatek, "ostrożńe, "ośeł; takież "*o* pojawia się i w środku wzrazów, zwłaszcza gdzie na *o* pada akcent, np.

r"obić, zd"obić sm"oła, d"olá, v"olá poł"ova, m"ova i t. p ; przymiotniki na -*ovy* mają zwykle "*ovy*, np: "ogrod"ovy; pol"ovy, gł"od"ovy i t. d.

§. 16. Ogól. pol. *o*, las. *u* w wyrazach: "ogrumny (ale "ogrom), studoła (stodoła), susnovy (sosnowy), l'uteryjá (loteryja), kumora (kammer), puno (pono, prawdopodobnie) obok p"ono, puónok, Symun (Szymoń).

§. 17. wyrazy przyswojone z języka łacińskiego, zaczynające się od przyimka *pro*, przemieniają w tym przyimku *o* na *e* np: precesyjá, prefesyjá, prefesuór, (profesor).

§. 18. w zasłyszanych wyrazach łacińskich na -*um*- *um* przechodzi na *on*: gimnazyjon, stypendyjon.

§. 19. starosłow. *e*, staropol. *e*, ogól. pol. *o* obok *e*, las. *e*.

1) w czasownikach: gńete (gniotę), vèze (wiozę), mńete (miotę), plete (plotę), vède (wiodę), ńese (niosę), proseny (proszony), ńekřceny (niechrzczony), cceny (czczony), obok prosony, ńekřcony, ccony.

2) w rzeczownikach: mńetła (miotła), p"omńetło (mała miotełka ze słomy), vèsło (wiosło), vèsna (wiosna), zber (np. z pola), bedro (biodro), jimńena (imiona), jëcmńena (jęczmiona), pèron (piorun).

§. 20. Temat infinit. słów klasy VI (Mikl.), które w nowopol. kończą się na -*ywać* mają w las jak w staropol. -*ovać*: pokaz"ovać, pokaz"ovál, vygád"ovać (wygadywać), vygád"ovál, vykup"ovać, vykup"ovál, spis"ovać, spis"ovál, přysłux"ovać se (przysłuchiwać się), posuk"ovać, posuk"ovál, vyl'eg"ovać (wylegiwać), vyleg"ovál se.

B) Samogłoski pochylone.

§. 21. Samogłoski pochylone są w téj gwarze następujące: *á*, *é*, *uo* (*ó*).

á

§. 22. á pochylone jest samogł. pojedyńczą. nie złożoną, zbliża się dźwiękiem do *o*, np.: právda, gádka, kvála, zaráz (zaraz), jád (jad), kádź (kadź), máś (maź); przed spółgł. nosową *n*, *m*, brzmi niekiedy *á* jak *o*, np. pon, zbon (dzban), cygon, son (San), mom (mam), dom (dam) tom (gen. plur. od tama), jom (gen. plur. od jama), grom (ja gram).

§. 23. Partykuła *a*, las. ʰ*a*, jako wykrzyknik brzmi ʰ*á*, np.: ʰá! zeby juz ráz dál Buog pᵘogᵘode, ʰá zeby ćebe lixo vźëno (wzieło), ʰá béda nad bedaᵉmy, ʰá zeby ćе Pámbuóg xᵘovál, ʰà rośńij duzy muój xłopce, ʰá doláz moja dolá, ʰá mejće nademnom xoć kapke (kroplę, trochę) litośći, ʰá rozstôp (rozstąp) śe śvëtá żeḿo podemnom.

Ten sam wykrzyknik zjawia się w las. w poezyi np.: Jedźe nas kopćusko (Kościuszko) v sukmaᵉnecce jedźe, ʰá vedźé ᵘon polákuóv na moskáluóv vedźe.

ᵘo moja matuśicku, co v moǵile śpíće,
ʰá já płace za vaᵉmy, vy ᵘo tém ńe véće.

Ńe přebéráj paᵉnno, zebyś ńe přebrała,
ʰá zebyś za kanarka vruóbla ńe dostała.

Xᵘová śe słonecko za vysoḱe dëby,
ʰá jidź pᵘolᵘovy do dom, poraxuój se zëby.

Wykrzyknika tego ʰ*á* (przez *á* pochylone) używa lud dla wyrażenia silnego wzruszenia, osobliwego nastroju ducha i wyróżnia go od wykrzyknika ʰ*a* (przez *a* otwarte), którego używa w mowie potocznéj, kiedy nie kładzie zbytecznego nacisku na to, co mówi, np.: Béłeś ŭu mego brata? ʰa béłem, ʰa vidźáłeś nasego młodego paᵉna? ʰa ńex śe dźeje volá bozá.

§. 24. *á* pochylone zjawia się daléj w słowach i rzeczownikach słownych np. pálić, spálél (spalił), páleńe, kázać, kázaᵉńe, pᵘokázać, pᵘokázál, bácyć, ᵘobácyć śe (wyzdrowieć), ᵘobác (imperat.) ᵘobácva, dłáv́ić, ŭudłáv́eńe, kvalić (chwalić) kváleńe śe, kváła, zvázyć, ŭuvázyć, ŭuvága, pᵘodvázyć (podnieść co) i t. d.

§. 25. *á* pochylone jako przedłużenie *o* na *á* np. gádać, gádka, pᵘostávać (ale staváj), pásać, (ale paść) pásáj, pásáłem, krášić, ᵘokłádać (kłaść), dáv́ić, ŭudáv́ić, dávać (dawać), dávám, váb́ić (subst. vab), máv́ać, błágać, ᵘográdzać, skráṕać, mácać (maczać) ᵘodmłádzać, ᵘodmrázać; wyjątek stanowią: kłaᵉńać śe, gaᵉńać, pogaᵉńac (kłaniać, ganić, poganiacz, gdzie powinno być á pochylone); również przez przedłużenie *o* na *á*: dziśáj, lecz tutaj.[1])

§. 26. *á* pochylone znalazłem jeszcze w następujących wyrazach: płáscá (pastwisko przy wsi) (*á* końcowe ma inną przyczynę pochylenia), gáj — gaju máj — maju, p̌yjáź — przyjaźńi, bᵘojáź — bojaźńi, bráma (obok braᵉma), braᵉmy, błázen — błázna, tráva — trávy, dátek — dátku, zágev — zágv́i (żagiew), vápno — vápna, záden, nágły, nágle, płácá (płaca), płásc (płaszcz), bárśc (barszcz), cápka, pálica (pała), záłoba, załosny, zmártéxstaᵉńe (zmartwychwstanie), mártvy, gárść (garść), cárny, lecz cary, carᵘować.

§. 27. Pierwotne *ě* (ѣ) zjawia się jako *á* pochylone w następujących wyrazach: l'áska, dźátḱi, objád — objadu, zjádać, ṕásek — ṕásku, śláda ᵉńe (śniadanie), śláda ᵉńá, gv́ázda — gv́ázdy.

---

[1]) Kś. Malinowski Gram. §. 39. tutáj (przez á pochylone.)

§. 28. *á* pochylone występuje w sufiksach: *ák-*, *ác* (acz), *ácek* (aczek), *-ásek* (aszek), - *ál*, - *áł*, - *ař*.

suff. - *ák*: pták, ńebuórák (nieborak), r"obák. x"odák (chodak), xudák, kozák, svák (wuj), p"ol'ák, burák, krakovak, stalovák, zbiják, dźivák, biják v"oják, svojak, krevńák, xł"opák, ryjak (ryj), dëbcák (dębczak), jedynák. ḿizerák, b"osák.

suff. - *ác*: tkác, k"ołác, grác b"ogác, trác.

suff. - *ácck*: v"ojácek, krakovácek, stalovácek ći já, staloski natury, "á cápecka na baker i głova do guóry.

suff - *ásck*: ptásek, młodźeńásek, kśëzásek.

suff. - *ál*: k"ovál, moskál, k"orál, drôgál (drągál), noxál (nochal), guórál, kaprál i t. d.

suff - *áł*: sovizdřáł, konefáł, kapitáł, jednoráł, msáł i t. d.

Uwaga. W powyższych suffiksach pozostaje *á* pochylone przez całą deklinacyją.

suff. - *ář*. Rzeczowniki zakończone na suff. - *ář* z poprzedzającą zmiękczoną spółgł. mają *á* pochylone przez całą deklinacyją; np.: krovář - ářa, babář - ářa, kuḿińář. ka°ḿeńář, "oléjář, zńivář, víńář, kośář, řeźbář, maźář, stol'ář, kotl'ář, gol'ář i t. d., z poprzedzającą twardą mają *á* pochylone tylko w nom. sing. np. ṕisář - ařa, mynář - ařa (młynarz), kuxář, malář, lékář, łgář, ṕékář durkář (drukarz), cysář (cesarz), łazář, karcmář, kra°már, fajcář, grubář (grabarz), mulář, rymář, baka°łář (bakałarz). Wyjątek z téj ostatniéj zasady stanowią: "ontář (altare), synkář, g"ospodář, które przez całą deklinacyją zachowują *á* pochylone.

§. 29. W następujących wyrazach przyswojonych znalazłem *á* pochylone.

a) przez całą deklinacyją: páćéř, hák, błázen, ka°mrát, grát, fáłs, fáłsyvy, djábeł, vága, táfla, gráf, gnát, dukát, depukát (deputowany), ráta, cál, rátus, kutás, cápka, gvált, flága (straszna burza), válek, judás, ján, scepán.

b) tylko w nom. sing: plebán - a°na, kapłán - a°na, kaśtán - a°na, zupán - a°na (żupan, ubranie), kapitán - a°na, suxár - ara, cygár - ara, zygár - ara, grajcár - ara, (kreuzer), talár - ara, vár - aru, stál - i.[1])

§. 30. W następujących wyrazach przyswojonych znalazłem *a* otwarte: paṕéř, basy, pałas, pałac, flaska, kaplicka, "obcas, fala, smalec, rabin, placek, xarap, la°mpart (lampart), psalm, paṕér, tryjatr (teatr), kapelus, xa°ngel (handel), kajfas, jonas, baśka, bartek, fra°jcysek (Franciszek), tatar („"obcunëńi, [obstąpili] mńe, jak tatary"), śvajcar („jak béłem v ńitaliji, to gáda°no, ze ve śvajcaryji jest taká guóra, ze jak człek na° ńi sta°ńe, t"o dosta°ńe rëkom ńeba"), paka, packa[2]).

§. 31. *á* pochylone mają praep. *na*, *nad*, *za*, w złożeniu ze źródłosłowami imiennymi.

1) w rzeczownikach np.: nácelńik (naczelnik), nábytek, nácyńe, náruód (naród), náḃał, nábożéjstvo (nabożeństwo), nádgrobek, nádgroda, zámys (zamysł),

---

[1]) Ks. Malinowski Gram. §. 44 podaje, że wyrazy: stál, galár, kapłán, plebán, parkán, k"omár, k"onár, zatrzymują á pochylone przez całą deklinacyją; w gw. l. rzeczowniki te mają *á* pochylone tylko w nom. sg.

[2]) Wyrazy: paṕéř, pałac, fala, psalm, paka, packa brzmią u ks. Malinowskiego: páṕér, pałác, fála, psálm páka, páčka, z *á* pochylonym przez całą deklinacyją.

zánadře (zapazucha), zápusty, zápax, zápom^{u}oga, zápłata, zárost, záṕis, záp^{u}ov́edź, zápřôg (zaprzęg), záspa i t. d.

2) w liczebnikach np.: jedenáśće, dva^{e}náśće, třynáśće, jedenásty, dva^{e}násty i t. d.

3) w praep. *na*, jako oznace superlativ przed adiect. i adverb. np: nástarsy, nálepsy, násłodsy, nágłupsy, nátrudńejsy, náleṕi (najlepiej), náprëdzy (najprędzej), přynámńi (przynajmniej), námńi (najmniej), nábardźi (najbardziej), nov́ëcy (najwięcej).

Uwaga. Przyimki powyższe, złożone z formami słowa, mają *a* otwarte np.: zabrać, zabrańe, naślad^{u}ovać i t. d.

§. 32. *á* pochylone w ostatniej zgłosce tylko przed spółgłoskami dźwięcznymi (słabymi) w sg. nom. np.: sád, poślád, ^{u}osád, zbán (dzban), barán, pán, ráz, zawráz, naráz, nazád, grád, lecz svat, brat i t. d.

Z żeńskich: klác zamiast klaca.

§. 33. *á* pochylone zjawia się zawsze w końcowej zgłosce przed *ł* = łъ w particip. praetereti: gádáł, vołáł, pokáláł (pokalał, powalał), skákáł, bráł, dáł, nawet, kiedy *ł* znikło: přyśád, zasłáb, ŭukrád, zblád, kłád, vláz, zjád, lecz i tu występuje *a* otwarte: pas (pasł), třas (trzasł), zgas (zgasł), gdyż na końcu występują spółgłoski mocne.

§. 34. przed *r* jest *a* otwarte: par (parł), tar (tarł), zapar (zaparł), obzar śe (obżarł się), p^{u}omar (pomarł).

§. 35. *á* pochylone zjawia się w imperativie:

α) przed *j*: dáj, gráj, gádáj, vołáj, składáj, sxováj (schowaj), skákáj, sapáj (sapać), kłopotáj, pukáj, ńe vyśḿéváj śe.

β) przed spółgł. zmiękczonymi: kvál (chwal), sádź (sadź), kádź, płáć (płać), zmáz (zmaż), tráf, káz (każ), l'áź (laź), vář (warz), váb, plám (plam), pál.

a otwarte zjawia się w imperativ.:

α) przed *ń*, które w las. przeszło na *j* (*a* otwarte brzmi jak a^{e} §. 2. *b*): ra^{e}j (rań), ga^{e}j (gań), sta^{e}j (stań) śe volá bozá.

β) przed *c* (*cz*), *c*, *ć*, *s* (*sz*): płac (płacz), skac (skacz), gdac (gdacz, o kurze), rac (racz), obok: skác, gdác i częściej używanego rác, kołac (kołatać), płać (od płacić), trać, ńe trać grosa^{e}, (obok płáć i tráć), stras obok strás (strasz).

γ) jeżeli imperat. kończy się na dwie spółgłoski: patř, papl.

Uwaga. Słowo raczyć ma w téj gwarze dwojakie znaczenie: 1) rácyć, = gościć kogoś: rácél ńe kapustom, 2) być łaskawym: ẏecne ^{u}odpocyva^{e}ńe racy jém (im) dać Pa^{e}ńe. W imperativ. w pierwszym znaczeniu zawsze rác (á pochylone): ńe rác go bářcem (barszczem), porác go lepi ślukom (słoniną); w drugim obok formy pełnéj racy, jaką jedynie w owym zwrocie znalazłem, zawsze jest rac: rac pa^{e}ńe vysłuxać modlitwy nasy.

§. 36. *á* pojawia się dalej:

1) w gen. plur. skutkiem zniknięcia końcowego ъ: báb, źáb (żab), l'át, nás, vás; w dat. zaim. plur.: nám, vám.

2) po zniknięciu ъ, ь, zaczynających suff.: -ьda-, -ьn-, -ьca-, -ъka- pochyla się poprzedzające *a*: právda, právdźivy, právdźivé, dávno, z dáven dávna (od

bardzo dávna), zbávca, zákładka, várka, l'áska, klàtka, prácka, synkárka, ale kartka nie kártka.

§. 37. Starosłow. ꙗзъ, staropol. *jaz*, nowopol. *ja*, las. *já*; praep. *dlá* lub częściéj *lá*, mają zawsze *á* pochylone: lá ćebe, (dla ciebie), la mńe, lá nás, lá vás, lá Boga.

§. 38. *á* pochylone, powstałe przez ściągnięcie, napotykamy:

a) w środku wyrazów, jak: dźáć śe (dziać się), dźáły śe tu strasne řecy, báć śe (obok pełnéj formy, używanéj, b^{u}ojać śe), ńima śe cegò báć, stáć ze stojeć (często także używana forma stajać, p^{u}ostajać), stáł, stáli, l'áć, l'áło jak z cebra; subst. pas ma *a* otwarte.

b) w słowach, gdzie końcówka osobowa połączyła się z tematem, za pomocą spójki *je*: mám, más, má, mámy, máće, cytám - ás - á - ámy, cytáće, v^{u}ołám, skákám, drygám (drygać), ^{u}on zdyxá za ^{h}a^{e}nušom (on wzdycha za Anusią), bydło zdyxá, podobás my śe x^{u}łopcyku, śńég pádá, ḿéská na ta^{e}mty połaći (mieszka na tamtéj połaci, ulicy), ^{u}on padá, ze go kacka kopnëna (on powiada, że go kaczka kopnęła).

c) w końcówce rzeczowników żeńskich, pierwotnie *-ija-* teraz *-á-*: volá, véza obok véza (wieża), łaźńá, kśéńá (ksieni), buřá, pásá (pasza), msá, głëbá (głębia), studńá, g^{u}ořelńá, got^{u}ovalńá, ḱelńá, k^{u}opalńá, kłuótńá (kłótnia), ba^{e}ńá (bania), ła^{e}ńá (łania): również: kśëzná (księżna), hrabiná, starośćiná, vuójćiná (wojcina), přyśëzná (przysiężna, żona zaprzysiężonego urzędnika wiejskiego).

d) w subst. z łaciny przyswojonych pierwotnie na *-ia-*, *-io-* gdzie *a* analogicznie do subst. pod *c*)

bywa pochylane prefesyjá, precesyjá, ŕilijá (wigilija), kolacyjá, skřypcyjá (conscriptio) i t. d.

e) w collectiv. na *-ijá-*: braćá, ka^{e}mráćá (kamracia, kameraden), kšëzá (księża), vuójćá (wójcia).

f) w subst. verb. na *-ńe-*, *-će-*, pierwotnie *-nije-* *-tije-*, *-ije-* w gen. sing.: syćá (szycia), młuóceńá (młócenia), zyćá, scëšćá (szczęścia), pićá, ḿeska^{e}ńá (mieszkania), veselá, káza^{e}ńá, zdr^{u}oŕá, ćérńá (ciernia), zbaŕeńá, dźŕiga^{e}ńá, pisceńá (piszczenia) i t. d.

g) w sg. nom. adject. fem. deklinacyi ściąganéj: ^{u}okropná noc, straszná godźina. mocná gorôcka (gorączka), cárná jak šatán (szatan), dobrá kucyjá, również: jinsá baba (inna baba), taká dolá go cekała, xtuórá (która). W vocativ. także *á* pochylone: nálepsá (najlepsza) matušicku (mateczko), nádobná dźévecko, náśvëtsá pa^{e}nno.

h) w adject. i particip. passiv., które pierwotnie jako orzeczenie nie odmieniały się podług dekl. ściąganéj: ŭubraná béła jak pa^{e}ńi, jest nám ^{u}obeca^{e}ná nádgr^{u}oda, dusycka dźéćôtka (dzieciątka) bëdźe zbaŕoná, béłam zasmuconá, moja somśádka zdrová (jest), m^{u}ozno poŕedźić.

Także od *peŕen*, *pevná*: pevná noŕina, od záden zádná; obok tego: *rada*, *sa^{e}ma*; radabym posła do kośćoła, sa^{e}ma matka ńimogła go poxa^{e}movać od łzuov (łez), bo płakáł krvavémy łza^{e}my.

§. 39. *á* pochylone przechodzi na *ó* (*uo*) pochylone: zoruóv (żóraw), w wyrazie táńec tam, gdzie na końcu zgłoski występuje *-a^{e}ń*: veź jô (ją) do tuójca (do tańca). z takém tuójcem śe sxovájće, v tuójcu vyśpévévał (wyśpiewywał).

ó pochylone.

§. 40. *ó* pochylone brzmi w las. inaczéj, niż w jęz. ogól.; *ó* pochylone jest tu głosem złożonym z dwu dźwięków z *u*, i *ó*. Przy wymawianiu oba te dźwięki zlewają się w jeden, ale niezupełnie, bo tak *ó* jak i *u* można łatwo odróżnić: brzmienie rozpoczyna się od *u*, a kończy się na *ó*: *ó* pochylone jest więc w téj gwarze dwugłoska *uó*. Dwugłoska ta wygłasza się w następujący sposób: wargi ściągają się ku przodowi bardziéj, niż przy wymawianiu samogł. *u* i tworzą bardzo zwężony otwór, którym powietrze wychodzi; język podnosi się środkiem ku podniebieniu, a końcem zgięty prze silnie ku podstawie. Tylko w wyrazach: pół (w złożeniu), próba brzmi *ó* pochylone jak *u*: putora (półtora) punocek (północek), pruba.

§. 40. *ó* pochylone (*uó*) zjawia się w téj gwarze tam, gdzie i w jęz. ogól.: duół (dół), wuół (wół), suól, kruól, vuór, ŭuguór (ugór = pole, leżące odłogiem), buób (bób), głuód, cuóz (cóż), głuóg (głóg), ruóv (rów), pluót (płótł) i t. d., a nadto:

1) w wyrazach i zgłoskach, zakończonych na *-oń-* (*ń* przechodzi w téj gwarze na *j*): kuój (koń), dłuój (dłoń), vuój (woń), p"oguój (pogoń), błuój (błoń), tuój (toń), guój (goń, od gnać), ńe vyruój (nie wyroń= nie zgub) sobe pińëdzy (pieniędzy), bruój Boze (broń Boże), bruój (broń, oręż), "obruójca (obrońca), jabłuój (jabłoń), ńicpuój (nicpoń), puójcoxa (pończocha), kuójcem (końcem, instr. od koniec), słuójce (słońce), stpol. słuńce, kuójmy (końmi), bruójmy (brońmy), guójmy (gońmy), ńe trvuójmy grosa (nie trwońmy grosza), i t. d.

2) w wyrazach obcych na -or: derextuór (dyrektor), xunuór (honor), pŕevuór (przeor).

3) w wyrazach następujących: ʰaᶜńuół, guómułka (gomułka), kácuór (kaczor), gôśuór (gąsior).

ó pochylone przeszło na otwarte w wyrazie: źóraw, las: zoruóv.

é pochylone.

§. 43. *é* pochylone brzmi inaczéj, aniżeli w język. ogól.; brzmienie jego zbliża się do niemieckiego ö, łagodnie wymówionego. Jest to głos pośredni między *e* otwartym, a samogłoską *y*, i zostaje, co do brzmienia, w takim stosunku do *e* otwartego, w jakim niemieckie *e* do *ö*.

§. 44 *é* pochylone zjawia się w téj gwarze tam, gdzie w jęz. ogól.: ml'éko, śérota, kᵘobéta, lékařtvo (lekarstwo), śćérvo (ściérwo), xl'éb, gńév, véř (wiérz), xḿél, koléj i t. d., a nadto:

1) przed *ń* (las.: *j*): kaᶜḿéj (kamień), ᵘogéj (ogień), tydźéj (tydzień), dźéj (dzień), ćéj (cień), śéj (sień), goléj (goleń), péj (pień), jeléj (jeleń), jëcḿéj (jęczmień), ḱeséj (kieszeń), kᵘoréj (korzeń) řeḿéj (rzemień), křeḿéj, gřebéj (grzebień), přyxodźéj (przychodzień), stëpéj (stępień = ten co wstąpił, przybysz), ńebezpécéjstvo (niebezpieczeństwo), málzéjstvo (małżeństwo), maléjḱi (maleńki) novutéjḱi (nowiuteńki), goléjḱi (goleńki), paᶜńéjstvo (panieństwo), i t. d.

2) przed *ł* w part. praet. act. II słów klasy IV zob. §. 6.

3) przed *v* w czasownikach klasy VItéj ogól. pol. -*yvać*, las. -*évać*: vygadévać (wygadywać), vykupévać, spisévać, přysłuxévać, vylegévać (wylegiwać się), vygrévám (wygrywam), zańedbévám, obok tego są formy: vygad ovać, spisᵘovać, jak wyżéj wspomniano.

§ 45. Ogól. pol. *é* pochylone las. *y*, w wyrazach: cysář (césarz), zygár (zégar), -*i* lub -*y* α) w gen. dat. i loc. zaimków i przymiotników: moji, tvoji, nasy, vasy matki, matce lub v matce, dobry sámšádce (dobréj sąsiadce), zavúód še na[e] úi (zawiódł się na niéj), já ty babe úe véře (ja tej . . .) β) w compar. adverb.: nágoři, bo jesce gotuóv ŭumřyć (najgorzéj, bo jeszcze gotów umrzeć), "on nálepi na tém vysed (on najlepiej na tym wyszedł).

C) Samogłoski nosowe.

§. 46. W gw. las. samogłoski nosowe zostały zastąpione w części przez nowe twory, częścią przybrały brzmienie samogłosek czystych. W ogól. jęz. mamy dwie samogłoski nosowe *ę* i *ǫ*.

Refleksem samogł. nosowéj ę jest w téj gwarze samogłoska *ë* lub *e*. *ë* brzmi odmiennie od *ę* ogól. pol.; organa mowne układają się wprawdzie tak samo, jak do wymówienia *ę*, powietrze jednak nie wychodzi przez nos, który zdaje się być niezdolnym do przepuszczenia go na zewnątrz, lecz przez usta. Dźwięk ten *ë* niejako rozpoczęty, ale w wymówieniu zatamowany i stłumiony, oznaczamy przez *ë*, gdyż podobny on w wygłoszeniu do niemieckiego *ö* łagodnie wymówionego lub do francuzkiego *eu* w wyrazach: peu, mieux, vieux, seulement. Zbliża się także do samogłoski angielskiéj w wyrazach: sir, bird, tup, cup, but, us, concussion; *ë* więc zbliża się brzmieniem do *é* pochylonego w téj gwarze. *e* jako zastępca nosowego *ę*, brzmi jak w ogol. jęz. *e* czyste, otwarte.

Ten sam los spotkał samogłoskę ǫ ogol. pol. i ta ma tu osobne dźwięki, które oznaczamy przez *ô*, *o* i *om*.

Przy wymawianiu, *ô* układają się znowu organa mowne, jak do wygłoszenia ǫ ogol. pol., ale nos jakby zatkany, zakatarzony, nie pozwala dźwiękowi w całéj pełni i czystości, jak w jęz. ogól. przyjść do skutku, a to dla tego, że powietrze wraca i wychodzi ustami, a samogłoska *ô* brzmi jak *o* głębokie, wzdłużone. Drugi refleks samogł. nosowéj ǫ t. j. o brzmi jak ogol. pol. *o* czyste, otwarte. Trzecim zastępcą samogł. nos. jest nowotwór *om*, powstały pod wpływem analogii.

Szczegółowe rozpoznanie dźwięków nosowych w gwarze lasowskiéj.

§. 46. Starosłow. ѧ, ogól. pol. ę gw. las. *ë*:

brëk (brzęk), *brëcyć*: c"o ta°m za brëk słyxać? t"o brëcô (brzęczą) muzyka°néi; *cëść*: vzôneś (wziąłeś) svoje cëść (część spadku) po "ojcu, ceguóz terá kces (chcesz) "odeńe (odemnie), *zacëty*; *dźëkovać* (dziękować): cemu ńe podźëkujes za śláda°ńe (śniadanie); *dźeśëć*: bëde x"odźél do ćebe po dźeśëć razy; *dźëćuół*: dźëćuół strasy r"obáki za skuórom (za korą); "*oglëdny*: ńe kazdy tak "oglëdny, jak ty; *gřëda*: puść kure do gřëdy, "ona zexce vsëdy, skopálem ştery gřëdy źimńákuóv; *gřëznôć* (grzęznąć): ŭugřëznon v błoće; *xřëst*: ŭuzary (husarze) jexali i słyxać béło xřëst pałasuóv; *jařëbina*: dávńi tu rosła jařëbina; *jëcyć*: babina my cało noc jëcała, ńimoge słuxać takéx jëkuóv; *jëcmëj*: jëcmena v tém roku śe nám ŭurodźéły, xudobny (ubogi) jezdem (jestem) přez cały r"ok jádám jino jëcmenno kase, ńe "omascono; *vyjëty*: ty jezdeś z tego vyjëty; *jëdrny*: ᵇa to jëdrny xł"opák; *jëdza*: mám zło babe, jak jëdze; *jëzyk*: jakém gádás jëzykem? ᵇa cervoném! *klëcyć*: klëcáłem před ńém i prośełem go na ńéłość

B"oga, na klëckach ńe tŕa ći ńe prośić; *překlëty*: překlëtyś ŭu B"oga i ŭu ludźi; *k"olëda*: taḱi kolędńik jak ty, to ńex śe sková (sxová), zrobéł ći k"olëde ńe lada; *kśëga*: má kśëge jak jaḱi msáł; *kśëdzu* (gen. od kśôdz): ŭu ńego buóty (buty) zavse vygla°ncova°ne jak ŭu kśëdza, t"o kśëzuóv l'as, "on tak vydźe (vyjdźe) na pa°na, jak já na kśëdza; *l'ëgńe śc*: r"obastvo śe l'ëgńe, vyl'ëgńe śe "od "ojca (ńe będźe podobny do ojca); *l'ëkać śe*: bo t"o śe je cego l'ëkać, prel'ëkńëty jak baba; *mëtḱi* (miękki): t"o mëtḱi człecysko, mëtká ślévka, zmety: jego kaplus cáłkem zmëty, vyjon papér pomëty; *pa°mëć*: na starość juz człek ńimá pa°mëći, ńima pa°mëtńika (takiego, któryby pamiętał), jak śe t"o stało, pa°mëtlivy xł"opák; *Pomëtovśki*, ogól. pol. Poniatowski, nazwisko rodziny, niegdyś w Polsce panującéj, przejęte z języka ruskiego, po polsku powinno być *Poniętowski*, jak to zachowało się w gwarze lasowskiéj, gdyż rodzina ta wywodziła się z Ponętova; w Stalach śpiewają:

Kśôze Pomëtovśki mát dobréx ŭuła°nóv,

h"á vybél, vymord"ovát moskevśkex gałga°nuóv.

m"ośëzny: pryńuós "od vojska mośëzne guźiḱi; *pëć*: vźôneś te pëć grajcarkuów?; *zapëty*: mát sukma°ne zapëto na xaftḱi; *pëta*: prybijál na veselu n"oga°my, jaz (aż) go pëty bolô; *pëtro*: ve fenedyku (Venedig) vidźálem ka°mońice na ḱilka pëter, na jedno pëtro, na dva pëtra, na try i vëcy; *pŕëde* (przędę): pŕëdźeva kôdźel, taká ŭupŕëz na k"ońe ńic ńe várta, tyla mojéx spŕëtuów; *ŕëdem* (instr. od ŕôd): sta°ńijce v jednem ŕëdźe, muój stary zŕëdźi; *ŕësy*: jak vźon cygar zapál'ać, tak spal'eł se ŕësy, jaká to ŕesa "ośadła na nasy sádzavce; *śëde*: śëde na k"ońika i pojade na vo-

jeńke; *přyśëgać*: ŭumar, b"o křyvo přyśëgáł, źle ŭumřyć ve přyśëdze, ńe śëgáj po t"o, co ńe tv"oje; *vědnôć*: zvědnou bédácysko, jak tráva; *sëdra* (ogól. pol. svędra = plama z soku owocowego): ŭupadła ji (jéj) gruska na pudełko (na łono) i zrobéła sëdre, na tvoji k"osuli sëdra na sedře; *śvęty*: śvęty Jezuśéjku! (Jezuśeńku), posed do śvęty źeńi (umarł), śvęć śe jińe tv"oje; *scëdźić*: ńe scëdźéł prácy, třa być "oscëdném, "oscëdność ńe zavadźi; *skřętny*: xto (ogól. pol. kto) skřętny, temu dobře, ŭuc śe skřętności, ʰa potém g"ospodaruj; *cëzyć* (ciężeć ogól. pol.), t"o mu ćëzy na suńeńu, vúóz tako ćëzárno fure, ze jaz k"ońe stëkały, ćëzár ńezńerny; *ćęty*: ćęty xł"opák ńima co muóvić; *vëcy*; ogól. pol. więcéj: vëcy jés jak myślis; *ŭuvëźić*, uwięzić: gdźes će ta"m ŭuvëźéli, ześ tak długo śedźáł? vźon ćëzke vëzy na śebe přez te k"obéte; *zvyćëzyć*, ńepřezvyćëzoná ta ńedolá, bo go t"o přezvyćëzys? *źëbić*: dziś ta"m źëbi na dvoře, jaz ńéło, přysed zźëbńęty; *źëć*: takégo źëća zeby ńixt d"obry ńińał! *ŭuzęty*, ogól. pol. użęty od żąć: całá morga p"ola zezętá, ŭuzënaś (użęłaś) p"okřyv lá śvyńi (ogól. pol. dla świni).

W tematach, suff. -ent- a) w środku wyrazów: *dźćëća* (gen. od dźćće): třa střec dźćëća, jak "oka w gł"ové, jaz l'ubo z takém dźćëćem; *kurcëća* (gen. od kurce): nase kurcëta kćáł (chciał) jastřôb pozjádać, ŭu ćebe śéła, jak ŭu kurcëća; *źvéřëća* (gen. od zvéře) takego źvéřëća, jak zyje, ńe vidźáłem, t"o ludźiska jak źvéřëta, přećek (přećeż) ze źvéřëta"my ńe bëdźes ńeskáł; *dźévcëća* (gen. od dźévce): zebyś my ńe x"odzél z dźévcëta"my, myśli ze dźévcëta za" ńém přepádajô; *majętny*: zeby człek bół tak majętny,

jak ńe je, t"oby k"ośćnół vystavéł, právda právdom, vyśće majętńi; *ńeśëcny*: całá moja prácá ńeśëcná zmarńała, bo t"o człek má tak ńeśëcne, jak uřëdńiki; *pa°ńëtny*: pa°ńëtná béła to źima, bo t"o já tak pa°ńetlivy. *Particip. praes. ogól. pol. śpévając, xodząc, mówąc i t. d. na wszystkie rodzaje liczby, gw. l. śpévajëcy, x"odzëcy, muówëcy*, również dla wszystkich rodzajów i liczb: słaśva śpëvajëcy, jego zona sła śpévajëcy z jarmaku, z takém ćëzárem p"ojade soḃe śpévajëcy, x"odzëcy i śedzëcy doráḃá śe kazdy majôtku, ńe vel'e muówëcy, jak g"o pálńe gářćom v pysk, ńe vel'e myśl'ëcy, vl'ázem do pa°na kła°ńajëcy śe, přysed d"o nás płacëcy, b"o mu dźevcyńina (ogól. pol. dziewczynka) ŭumarła, słuxajëcy z"ostańes p"oř̂ódném człověkem, vl'uók (wlókł) śe d"o dom stëkajëcy, ńe vídzëcy, r"ovu ńe přeskocys, prosëcy boga i pracujëcy daleko zádźeś (ogól. pol. zajdziesz), skákajëcy: skákajëcy přesed cały "ogruód, sed jedzëcy, pél naḃérajëcy pukvaterkem vuódke, ńe kválëcy śe, zar"oḃélam dźiśáj kilka šuóstek.

W particip. praet. pas. słów klasy IIgiej: *dźvigńëty, śćiśńëty*: sn"opek povruósłem śćiśńëty, béłem "ogrumnom (ogól. pol. ogromną) ḃédom přyćiśńëty; *ŭuśńéxńëty*: śedźáł ŭuśńéxńëty; *zvëdńëty*: barvínek zvëdńëty; *řńëty*: ruóv vyřńëty přez p"ol'e; *sxudńëty*: vídźáłem go, ḃél bardzok (bardzo) sxudńëty; *zgaśńëty*: śvéca stáła zgaśńëtá, "ogéj (ogól. pol. ogień) ḃél vygaśńety; *śćérpńëty* (od ogól. pol. ścierpnąć): "on ḃél cały śćerpńëty, stałam śćérpńetá; *"olśńëty* (od ogól. pol. olśnić): cyś "olśńëtá, cy co? *drapńëty*: p"ořôdńeś drapńëty; *skubńëty*: jakbyś ty ḃél tak skubńëty, jina-

cybyś gádáł; *txńëty* (ogól. pol. tknięty): jego zboze béło ńe txńëte.

W wyrazach czyli końcówkach odpowiada starosłow. ѧ *refleks e*:

1) gen. sing. tem. *-ja-*: ṕivńice: jide do ṕivńice. přebáćće ze ml'éko ćepłave, bo ńimáva ṕivńice, gorsá ᵘod źḿije, bydło vraćá z páse (nom. pásá ogól. pol. pasza), tatuś vracajô z kuźńe, koło studńe, ńe pocynáj kłuótńe, kśôdz jidźe ᵘod plebaᵉńije, ńe daváj na potëṕeńe svoji duse, jak zyje ńe v́idźáłem taḱi buře, vysed jak z łaźńe, ᵘostav́ám tᵘo do tvoji vol'e, dávnośmy taḱego sëdźe (ogól. pol. sędziego) ńiḿeli, sedem ᵘod l'eśńice (ogól. pol. od leśniczego), zaráb́áł u xrab́e (ogól. pol. u hrabiego lub hrabi).

2) gen. zaimków: ᵘod ńe = (n) + ѥ-ꙗ, do ńe, do te = то-ꙗ: vysedem ᵘod ńe (obok od ńi = ogól. pol. od niéj), ńimám do ńe śḿałośći (obok do ńi = ogol. pol. do niéj), ʰaby xoć do te studńe ńe vpaść (obok do ty = ogól. pol do téj).

3) acc plur. tem. *-ja*: kraje, kᵘońe, mëze

4) nom. i acc. plur. rzeczowników żeńskich na *-ja*: duse: muód (ogól. pol. módl.) śe za duse zmarte (ogól. pol. zmarłe); źḿije: ráz na v́esne (ogól. pol. na wiosnę) v́idźáłem źḿije, jak se kruól'a ᵘob́érały, v nasém l'eśe sô źḿije; buře: nav́idzajô nás strasne buře.

5) acc. sing. zaimków osob. i zwrot.: ḿe, će, śe strsłw. мѧ, тѧ, сѧ, ogól. pol. mię, cię, się: zᵘobácys ḿe, ʰale ńe dźiśáj; cᵘo ḿe to ᵘobxodźi, ńexze ḿe v́ilḱi veznô!; će: jak će złaṕe, v́idźáłem će v doma, ᵘoglôdáł će ᵘod stuóp do głuóv; śe: já śe ńe bᵘoje; cᵘo śe ᵘodvl'ece, tᵘo ńe ŭućece, jak śe ḿéváće?

§. 47. *Starosłow.* ѧ, *ogól. pol.* ę, *gw. l.* ẽ: *a*) w prw: *vědka*: złapáłem će na vědke, x"odxéłem z vědkom na ryby, zvědźéł my kapelus (ukradł mi); *vědźidło*: załuóz k"ońovi vědźidła; *vẽgeł*: m"oja baba zavse gádá, ze "ona třymá třy vẽgły, "a já jeden v g"ospodařtve, dom má śtery vẽgły; *vẽguóř*, *vẽger* (lud): zakrẽćéł se vôsa jak vẽger, na vẽgrax pijaliśmy vino; *gẽś*: ŭu nás x"ovajô duzo gẽśi, ńe jádámy gẽśiny, bo na p"odátki tŕa gẽśi vypředać; *vẽzełek*: ńesła vẽzełek trávy, ńe trudno zvẽźić te sukma"ne, vẽze sô źimne i lá tego gřejô śe do śl"onecka; *bẽben*: v krakovẽ na rynku grajô na bẽbenku, cárná kura gdáce, krakovánka skáce; *bẽde*: bẽde na drugi ráz môdřejsy, bẽdô kurovody, ńima co gádać; "*obrẽc*: "obréc pẽkła na becce; "*obłẽda*: (włóczęga), t"o jakíś "obłẽda, x"odze jak błẽdny (obłąkany); *dẽba*: (gen. sing. od dôb): x"ová śe śl"onecko za vysoke dẽby, jidź p"ol"ovy do dom poraxuj se zẽby, přyvuózem z l'asu dẽbcáka (młody dąb), na vysokém dẽbe ŭuśadły g"ołẽbe, dẽb"ovy stuół; *dẽga* (dẽgi oznaczają kawałki drzewa zgięte, z których się robi beczki): "obrẽc pẽkła i dẽgi śe rozl'ećały; *dẽty*: skôd vźoneś dẽto l'áske?; *drẽcyć*: drẽcy ńe i drẽcy, jezdem ŭudrẽcony cł"ovek; *gẽba*: p"ocał"ował ńe v gebe; *gẽbka* (ogól pol. gąbka): pa"nu jezusovi podali gẽbke z "octem; *gavẽdźić* (opowiadać sobie): take gavẽdy na° ńic śe ńe přydadzô; *gẽgać*: gẽśi gẽgajô, ńe gẽgáj (nie pleć głupstw) babo; *gẽsty*: za gẽsty bárc zg"ot"ovałaś, gẽstvina "ańi śe předřyj přez ńo; *zgłẽbić*: téx vuód ńe zgłebis, za głẽboki ruóv vybrałeś, taki głẽbe ńigdźe ńe vidźałem; *kẽpa*: vełgá kẽpa l'asu, trávy; *kłẽbek*: kupéłem kilka kłebkuóv ńići; "*okrẽzne*: (za-

bawa ludowa na zakończenie żniwa). na ᵘokrëzne muśi nám grać muzyka; *krëpᵘovać:* v́eźli złodźeja skrëpovaᵉnego; *krëty:* ńe xᵘodź krëtémy drogaᵉmy, krëćis (kłamiesz) jak cygán, v́elǵi z ćeƀe krëtac; *ᵘokrët:* jak béłem ve gdájsku (w Gdańsku) v́idźáłem ᵘokrëty; *łabëdźa* (gen. sing. od łabôdź): ŭu nasego xraƀe sõ łabëdźe; *mëka:* z taḱém cłeḱem tᵘo mëka, śv́ëći mëcenńicy; *mëty:* to ńe vuódka, ʰale saᵉme mëty, ńe ṕij mëtny vᵘody; *nëdza:* ᵘokropná nëdza nás spᵘotkała, ʰá nëdzny cłece, lá cego ḿe nëdźis (nudzisz), cᵘoś ḿe nëći v zołôdku, ʰá tᵘo śe xłᵘop vnëćéł do vuódḱi (vnëćéł śe = vnęćił śę = przyzwyczaił się); *pajëcyna:* ḱej ᵘokalicéłeś palic, to veź se pajëcyny i přyłuóz, pajëcá ńitka; *pᵘovëza* (gen. sing. od pᵘovôz, (jest to drǫg do przywięzywania siana na furze): *pëdźić:* pëdźéł na kᵘońu, jaze strax, pëdźva (biegnijwa). pëdem l'ećáłem ze vśi jaz do ḿasta; *napëcńić:* źaba napëcńała i pëkła, kapeluś napëcńáł ᵘod descu, pëpek je na břuxu; *pëto:* spëtáłem kᵘońe, ʰale śe rozpëtały i pëto zguƀéły, na coś vźon taḱe pëta na śeƀe (na coś wziǫł tak ciężkie zobowiǫzania na siebie); *prët:* jak gᵘo třepnon prëtem, to jaz krev śiknëna (siknęła), nazƀéráj téx prëćickuóv; *prëdḱi:* ceguóz tak prëdko l'ećis, prëdḱemu (porywczemu) cłov́ekov́i źle na śv́éće, skoc-no prëdźutko; *naprëzać:* stáł vyprëzony, jak kołek, ḿáł po ćele cervone prëǵi, bo go zƀéli; *rëka:* ńex će rëka bᵘoská skárá (ogól. pol. skarze), xybabym rᵘozumu ńiḿáł, zebym za ćeƀe rëcéł, zroƀéłem se rëkav́ice z kozuxa; *ᵘobrëc:* xćała my (ogól pol. ḿi) śe becka rozl'ećić, vłozéłem naᵉ ńô (ogól. pol. na nią) ᵘobrëc, duzo más ᵘobrëcy? *sëdźa:* taḱego sëdźe ńe béło ŭu nás dávno, paᵉńi sëdźiná;

sẽk: vl'ázem na dřevo sta°nônem na sẽku i spádem, t"o sẽk, a v sẽku dźura, pálnon ḿe ḱilka razy sẽkatom l'áskom; *sẽp*: sẽpy mogô ŭuńéść cłeka, zasẽpéł śe i ńic ńe gádá; *stẽpa* (mortarium): xoć más stẽpe, to bez stôpora ńe ŭutłuces prosa; *smẽdźić*: ŭusmẽdźéłem śe v ty dymny xełupe, ŭupekłeś se p̀econke (ogól. pol. pieczeń), ha dyć ŭusmẽdźéłem; *tẽca*: vidźáłeś, jak tẽca p̀ije vode v staṽe? "oblôcasty jak tẽca; *tẽgi*: taḱi tẽgi jesce cłovẽk i p"omar! *stẽxnôć*: ś̀tuka (słonina) stẽxnẽna; *tẽtńić*: jakze mu serce tẽtńi, jexali, jaz żeḿa tẽtńała; *trẽd"ovaty* (obsypany krostami): kćałabyś (chciałabyś) puóść (pójść) za taḱego tred"ovatego? *nadvrẽzyć* (ogól. pol. nadwerężyć): nadvrẽzéł se n"oge, abo "on se ḱedy nadvrẽzéł zdr"oṽe; *zẽby* (nom. plur. od zôb): cemu tak vysceŕás zẽby? zẽbate grabe; *zołẽdźi*: (gen. sing. obok. zołẽdźa od zołôdź fem., ogól. pol. żołądź gen. żołędzia masc.), na tém dẽbe ńima ani jedny zołẽdźi, śvyńe l'ubô zołẽdźe (plur.). z"ołẽdny kruól (w kartach), jak bél głuód, tośmy śe i zołẽdźi xytali, zebrali zołẽdźe do źgna (do szczętu, zupełnie).

b) *W tematach czyli suff.* starosłow. ѣ, pol ę, gw. l. ẽ: *kẽdy*: kẽdy jidźes? kẽdy rôbô, ta°m dŕázgi l'ecô; *tẽdy*: tẽdy-to dr"oga? tẽdy ńe x"odź, bo tu strásá, tẽdy pude (ogól. pol. pójdę), xtuórẽdy (ogól. pol. którędy) xce.

c) *W końcówkach* starsłw. ѧ, ogól. pol. ę, gw. l. *e*, a mianowicie:

1) *Sg. acc. fem. subst.*: *rybe*: toći złapáł rybe, vidźáłeś te rybe?; *śostre*: ḿáłem jino jedne śostre; *cebule*: sadźis cebule? zydy jedzô cebule; *n"oge*: słyxać, ześ złámáł n"oge; *podn"oge* (ogól. pol. podłogę):

zł"odźeje vyłupalí podn"oge i vl'eźli do kumory (ogól. pol. komory); *xybe:* (nom. xyba) mám xybe (niepowodzenie) v g"ospodařtve, zr"obéłeś mu xybe v majôtku; *duse:* dzieci lżą izraelitów: „"a ty zydźe xeretyku, tv"oja dusa na patyku, patyk śe zgon, tv"oje duse djábeł vźon", vydař my to, jak duse z garła (ogól. pol. gardła); *syje:* złapáł ńe za syje, kołnon g"o v syje; *buře:* "okropno ńeliśmy buře.

2). *Sg. acc. fem. pronm.: te* (ogól. pol. *tę*): te babe já vyg"ońe z d"omu, skuójc (ogól. pol. skończ) te r"ob"ote; "*ove* (ogól. pol. ową): vidzáłeś te "ove pa°ńi (ogól. pol. pańą), ścónem te "ove jabłuój (ogól. pol. jabłoń); "*one:* spotkáłem "one k"obéćine, "one dźevcyne vźëńi do służby; *sa°me:* "obácél sa°me jego zone, z"ostavám sa°me cuórke; za° *ńe* (ogól. pol. za nią): sk"ował śe za°e ńe, bo myślál, ze g"o "obáce, přez ńe vysed na° ńic, za° ńe ńe dálbym grajcara, pxnon v ńe nuóz, já v ńe věře, jak ve śvěto, "o ńe x"odźi, "o ńe śe pokłuóćéli, napád na° ńe, nad né ńima dźévki v cały vśi, p"ostáv před ńe přeźadło (ogól. pol. zwierciadło, lustro), p"oślijće po ńe, lecz obok tego *jô* lub *jám*, ogól. pol. ją: vez jô, zdybali jô, vyśmáli jô, ńex jô ta°m Buóg ratuje, p"otkáłem (ogól. pol. spotkałem) jám, vźon jám na sa°ńe, třymáj jám, bo upadńe, zgadńij, jak jám ludźe přezvali, xoć jám vybij, ńexby jám ta°m lixo p"orvało; *m"oje, tv"oje, sv"oje, nase, vase* = ogól. pol. moję, twoję, swoję, naszę, waszę: vidźáłeś m"oje k"obéłe? (ogól. pol. kobyłę), straćél m"oje prácô (ogól. pol. pracę), vźon jám, jak za sv"oje, spás tv"oje marxev, za tv"oje vine ja p"okutuje, spředali nase kr"ove, vase stuod"ołe zlicyt"ovali, nase łôke

kupéli sámśedźi (ogól. pol. sąsiedzi), nase śeś xćeli zł"odźeje zapálić na śtery r"ogi.

3) *1 osoba sg. praes. i fut.*: ńese, śeze, g"otuje, r"oƀe, dygoce, skáce, x"odze, ta°jcuje (ogól. pol. tańcuję), "oře, radle, graƀe, zne, młuóce, ńenaśidze, kvále, n"ocuje, pije, syje, rôƀe, vyg"ońe, zƀije, nasmaruje, vygarbuje ći skuóre, p"omydle, vypere, zdyƀe, sp"oglô lne, ŭur-ze (ogól. pol. ujrze), juz ja će ńe "obáce, pokvále, p"om"odle śe, jak će pálne, vystŕele, p"odkope.

§. 48. *Strsłow.* ѫ, *ogól. pol.* ą, *gw. l.* ô:

a) *w środku wyrazów*: *vôduół*: ta°m tŕa jiść vôd"oła°my i guóra°my, vpád do vôd"ołu; *vôgroda*: (miejsce ogrodzone przy wsi): na vôgrodax juz śejô rosade (rosada, nasienie kapusty), sk"opaliśmy cało vôgrode, k"ońe vlazły do vôgrody i narobéły skody, *vôtek* (stamen): r"oƀéłabym dali płuótno, ᵇale my brakło vôtku, vôtek śe znádźe, *vnôtŕe* (ogól. pol. wnętrze): vnôtŕe ńe b"oli, ŭumar na vnôtŕe, ćôgle g"o coś v soƀe b"ol'ało, zaƀél sarne i vyjon z ńi vnôtŕe, p"od keńigrecem vnôtŕa śe vłuócéły za zońeŕa°my (ogól. pol. żołnierzami), vnôtŕe, to funda°ment (ogól. pol. fundament) v cł"oveku, tak ńe prygńuót kola°na°my, ze mało ze ńe vnôtŕe ńe vylazło, (wyrazu vnętŕe wcale nie znają, nie używają też wyrazu vnôtre w znaczeniu środek np.: domu, kościoła i t. d. mówią tedy: środek d"omu, środek kośćoła, ale vnôtŕe cł"oveka, źvéŕeća); *vôgel* (ogól. pol. węgiel): vôgla°my śe ŭu nás ńe páli, k"ovál pryvńuóz se vôgli, vôgel śe zaŕy, duzo jesce vôgli v pecu? *vôgry*: vôgry zak"oćéły śe ve vépŕu, *vôs*: spáléł se vôsa jak cygár zapálał, dávńi ŭu nás g"oléli vôsy, "odon vôsy

(zrobił minę dumną), taki vôsaty xl"op, jaz bŕyćko; *gôśeńica*: gôśeńice "objadły my kapuste, pełná véŕba gôśeńic; *vôtły*: votłe jego zdr"oýe, vôtło mám nadźeje; *gôzva*[1]): (starosłow. гѫжвица vimen): zruób gôzvy, ha cepy vnet bëdô g"ot"ove, ŭurvała my śe gôzva, t"o juz całá rodźina taká gôzvatá (gôzvaty, mówiący przez nos); *bôbel*: (pryszcz, nabrzmiałość na ciele); vysk"océl my bôbel na n"odze, na° ńém sám bôbel, gdźe rus, t"o bôbel; *sôduḿéř* (Sandomierz): pudźemy do sôduḿéřa na "odpust, jak dzv"ońô v sôduḿéřu, t"o haf (tutaj, tu) ńe ráz słyxać, muój tatuś pa°ḿětajô sôduḿérsko vojne, nadon śe jak sôduḿérski buḿistř (ogól. pól. burmistř) *drôg*: c"o t"o za g"osp"odář, p"odpar se xałupe drôga°my, n"ośi l'áske, jak drôg, p"odvaz (podvaż) drôǵem tén ka°ḿéj (ogól. pol. kamień); *x"orôǵev*: "oba p"ońeśeva x"orôgýe za precesyjom (ogól. pol. za procesyą), tŕa zr"obić skłádke na x"orôǵev; *kôdźel*: r"ozgńévał śe i řućél ji kôdźel v pec, kôdźel zgřebná, kun"opná (ogól. pol. konopna), l'enná, hyla (ogól. pol. ile) je ty kôdźeli? *kôkol*: na stal"ovsḱém pol'u ńe znádźes kôk"ol'u, ka°j je pšeńica, ta°m i kôkol; *kôpać śe*: kôpała śe kaśa v moŕu, pasła k"ońiki ve zbozu, vykôp śe ve vílijá v řéce, ha ńe bëdźes ḿoł kruóst, zdr"ová kôpel; *kôt*: ńimá człek navet sp"okojnego kôta, marś (ogól. pol. marsz) do kôta! nálepi v svojém kôće (w swoim domu); *łôcyć*: já śe ńe łôce z taḱém zbrodńářem, jageś (jakeś) ty, p"ołôcéłaśva śe pŕy "ontářu; *môka* (ogól. pol. mąka): napekła plackuóv z môḱi pšeńicny, myślis ze ńimoze

[1]) Przyrząd u cep.

być môḱi tatarca^{e}ny; *pôd* (ogól. pol. pęd) l'ećáłem, co pôd (co mi sił starczyło), ^{u}od vśi jaze do ḿastá l'ećáł pôdem po doxt^{u}ora (ogól. pol. doktora), instr. sg. może być także pëdem: k^{u}ońe ƀegły pëdem, l'ećáłem pëdem, ^{u}*obrôƀać* (ogól. pol. obrębiać): ^{u}obrôƀéłaś juz xustke, zr^{u}oƀéłam jino mały ^{u}obrôbek, ^{u}obrôƀić přećek ńe v́elgá śtuka; *sôcyć śe*: jak śe to z becḱi sôcy! po ka^{e}mykax sôcy śe v^{u}oda; *sôg*: zakuṕéł třy sôǵi drev, ^{u}o sôzéj (ogól. pol. o sążeń) źeḿi třy l'ata śe prav^{u}ovali, m^{u}oja łôka ńimá jak śtéry sôźńe długośći ^{h}a dva serokośći; *skôṕić*: skôṕéł i skôṕéł i na cuóz mu t^{u}o vysło, śkaradny skôṕec, skôpy ńicego ńe ŭuzyje na tém śv́eće, skôpstvo ńe jest dobre, ^{h}ale i marnotrástvo (ogól. pol. marnotravstvo) ńe lepse; *strôk* częściéj *strôcek*: zr^{u}odźéł śe mu tez grox ṕëkny, c^{u}o za strôḱi! zƀéł pastuxa, bo mu zerváł ḱilka strôckuóv gr^{u}oxu, kázdy strôcek várt centa.

b) *w tematach, czyli suff.*: *α*) *w inf.*: ƀegnôć navyknôć, ǵibnôć śe, dźv́ignôć, křepnôć; *mgnôć*: já p^{u}otřebuje jino mgnôć ^{u}oḱem, ^{h}a juz ḿe dźeći słuxają; *ńiknôć*: v ^{u}ocax ten xł^{u}opák ńikńe (t. j. mizernieje), dośćignôć, křyknôć, ćôgnôć, źévnôć, kradnôć, scësnoć (pogardliwie zamiast umrzeć). β) *w adverb.*: *skôd*: skôd jidźes, ńiv́ádu skôd ńescëśće na cłov́eka přyx^{u}odźi; *stôd*: rusáj my stôd; i stòd i stôd ńima p^{u}oćexy, stôd daleko jesce do ḿasta, já stôd, skòd vy, ńe stôd, ^{h}ale *skôd-inôd*; *sta^{e}mtôd*: sta^{e}mtôd ńe vyláźes, sta^{e}mtôd ḿeli do ḿe ṕisać.

γ) *w particip. praes. act.*, *w ogól. pol. na* -ǫc *lub* -ǫcy, -ǫca, -ǫce, *w gw. l. na wszystkie rodzaje i liczby* -ôcy: *xcôcy* (ogól. pol. chcǫc): xcôcy, ńe xcocy, muśáłem t^{u}o zroƀić, cy xcôcy, cy ńe xcôcy, dość, ze

g"o zaběł; *x"odzôcy* (obok x"odzëcy, o czém wyżéj): x"odzôcy spał.

§. 49. *W wyrazach czyli końcówkach*: *strsłow.* ѫ, *ogól. pol.* ǫ, *gw. l. o*, a mianowicie:

1) *w acc. sg. subst. fem.*, których nom. kończy się na *-á* pochylone: sa°nuje tv"oje *v"olo*, pudżemy na *mso*, ŭućekaliśmy před *bužo*. gr"omada vystavéła k"ováloví *kuźńo*, p"ovuóz p"ojexáł po *xrabino*, zasyp te *studńo*, kłuótńo, g"ořelńo, páso, práco (ogól. pol. pracę), kuxńo, głëbo, gr"oblo, ḱelńo, veńelijo (ogól. pol. ewangielią), kšëzno, star"ośćino, vuójćino, pryšëzno, sta°ncyjo, k"olacyjo, fra°ncyjo, rosyjo, "ostryjo, turcyjo, ha°nglijo, švecyjo, švarcaryjo, i t. d.

2) *w acc. sg. adject. na rodzaj. żeń.*: d"obro, smutno, głupo, mało, duzo, ta°ńo, drogo, xybko, staro, młodo, vžon se młodo zone, zrobéł smutno mine, za velgi vydátek na tak mało gr"omade, vl'áz v duzo vode, zr"obéłem se velgo bëde, mała bálutko k"osule.

§. 50. *starsłow.* ѫ, *ogól. pol.* ǫ *gw. l.* om, *w instr. sg. subst. fem.*

a) tem. na *-a*, *rybom*: najádeś śe rybom? *matkom*; p"osła z matkom na vesele, ńe p"ogárdzáj matkom, před matkom na kola°na! *kšôzkom*: "orga°ńista přesed přez k"ośćuół z kšôzkom i z ruóza°jcem (ogól. pol. różańcem); *t"orbom*: na jarmak jidże śe ŭu nás z t"orbom; *rëkom*: máxnon rëkom i ńic ńe muóvéł; *gëbom*: ŭupád gëbom na žeme; *babom*: z babom ńigdy ńe vydžes na sv"oje; střexom, sáfom, sybom, stud"ołom, kum"orom, jaskuółkom, vr"onom, sr"okom, tárńinom, p"okřyvom, l'escynom, grabinom, sosnom, véřbom, p"ovałom, muxom i t. d.

b) na *-ja*: *dusom*: ledvok z dusom ŭućégem (ogól. pol. uciekłem); *buřom*: před buřom ptáḱi ŭućekajô; *v^{u}olom*: z v^{u}olom Boga ńic my śe ńe sta^{e}ńe; *źeḿom*: źeḿom jak ḿe tak i ćeƀe pŕysyṕô; syjom, źḿijom, kuźńom kuxńom, śv́écom, gł^{u}ovńom, v́ilìjom, sta^{e}ncỳjom i t. d

Tak samo ma się rzecz z subst. masc. na *-a*, *-ja*: *star^{u}ostom*: muój p^{u}ojexáł v dr^{u}oge ze star^{u}ostom; *^{u}orga^{e}ńistom*; b^{u}o to z ^{u}orga^{e}ńistom ńe xunuór gádać?; *baśistom*: z baśistom patřy śe (godzi się) naṕić g^{u}ořáłḱi; *l'eśńicom* (nom. l'eśńica): ^{u}on x^{u}odźi vráz za vráz (jak równy z równym) z l'eśńicom; sëdźom, xraƀom, p^{u}ob^{u}orcom, pastuxom (nom. pastuxa), i t. d.

c) na *-i*: *k^{u}ośćom*: k^{u}ośćom śe ńe najé; *złośćom*: złośćom ńe v́ele zr^{u}oƀis; *no^{u}com*: dńem i n^{u}ocom pracuje; *vśom*: za vśom je pasv́isko; m^{u}ocom, d^{u}obroćom, ḿéłośćom, ććom, również analogicznie do tych: maćom.

d) na *-y*: *krv́om*, *stôgv́om*, *cerkv́om*: x^{u}oćbym ḿáł krv́om zapłaćić, t^{u}o ći tego ńe daruje, sed ze stôgv́om, m^{u}oskále kła^{e}ńali śe před cerkv́om.

e) na *-r*: *maćéřom*: zebyś zǵinëna z maćéřom.

β) *adject. podług dekl. rzeczown.* z vártom z radom.

γ) *pronom. pers. i reflex*: ze mnom, s t^{u}obom, ze s^{u}obom: ḿáłem ze s^{u}obom brata, x^{u}odź ze mnom, z t^{u}obom ńi śak, ńi tak.

δ) *pronom. podług dekl. pronom.*: *z tom*: z tom ƀédom trudno se dać rady, za tom łôkom zaƀéli xł^{u}opa, *z ńom*: vźon z ńom śl'ub, gádáj z ńom, ^{h}a ^{u}ona bëdźe zavse sv^{u}oje; *m^{u}ojom*: źle z m^{u}ojom koƀétom; tv^{u}ojom, nasom, vasom, cyjom jakom i t. d.

ε) *adject. podług dekl. złożonéj*: z dobrom, ta^{e}ńom, břydźkom, ^{u}okropnom, ładnom, ṕëknom, grubom ćenkom, głëbokom, serokom, śḿésnom, śḿałom, ^{u}odváznom:

z d"obrom tánecńicom, ta^cjcovać d"obře, ḱepskom śékėrom drev ńe ŭurôbe, "ozeńić śe z ŭubogom gd"ovom, přysed do ńe ze smutnom novínom i t. d.

Obok tego pojawiają się niekiedy w instr. formy na -ô: z tô matkô, sed takô guórô, sv"ojô stud"ołô, nasô bédô, jakô racỳjô, z takô pretensỳjô, z głupô dźevcynô, môdrô k"obétô, "otvartô, p"odaremnô, ślicnô i t. d.

§. 51. *Starosłow.* ѫ, *ogól. pol.* ǫ, *gw, l.* ô *w 3 plur. praes. i fut.*: "orô, p"osyvajo dax, namyślajô śe, co zr"obić, cytajô bájḱi, vyskakujô na vesel'u, śmejô śe, přëdô, môdlô, perô, v"ozô, ńesô, ńe vedzô, co r"obô, překlinajô, ńex pudô (ogól. pol. pójdǫ)) bédujô, ćérpô, dyxajô, sadzô, śejô, ḱixajô, pasô, pekô, gńetô, v"oły b"odô, bëdô, tłukô, vl'ekô, stŕygô, tŕësô, gryzô, tnô, znô, dmô vatry, mrô, zrô, dajô, stajô, znajô, psujô, snujô, myjô, pijô, cujô. rvô, zvô, kvejô, dźejô ḱełbasy, brnô přez v"ode, gasnô vôgle, vidzô, słysô, b"olejô, kaślô, dŕvi skŕypô, musô, xoć ńe xcô, kárajô, papl'ajô, skŕesô "ogńa, zagvizdajô i t. d.

§. 52. *Starosłow.* ѧ, *ogól. pol.* ǫ, *gw. l.* ô: *kŕôstka*: kŕôstek (ości) z ryby ńe předás, b"o ći ńixt ńe kupi, *jôkać se*: zł"odźéj má ńe czyste suḿeńe i látego śe jôká, zesły śe sa^cme jôkały; *jôtŕyć śe*: ra^cna zavdy my śe jôtŕy, všyćḱéx jôtŕys na šebe; *kŕôkać*: ńekŕôkáj, jino gádáj, zaráz bëde gádát, jino "odkŕôkne; *kŕôsc*: kŕôsce "objadły véŕbe; *plôsać*: plôsá ńika^cj (jak) pa^cńi, cało noc vyv"odźeli plôsy; *śôkać*: zavse jino n"os śôka, v"oda my v buóty vśôkła, tyla descu spadło i v"oda xet (zupełnie) v źeḿe vśoknëna; *selôg*: xćáłeś "od ńego p"ozycyć píńëdzy, ha "on ńimá hańi selôga pŕy dusy; *zôdać*: ńe zôdáj tego, cego ńi-

mám, sëdźá zôdáł mentryki (ogól. pol. metryki), pscoła jak ŭukôśi, t"o zôdło "ostavi. vëz"ovi vystajało (ogól. pol. wystawało) z pyska zôdło, "ona má zôdło (język).

§. 53. *Starsłow.* ѧ, *ogól. pol.* ę, *gw. l.* ô *jako natężenie brzmienia w ogól, jęz.* ę *na* ǫ, *w gw, l.* ë *na* ô: *břôkać*: ńe břôkáj my za ŭusa°ma, ŭuvôzáł se jakeś břôkadło ŭu sa°ńi i myśli, ze jedźe ńika°j pán; *côstka*: ńme śe takze z tego patřy côstka; *p"ocôć*: cuóz p"ocôć; *dźéćôtko*: dźéćôtko jino ŭumře, jidźe pr"osto do ńeba, m"oje dźéćôtka p"osły do ŭulevńika (do pasieki); "*oglôdać*: "oglôdałaśva kaplicke, g"osp"odářovi třa všyćkego d"oglôdać, ńe p"oglôdáj znovuk tak vys"oko; *gřôdka*: maryśa p"osadźéła kvátki ve gřôdki, źimáki sadźi śe gřôdka°my, ᵇabo, co na jedno vyl'atuje, zágona°my; *jôdro*: z "oŗexa jôdro vyjadła vyvuórka; *zdjôć*: m"ozna juz zdjôć smaty (bieliznę) z guóry; *klôć*: na co śe zdá klôć; *môć*: jakze m"ozes môć smaty k"ośćelne; *kśôdz*: má fajke na długém cybuxu, jak kśôdz; *kśôze*: kśôze sôgusko (Sanguszko); *vylôg śe*: vylôg śe (wyrodził się, stał się nie podobnym) "od "ojca i "od matki; *m"ośôdz*: z m"ośôdzu zr"obone sô dzvony; *ṕińôdz*: sám ṕińôdz mu jidźe do gářći, t"o ńe mały ṕińôdz; *zaṕôć*: ńim"ozes śe zaṕôć? *přôdka*: jaká z ćebe přôdka, vc"oraj vecuór bélam na přôdkax, na přôdkax ńe vela m"ozna ŭupřôść, bo duzo gádajô, zaṕrôc k"ońe; *spŕôtać*: p"o vás je co spřôtać, na spřôta°ńu sx"odźi my do p"oludńa; *řôdek*: vluózmy źimáki do "ogńiska ve třex řôdkax, stálo ḱilka řodkuóv z"oméřy, p"ořôdek jaze mélo; *śôść*: bez cały dźéj ᵇańi ŭuśôść; *křôtać śe*: křotáj śe i křôtáj, ᵇa r"ob"oty ńe vidać, taká křôta°ńina; *ćôza*: m"oja k"obéta v ćôzy; *vôzać*: ve vilijo třa dřeva vô-

zać, zeby r"odźéły, vôzka śa^na, vôza^nka karmy; *zôć*: přepuórka v"ołá zôć, třa d"obře vyzôć smaty, to vnet vysxnô; *majôtek*: zmarnotrávéł cały majôtek, vżon za° ńom vélgi majôtek; *ńeśôc*: posedbyś do k"ośćoła přynámńi ráz na ńeśòc.

§. 54. *Starosłow.* ѫ, *ogól. pol.* ǫ, *jako natężenie brzmienia samogł,* ę, *gw. l. ô: vôzki*: tëdy vôzki přexuód; *gôsc*: v tém l'eśe strasny gôsc, ʰańi śe předřyj; "*obrôcka*: z k"onevecki spadła "obrôcka; *dôć*: jutro bëdźe cały dźéj dôć, bo sł"onecko cervono zasło; *gôska*: v ńesopusty přydá śe gôska, gôśe vr"ona p"orvała. gôśëta śe vykl'uły; *g"ołôb*: dźiki g"ołôb bardzok "ostrozny, g"ołôbku, g"ołôbku, ńe śadáj na dôbku; *kôsać*: ńe zavdy człek víńęn, jak pes ŭukôśi; *krôgły*: d"obře vyglôdás, krôgłyś na gëbe, "ořeł długo krôzéł nad płáscom; *łabôdź*: łabôdź pływáł na xrabśkém stáve; *łôka* (conf. Łęczna): co ŭu nás vártá p"ol'e bez łôki? *môćić*: zamôćéło śe v gł"ove, zmôcony v"ody bydło ńe pije; *môz*: zyje, jak môz ze zonô; *pajôk*; pajôk to zmyśny (zmyślny = zabawny) "ovád, jak "on muxy łape; *trôbić*: na sôdny dźéj zatrôbô, głośná trôbka, *sôd*: dostałem p"ozev do sôdu; *trôba*: ńic gorsego, jak cudzy trôby słuxać (jak komu podlegać), z"oméře trôbô; *vyrôb*: leśńica zrobéł vyrôb v l'eśe; *rôcka*: dáł my xl'eba tak malutko, ze mozna béło rôckom dźéćëća zasł"ońić; *stôpać*: stôpáj "ostrożńe, muśiva vstôpić do karcmy; *vélebłôd*: vas kuój vyglôdá ńika^j vélebłod; *zôb*: ńe dáł ńic, ʰańi na zôb, dźecko spřykśne, b"o śe mu zôbki k"olô.

Pogląd ogólny

na samogłoski nosowe w gwarze lasowskiéj.

§. 55. *Ogól. pol. ę odpowiada w gw. l. ë i samogł. czysta e.* Z przeglądu szczegółowego okazuje się, że refl. *ë* zjawia się tylko w środku wyrazów, np.: břëk, cëść, dżeśëć, dżevëć, dżëćuół, dżećëća, kurcëća, majëtny i t. d.

Samogł. czysta *e* pojawia się jedynie na końcu wyrazów, a mianowicie:

1) *w sg. acc. fem. subst.*: rybe, duse, syje.

2) *w sg. acc. fem. pronom.*: te, za^{e} ńe, lecz jô.

3) *w sg. acc. fem. dekl. przym.*: várte, rade.

4) *w 1 sg. praes.*: ńese, véze, myje, tráṕe.

Ogól. pol. ǫ odpowiada w gw. l. ô, samogł. czystą o i nowy twór om. ô zjawia się:

1) *zawsze w środku wyrazów* np.: vôduół, vôgroda, vôtek, vnôtře, vôgel, gôśeńića, vôtły, gôzva i t. d.

2) *na końcu wyrazów:*

a) *w 3 plur. praes. act.* drô, trô, gubô, berô, ńesô, śmejô śe i t. d.

b) *niekiedy w instr. sg. subst. adject. i pronom. fem.* np.: matkô, cotkô, rybô, syjô, źmijô, krvô, dobrô, ta^{e}ńô, małô, złô, tô, ńô, mnô, t^{u}obô, m^{u}ojô, xtuórô, obok: matkom, ćotkom, dobrom, ta^{e}ńom, tom, ńom, i t. d.

Samogł. czysts o zjawia się tylko na końcu wyrazów, jako to:

1) *w acc. sg. subst. fem., które w nom. sing. kończą się na -á pochylone*: v^{u}olo, g^{u}ospodyńo, kuźńo, kuxńo, buřo, práco i t. d.

2) *w acc. sg. adject.* dobro, tłusto, ta^{e}ńo, śmésno, ṕëkno, gładko, vys^{u}oko mało.

Nowotwór om zjawia się:

a) *w środku wyrazów następujących*: sámśád (ogól. pol. sąsiad), sámśek.

b) *na końcu wyrazów w instr. sg.*

α) *subst. fem*:

1) na *-a*: rybom, matkom, ćotkom, stryjnom, ŭujnom, obok: matkô, rybô i t. d.

2) na *-ja*: buřom, dusom, obok: buřó, dusô.

3) na *-i*: k"ośćom, gëśom, vśom, również podług téj dekl. máćom, obok kośćô, maćô i t. d.

4) na *-y*: krv́om, stôgv́om, cerkv́om, obok, krv́ô, stôgv́ô, cerkv́ô i t. d.

5) na *-r*: maćéřom (porów. maćom) obok maćéřô.

β) *adject. podług dekl. rzeczown.*: z vártom, z radom, obok z vártô, z radô.

γ) *pronom. pers. i refleks*: ze mnom, z t"obom, ze s"obô.

δ) *pronom. podług. dekl. pronom.*: z tom, z ńom, obok: z tô, z ńô.

ε) *adject. podług dekl. złożonéj*: z dobrom, ze śmésnom, z małom, z głuxom, duzom, żelonom, cerv"onom, jaskravom, głupom, môdrom, zdexłom, niesłyha"nom, obok: z dobrô, śmésnô, małô, cerv"onô, żelonô i t. d.

Z poglądu tego wynika, że słabe ślady samogł. nosowych zachowały się jedynie w środku wyrazów, na końcu zaś zamieniły się przeważnie na samogłoski czyste, co dowodzi, że samogł nosowe zaginęły w gw. l. wcześniéj na końcu wyrazów, aniżeli w środku. Fakt ten, że samogł. nos. przeszły na czyste, jest dowodem, że nawet wtedy, kiedy te samogł. miały rynizm, spółgł. międzydźwiękowych *m*, *n*, w gw. l.

nigdy nie było. Na powstanie form, jak z matkom, t^{u}obom, s^{u}obom, ńom, wpływało poczucie końcówki *m* instr. tematów, masc. i neutr; formy zaś sámśád, sámśek, są bezwątpienia analogicznymi do zaimka *sám*.

D) *Ściąganie samogłosek.*

§. 56. Oprócz wyżéj wymienionych przykładów ściągania samogłosek są jeszcze następujące:

o + *a* ściąga się w *a* w wyrazie: poѵ́adać po zniknięciu ѵ́: padá (poѵ́adá), padáł (poѵ́adáł), padała (poѵ́adała).

e + *a* w *a* po zniknięciu *b* w *tř̆a* za trzeba.

i + *i* w wyrazie ogól. pol. přyjść: přyde, přydô (přyjdą = * při-idą)

E) *Akcent.*

§. 57. Jak w ogól. pol. tak i tu pada akcent na przedostatnią zgłoskę, również w subst. zakończonych na *-ija*: lelìjá, marẏjá, ѵ́ilìjá, veńelìjá, kolacẏjá, b̆iblìjá, ^{u}okazẏjá i w wyrazach jak: bylèby, ^{u}okolìca, v ^{u}oguóle, sceguóły, gdzie w ogól. pol. pada zwykle akcent na trzecią od końca.

2) SPÓŁGŁOSKI.

A) *Przegląd spółgłosek*

a) Spółgłoski gardłowe.

§. 58. Między *x* (*ch*) a *h* nie ma różnicy w wymawianiu, mówią tedy: xałas, xarc^{u}ovać, xásać, xraba xarap, xardy, xa^{e}jba, xa^{e}m^{u}ovać, xarbata, xeretyk, xoł^{u}ota, xucyć, xuk, xulać = harcovać, hasać, i t. d,

h znika niekiedy w wyrazie honor, tutaj: ŭunuór okok xunuór.

x przechodzi na *k*: kćić (chcieć) obok xćivy, kixotać śe, kŕán. kŕôstka, kŕćić, kŕest kŕćiny, kŕeśćija^{e}ńin, krystus [1]) kválić, kvála, kvalebny, pokválony, kváć, kvást, kvílka (chwilka).

Z dwu *k* pierwsze zamienia się na *t*, w wyrazach: létki, létkość, mętki mętkość.

k zamienia się na *g*: *1*) velgi, grajcár; *2*) w particip. praet. act. II słów klas. I przed końcówkami słowa jesmь po zniknięciu suff. -łъ: pégem (piekłem) zlôgem śe (zlękłem się), tługem, vlnógem, řegem, śégem, lecz piekłam, zlękłam śe i t. d.

na *x*: txnôć ogól. pol. tknąć, ^{b}ańim śe g^{u}o ńe txnon, lexcyjá (zasłyszany wyraz od uczniów uczęszczających do szkół), muój syn má lexcyje.

g brzmi jak w średniowiecznéj łacinie, jak *j* w wyrazie jipt, Aigyptum.

b) *Językowe.*

§. 59. *rs*, *rś*, *rš*, zlewa się w ř przed suff. *-stvo*: lékařtvo (lékarstwo), pisařstvo małpařstwo, ryceřtvo, g^{u}ospodařtvo, łgařtvo [2]), wreszcie w następujących wyrazach; gářć, buřtyn, bářc.

l jest tu dwojakie: twarde i miękkie. Twarde wymawia się jak *l* ogól. pol. i stoi zwykle przed *i*, *á*, *a*^{e}, przed spółgłoskami lub na końcu wyrazów: lis, lin, valić, pálić, s^{u}olić, b^{u}olić, v^{u}olić, pálnôć, g^{u}olnôć, válka, pol, ^{u}obál (próżniak), malář, la^{e}mpa, la^{e}ment.

l miękkie zjawia się w każdym innym razie, a zwłaszcza tam, gdzie pierwotnie stało ono przed ě

---

[1]) Podobnie w st. pol. zabytkach.

[2]) Tu działało może poczucie suf. ár, eř: g^{u}ospodář, ryceř.

lub *ju*; wymawia się zaś palatalnie: *lj*: l'éxa, l'éj (leniwy), l'etni, l'eśny, pl'eś (pleśń), ml'éć, xl'éb, l'as, l'ato, bl'ask, śl áz (zlazł), vl'áz, l'ód (lód), l'ud (lud), bl'usc, pl'uć, l'ubić, l'ubo, pl'uskać, wymawiaj: *ljexa*, *ljéj*, *ljetńi* i t. d.

l zamienia się na *ł* w wyrazach: xvilka (chwilka) xvíła (chwila), łokáj obok lokáj.

ł wymawia się jak w jęz. ogól.: łapa, mydło, sydło,

ł zamienia się na *n*:

a) w wyrazach: "ontář (ołtarz), p"odn"oga (podłoga).

b) po samogł. nosowéj w part. praet. act. II słów klasy I gromady V (Mikl.): zon (*zął*), zëna (*zęła*), pon śe, pëna śe, kl'on, kl'ëna, mon, mëna, ćon, ćëna, zacon, zacëna, vźon, vźëna, don, dëna, gon, gëna, sp"ocon, sp"ocëna.

Również w part. praet. II słów klasy IIgiej: sta°non, sta°nëna (stanął, stanęła), dźvignon, dźvignëna, zvędnon, zvędnëna, zasnon, zasnëna, ŭusxnon, ŭusxnëna, płynon, płynëna, minon, minëna, zgasnon, zgasnëna, p"otknon śe, p"otknëna, sxudnon, sxudnëna, drapnon, drapnëna, křyknon, křyknëna, capnon, capnëna sk"oknon, sk"okněna i t. d.

r zmienia się na *ł* w wyrazie: śrebło (srebro).

r znikło w wyrazie jarmak (jarmark), buḿistř (burmistrz).

ń przeszło na *j* na końcu wyrazów i na końcu zgłosek: gij (giń), zvij (zwiń), do svyj (do świń), xa°jba, pa°jstvo, pa°jscyzna, ra°jsy, ta°jsy, ta°jc"ovać, kuój, dłuój, tuój, bruój. jabłuój (jabłoń), "ogéj, ka°méj, jëcméj, dźéj, tydźéj, jeléj, ćéj śéj, k"oréj, g"oléj, ḱeséj. gřeběj kvećéj, kuójcem, ńebezpecéjstvo, małzéj-

stvo, mal'éjki, g"ol'éjki, cf. Zabytek Działyńskiego (kodeks Gnieźn. z r. 1419).

Gwara lasowska jest gwarą mazurską, gdzie č (cz), š (sz) wymawia się jak *c*, *s*: cëść, cárny, sukać, syba i t. d. — š znajduje się tylko w następujących wyrazach; všyćko (wszystko), šeść, pšeńica,

ż wymawia się jak *z*: zeby, zelazo, zál.

ż przechodzi na *ź*: źaba, źrnóbek, strsł. žrěbьcь, źmija.

c) *Zębowe.*

§. 60. *s*, *t* zmienia się na *z*, *d* w particip. praet. act. II słów klas. I jeżeli particip. łączy się z końcówkami słowa jesmь dla utworzenia praeteritum: ńuózem (niosłem), pazem (pasłem), třôzem, gńuódem, (gniotłem), pluódem (plotłem), ńuódem (miotłem).

t zamienia się na *d* w wyrazie desta°ment (testament) i słowie: jezdem, jezdeś, (lecz jest), jezdeśmy, jezdeśće.

d) *Wargowe.*

§. 61 *w* zamienia się na *m* w wyrazie: smôd = swąd; na *g*: gd°ova za wdowa; brzmi jak *f* w grupach: stv, tv, kv (chw): głupstfo, linistfo, lékařtfo, tkastfo (tkactwo), maléjstfo, cudastfo (cudactwo), kf'áć, kfáła, kfalebny, kfást.

b zamienia się na *v*: vískup (biskup), ń na *n*, *ń* na ń zapewne pod wpływem fałszywéj analogii w wyrazach: konvísář, kuśńéř, ogól. pol. komisarz, kuśnierz.

B) *Niektóre prawa głosowe spółgłosek.*

a) *Asymilacyja.*

§. 62. Upodobnienie co do organu mownego:

m zmienia się na *n* przed *z*: vezne, veznô, zam.: wezmę, wezmą.

s, ogól. pol. š przechodzi przed *l* i *l'* na *ś*: šli, p"ośli, přyśli, śl'axćic, śl'axetny, ślak, ślám (szlam), štuka (sztuka).

z i *s* przed *ń* i *l'* zmieniają się na *ź*, *ś*: źl'eći (zlecieć), r"oźl'áć, r"oźl'ás śe (rozlazł się), śl'ás (zlazł), źńém, źńego, źńom, źńi, źńémy, źńéx, obok zl'eći r"ozl'áć, zl'ás, z ńego, z ńom i t. d.

c, ogól. pol. č, przed *ć* na *ć*: ŭučćivsy vás d"obréx l'udźi, ŭučćivość p"osła terá na gřyby.

b) *Zjawianie się spółgłosek.*

§. 63. *k* zjawia się na końcu przysłówków: xynok (heń), ta°mok (tam), ajnok (ajno, a jino), znovuk (znowu).

x (*ch*), w wyrazie: "oxf'ar"ovać, "oxf'ara, *x* zamienia się na *k*, stąd obok formy "oxf'ar"ować istnieje druga: "okf'ar"ovać.

c) *Znikanie spółgłosek.*

§. 64. *a*) *gardłowe g* znika na początku wyrazu dyć (gdyć).

j powstałe z *i* w wyrazach: přyść, puóść (pójść), p"oć lub puóć (pójdź), pude (pójdę).

β) *językowe*: *r* w jarmak za jarmark.

ń w suff: *-źń-* i *-śń-*: b"ojaś (bojaźń), přyjaś (przyjaźń), baś (baśń), kaś (kaźń), ṕeś (pieśń), pl'eś (pleśń).

l znika: *a*) w rzeczownikach: zámys (zamysł), mynář (młynář), japko (jabłko).

b) w part. praet. act. II na rodzaj męzki słów klasy I, których temat infinit. kończy się na spółgłoskę, albo na -ě: gńuót (gniotł), "okvít (okwitł) pluót, ruós, buód, sed, kład, krád, pád, přôd, šád, ćék, zlôk še, tłuk, vluók, muóg, střeg, střyg. ńuós, grys, l'áz, třôs, pas, dar (darł), tar (tarł), ŭumar, zapar, o"tvar.

ż znika w zavdy, zawsze, staropol. zawżdy,

γ) *Zębowe.*

st znika w 3 os. sg. praes. słowa jesmь: c"o to je (jest) za r"ozum? juz temu je tŕy l'ata, jak bélem na fliše, b"o ty vés, c"o je d"obre, tu je vélgá béda; obok tego często używa się *jest*.

d znika w środku wyrazu vele = vedle: sed vele ńego, vele dr"oģi, šéde se vele ćebe.

z w wyrazie: terá = teraz.

δ) *Wargowe.*

v znika na początku słów: ispa = wyspa, ŭujek (wuj), šystko obok všyćko, všystko, sxuód, stavái, stavájmy, stavájće stáva°ńe. W środku: guóść ogól. pol. gwóźdź, pérsy, persá, zmártéxstál, zmártéxsta°ńe, padá, padál = povadá, povadál.

d) *Przestawianie spółgłosek.*

§. 65. W gwarze téj pojawiają się następujące przestawienia spółgł.: ńedbávny = jedvábny, a ostatnia forma jest także w użyciu. Od starsłow. zrěti ogól. pol. ujrzał, las. ŭurźál.

e) *Dyssymilacyja.*

§. 66. Przemiana chwilowych na trwałe lub odwrotnie:

t przemienia się na *xt* (*cht*): xto obok kto, xtuóry.

ct na *st*: kalistvo (kaléctwo) tułastvo, cudastvo, b^{u}ogastvo, ~~łińistvǫ~~, l'eśńistvo i t. d.

ct na *śt*: śtery ogól. pol. cztéry.

tk na *ćk*: šyćko, ogól. pol. wszystko.

tk na *tx* (*tch*): txnôć = tknąć.

xv (*chw*) na *kf*: kfálić, kfáła, kfalebny, kf'áć, kfást, kf'iłka.

xř na *kř*: křan, křôstka, křćié, křest, křćiny, křeśćija^{e}ńin.

xr (*chr*) na *kr*: krystus.

sx na *sk*: sk^{u}ováj, ne skleb̆áj

grupa spółgł. pierwot. sš, w ogól. jęz. šč, zmienia się na št w wyrazie ńeštëśće.

II. Z nauki o formach.

Temata.

1) *Temata słowne.*

§. 67. *Infinitivus. Tem. inf. kończące się w strsłow.* na -ŧ-, *w ogól. pol. na -e-, w gw. ł. kończą się na -i-*: *b^{u}ogaći-ć*: ńika^{e}j tu m^{u}ozna zb^{u}ogaćić; *źel'eńi-ć*: juz ći rutka ńe bëdźe źel'eńić; *rdzeví-ć*: śrebło přećek ńim^{u}oze zardzeví̇ć; *staŕy-ć śe*: tŕa śe zestaŕyć v ty bédźe; *vidźi-ć*: ńim^{u}ǒge će na ^{u}ocy vidźić. m^{u}ozes ńe tak ńenavídźić? *błyscy-ć*: xces jino błyscyć ńëdzy l'udźmy; *vŕy-ć*: dyć v^{u}oda p^{u}ovínna juz vŕyć, na co ćôgle vŕyć (łajać); *gŕńi-ć*: bëdźe cało noc gŕńić; *g^{u}oŕy-ć*: páli śe i páli, ^{h}a ńim^{u}oze zg^{u}oŕyć; *ćérp̀i-ć*: zeby xoć béło za co ćérp̀ić; *xći-ć*: xćić, ^{h}a ńexćić

vélgá ruóźńica; *suḿi-ć*: ńim"oze my vysuḿić z ŭusu; *bucy-ć*: xces bucyć ńika"j vuół; *klëcy-ć*: v k"ośćel'e patřy śe klëcyć; *křycy-ć*: ńe p"otřebujes křycyć; *lczy-ć*: "od p"ołudńa do vec"ora lezyć ńe pëkńe; *ḿilcy-ć*: jak ḿilcyc, t"o ḿilcyć, *słysy-ć*: muógbyś ráz słysyć; *ćëzyć*: muśi ći na sercu ćëzyć, ƙej tak zdyxás; śiví-ć, cervéńi-ć, b"oli-ć, dńi-ć, ńiscy-ć. "ońeḿi-ć: muśis "ośivić, b"olić nad tém ńic ńe p"om"oze, ḿało dńić, ńiscyć (ginąć) tak bez přycyny, m"ozno "ońeḿić, jak śe "o takéx řecax słysy.

§. 68. *Iterati. ogól. pol. na -yva- gw. l. tworzą inf. od tematu na -éva-: pis-éva-ć*: spřykřy śe zavdy pisévać, "odpisévać, přepisévać; *vysłux-éva-ć*: ty zavse muśis vysłuxévać po záśća"ńu; *vygr-éva-ć*: vygrévać na fujarce; *vyvoł-éva-ć*: ńe třa béło vyvołévać vílka z l'asu; *vysuk-éva-ć*: ńa co tego vysukévać, cego ńima i t. d.

§. 69. *Particip. praeter. act. na -łъ- -ła- -ło-.*

W strsłow· tem. na -и- w ogól. pol. na -i-, w gw. l. w part. na -e-, które przed ł pochyla się na é: valél: ka"j "on ta"m słaby, zvaléłby dëba, zvaléła na źeḿe xł"opa; *dźeléł*: "oćec všyćkéx p"odźeléł, pa"ńi nám vydźeléła r"ob"ote, páléł, páléła, páléło, tuléł, vařéł, "obdařéł, kuřéł, svařéł śe, tv"ořéł, scëdźéł, br"ońéł, g"ońéł, "ozeńéł śe, p"okł"ońéł śe, vypl'eńéł, xr"ońéł, cyńéł, młuóćéł, mśćéł śe, môćéł, puśćéł, śvéćéł, xyćéł, strasél, gńeźdźéł, g"odźéł, kadźéł, sadźéł, r"odźéł, studźéł, trudźéł, jeźdźéł, kr"opéł, scepéł, zgubéł, kr"oćéł, łôcél śe, m"océl, tł"océl, prazél, pust"osél, ćésél śe, zv"ożél, gr"ożél, zavéśél, zakvaśél, ńëśél (мясн-); n"ośél i t. d.

§. 70. *Słowa przytoczone w § 67 tworzą particip. praeter. act. jak w ogól. pol.*: żeleńáł, zardzeváł, zestařáł śe, vidźáł, błyścáł, křycáł, gřmáł, ćérpáł, za analogiją tych particip. poszło particip. l'ubáł, zebyś ty ńie jaśu l'ubáł, t"obyś śe zemnom "ozeńéł.

§. 71. *Jak w opol. tak i w gw. l. z tem. na -nąlas. -nô- no niekiedy wypada: dźvig*: jak dźvig vuóz, tak zará c"ośik v plecax třasnëno, ŭudźvigbyś ty to? *zvëd*: kvátek zvëd, *třas*: třas z bata, *śćôg*: t"o zł"odźej, "on śćôg my k"ozux, pilnovałem, "aby co ńe śćôg,

Słowo "*otv"oŕyć* tworzy particip. praet. act. jak w opol. od tem. *var-*: "*otvar*: "otvarbyś jizbe, "otvarła stud"ołe i p"osła.

§. 72, *Particip. praet. pas. -ta-, -na-. Niekiedy słowa nieprzechodnie tworzą particip. praet. pass. (zob. opol.) ŭumarty*: juześ ŭumarty lá śvata i l'udźi, *zgaśńëty*: nas "ogeńásek juz zgaśńëty, *zgińëty*: zgińëtyś braćisku, *ŭuśńëty*: ŭuśńëtáś na veki m"oja jaskuółecko; *ŭupłyńëty*: hyla (ile) to juz v"ody "od "onego casu ŭupłyńëty! *pŕyvykńëty*: "od maléjka pŕyvykńëtyś do prácy; *ŭusta°ny*: juz ŭusta°ná v"oda na řéce ml'éko ŭusta°ne, sô to ńiôdze *vysta°ne*, nas sëdźa nasta°ny, *r"ozesta°ny*: r"ozesta°ńiśće m"oji k"oxa°ńi, *leza°ny*: leza°néx úimám dukátuóv, *vyleza°nyś* jak ślédź, *zl'eceny* (ten, który się nalatał): jesce xces l'eći, b"oś to mało zl'eceny?

§. 73. *Niektóre słowa tworzą w gw. l. odmienne part. praet. pass. aniżeli w jęz. ogól.*: zob. wyż.: ŭuśńëty (ogól pol. uspiony) zgińëty (zaginiony), ŭupłyńëty, (upłyniony), a nadto:

gw. l. xybńëty — ogól. pol. chybiony
„ „ d"ogryźńëty — „ „ dogryziony

gw. l. zask"okńëty — ogól. pol. zaskoczony
„ „ p"osłuxńëty — „ „ —
„ „ d"osłuxńëty — „ „ —
„ „ vysłuxńëty — „ „ wysłuchany

Obok tego są również formy: xybony, d"ogryżony, zask"ocony, vysłuxa°ny.

§. 74. *tem. part. praet. pass. kończy się czasem w gw. l. na -e-, jak w strosłow. w ogól. pol. na -o-, które powstało z e przez natężenie brzmienia: vaře-ny*; dała my kase navařeny i kázała jeść; *smaze-ny*: zjádbyś terá ŭusmazeny cebuli, p"ocëst"ovałaśva ŭujka smazenô jajeśńicô; *"ozeńe-ny*: "ozeńeny z po v"ojtku ńixała cuórkom; *vymłuóce-ny*: m"oje zytko juz zmłuócene, *pusce-ny*: pusceny z h"ereśtu; *zbudze-ny*: jutro muse być ra°no zbudzeny; *zgromadze-ny*: zgromadzeny l'ud cekáł na kśëdza; *zagńezdze-ny*: ten buól ŭu ćebe "od dávėn dávna zagńezdzeny; *sadze-ny*: pán xraba założél pł"ot sádzeny; *sôdze-ny*: já ńigdy přeńigdy ńe bétem sôdzeny, "osôdzeny na śmerć; *jezdze-ny*: dr"oga ńe jezdzená; *kupe-ny*: kupená stôska; *krope-ny*: ša°no skropene descem, *vábe-ny*: bétem vábeny ńe ráz do karcmy; *dr"obe-ny*: dali nadr"obenego xl'eba z ml'ékem, podr"obeny na kaválki; *ŭuprávėny*: grunt d"obře ŭuprávėny; *vłuóceny*: pol'e zvłuócene brona°my; *ráce-ny*: p"orácenyś "omascenô kapustom i ceguóz xces vëcy? *ŭupraze-ny*: prazeny i smazeny ve sm"ole, ńe gádáj, c"o śe dżeje v sk"ole, ŭuprazeny placek; *vyd"oje-ná*: cy kr"ova vyd"ojená? *"osv"oje-ny*: nas prefesuór "osv"ojeny z xł"opa°my; *spust"ose-ny*: cały majôtek spust"oseny; *nastroje-ny*; nastrojeny na jego str"one; *p"ogrôze-ny*: p"ogrôzeny v ńed"ostatku; *zgase-ny*: "ogéj zgaseny; *zakvase-ny*: "oguórek za-

kvaseny; *n"ose-ny*: ŭu násbyś béł na rëkax n"oseny, *zypr"ose-ny*: ńe pude na vesel'e b"om ńe zapr"oseny, pr"oseny, xl'eb ḿeby ńe smak"ovał, ńe x"odze jesce po pr"oseném xl'eb̆e, "*okrase-ny*: "ańi[1]) kasa ńe "okrasená, "ańi kapusta, c"o tu jeść? *ruseny*: z ḿéjsca ńe ruseny, t"o xeruód (Herod) ńicem ńe vzruseny; *k"ose-ny*: łôka k"osená; *p"ora"ńe-ny*: vruóćéł z v"ojny p"ora"ńeny; *skarze-ny*: před sôdem zaskarzeny; *pece-ny*: xl'éb vypeceny; *cce-ny*: kśëzásek cceny "od všyćkéx.

Obok tego używają się formy: vařony, smazony, jak w jęz. ogól

§. 75. *Particip. praes act. ogól. pol. na* -ęc, *gw. l. na ëcy.*

W gw. l. part. praes. act. na -*ëcy*, ma znaczenie ogól. pol. na -ęc: *śṕévajëcy*; vracała z jarmaku śṕévajëcy, jexáł śṕévajëcy, zënaśva śṕévajëcy, ta"jc"ovaliśmy śṕévajëcy; *x"odzëcy*: x"odzëcy m"ozes ṕiln"ovać tŕudy (trzody), "on x"odzëcy p"otraf'i ṕisać; *cytajëcy*: kśôdz jexáł cytajëcy; *myślëcy*: ńeṽela myślëcy.

Niekiedy zjawia się także particip. praes. act. na -*ôcy*: *xcôcy*: xcôcy, ńe xcôcy muśáłem stôd ŭustôṕić.

Uwaga. Particip. praes act. jako też particip. prat. act. w ogóle rzadko się pojawia.

2) *Temata subst.*

§. 76. Suff -*a*: *pastux-a* jest rodz. męzk. przeciwnie w opol. żeń. nas pastuxa pŕyg"ońéł dźiś bydło bardzok puóźno, pastuxa d"obry i kr"ovy napaśe i na ṕiscáłce śe nagrá; *ńeṽar-a* kazdy ńeṽara sa"memu s"obe sk"odźi, já takém ńeṽarom ne jezdem

[1]) "ańi nie "a"ńi wbrew regule §. 2; jest to jedyny wyjątek.

zyd ńeẏara ńim"oze d"ostać śe do ńeba; *karm-a* ogól. pol. karm: dáłeś bydłu karmy? karma ta ńe zdr"ová.

suff. *-ija* i *-ja*: kuklá = kukl-ijá (bułka), *kaźń-á* (ogól pol. kaźń w gw. l. niekiedy także kaź): kaźńá "okropná će sp"otkała, taki kaźńe ńe vytřymám; *baśń-á*: gádás baśńo ńestv"ořono. t"o je baśńá, obok baś, na c"obym tako baś rozsěřál; *vaśń-á* obok vaś: zavse ḿědzy va"my vaśńá, ńe ćerṕe taki vaśńe *g"osp"odyńá* obok g"osp"odyńi, *ṕeceń-á* (ogól. pol. pieczeń), *x"orôgvá* obok x"orôgev, *cerkva* i cerkvá obok cerḱev; *mysa*: mysa vpadła v cebřyk, k"ot złapał myse; *matuśa*: matuśa nasa přyśli z p"ol'a, "a xtuóz to ta"m śastá po tém m"ojém gr"obe? já matušu vasa, přymće ḿe do śebe, obok w pogardliwym znaczeniu: *mać* i *maćéř*:

jidze ty śérotko do n"ovy maćeře,
ńexze ći n"ová mać k"osulke vyṕeře.

l'eśńica: m"oze my l'eśńica p"ozv"oli p"ojexać do l'asu, más k"ońe jak l'eśńica, béłaśva ŭu l'eśńice; *vědr"ovca*: skôd ten vědr"ovca? *ḱeseńa* obok ḱeseĭ: ḱeseńa ći se "obryvá; *słodyca*: sa"má tutáj słodyca; *r"osk"osa*: dyć my ńe r"osk"osa, chłopa wesołego nazywają także r"osk"osa; *kôṕel'a*: dźiś d"obrá káṕel'a, obok kôṕel; *p"orëca* obok rzadziéj używanego p"orëc: p"orëca "od m"ostu "odpadła; *klaca*: to ṕękná klaca, xraba na" ńi zavdy jeźdźi.

Collect. na *-ije*: *kveće* gen. kvećá:

sô na b"oru bále kveće,
ŭuvijze se vánek v l'eće.

paźdźeře; Jak ći my jô ṕeře
l'ecô z ńi paźdźeře.

p"odskal'e: całe p"odskal'e zaśadły vr"ony, zavlśl'e.

suff. ъlь = (e) l: *p^{u}om^{u}oǵel* (pomocnik leśniczego): l'eśńica d^{u}obry. ^{h}ale p^{u}omoǵel ńex buǒg brońi.

suff. *-ák*: łepák, svák (wuj), môdrák, zb́iják, ^{u}omyják i t. d.

suff *ogól. pol* -ač: *gadac* (subst. wymowny): taḱi z vás gadac, ^{h}a ńe ŭuḿel'iśće še ^{u}obrońić; *vyłygac*: (subst. ten, co wyłudza): ńe béłem vyłygacem i muój syn ńe bëdźe.

suff. *-án-* ogól. pol. *aňin*: *ḿescán*: jak béłem v ḿeśće přysed do ḿe jeden ḿescán; *křeśćiján*: cyześ ńe křeśćiján? *duḿińikán*: nastáł ŭu nás n^{u}ovy kśôdz duḿińikán, mokřysán, jéźořán, kř̥ôdcán.

suff. *-ńik* = ьнъ + икъ. *zmyśńik* (subst. ten, co zabawnie zmyśla): taḱego jak ty zmyśńika přeńigdy ńe v́idźáłem; *p^{u}ośḿévńik*: p^{u}ośḿévńik zavdy bëdźe jino vyśḿéváł; *pa^{e}ḿetńik*: juz ńima pa^{e}ḿëtńika, jak jezdeśmy v ŭuzyva^{e}ńu téx pasv́isk i l'asuóv, ńe brak pa^{e}ḿëtńika, jak napolijon (Napoleon) sed do m^{u}oskáluóv; *gárdźelńik*: taḱego, jak ty gárdźelńika (pijaka) ńe v́idźáłem; *gváłt^{u}ovńik* (krzykacz): más dźeći gváłt^{u}ovńiḱi, ze ńex buóg brońi; *xemerńik* (człowiek gwałtowny): z taḱém xemerńiḱem přydźes do kuójca? zdźérńik, zbytńik, ^{u}oscérńik obok ^{u}oscerca.

suff. *-ość*: zukvałość, dr^{u}ogość, śivość, vstydlivość, zdatność.

Deminutiva. suff. *-ek- tánek*:

z tom tánek, z tom tánekk, c^{u}o rutke ruóvnała,
z tom druǵi, z tom druǵi c^{u}o v́iánecek dała.

kváłek (lubiący się chwalić): po co być taḱém kváłḱem.

suff. *-ka*: budka, b^{u}oxenka (fem. ogól. pol. boxenek masc.), rutka; śáłaś rutke śáła, ńe v́edźałaś na co,

jábym ći povedźáł, zebyś my dała — co, płuóćen-ka, śpévka.

suff. -*ašek* = ašьkъ: v^{u}ołasek, v^{u}ołaśki, ćołasek ćołaśki.

suff. -*eček* = ъčьkъ: ṕeřćonecek, v́ánecek, ^{u}ogruódecek, marsáłecek: ^{h}a třéćemu śrebny *ṕeřćonecek*, ^{h}a cvártemu ruća^{e}ny *v́ánecek*, ŭupadły śńéǵi, upadły mrozy ^{h}á na l'eśe, na l'eśe, ŭumrozô nám pa^{e}na *marsáłecka*, xtuóz v́ánek p^{u}ońeśe.

suff. -*ečka* jałuóvecka, zerdecka, śklánecka, rodźinecka, cerecka (subst. od cerować, g^{u}ořáłecka: z mego ^{u}ogruódecka vypadła *zerdecka*, ^{h}a śuódmemu *g^{u}ořáłecḱi* z kusa l'edv́e ŭućék do xałupy z dusô, kup my fra^{e}nuś xustecke z *cereckô*, zebym śe zgádzała z tvojô *r^{u}odźineckô*. ^{u}otvuóř *kumuórecke*, skováj te *ruózecke*.

suff. -*ko*: *zł^{u}otko*: zat^{u}ocone vr^{u}otka ṕeřćonḱem ze zł^{u}otka.

suff. *ečko*: źel'ecko, garłecko, słuóvecko, kuółecko. ^{u}oḱenecko: juz ruózecke dov́ijámy, ^{h}ale *źel'ecka* ńimámy. kázajô nám śṕevać, ńim^{u}ozemy źévać. potřeba śklánecḱi, *garłecko* přel'evać. ^{h}a uósmemu *słuóvecko* za ŭuxem, zeby přysed do ḿe z gořáłeckom duxem. śadáj zośu na vuóz, varkocyk se załuóz, załuóz do *kuółecka*, juześ ńe dźévecka; ńe třeba zośéjḱi sukać v ^{u}*oḱenecko* pukać.

suff. -*ina*: *bydlëćina*: zmarńało my na^{e} ńic bydlëćina; *kr^{u}ov́ëćina*: zb́éł my kr^{u}ov́ećine i teráz ml'éka ńe daje.

suff. -*ov́ina*: *bab^{u}ov́ina*: ŭumarła bab^{u}o^{v}ina; *dźevcyn^{u}ov́ina*: sa^{e}ma dźevcyn^{u}ov́ina ńic ńe p^{u}oradźi: *śvyńov́ina*: śvyńov́ine my zajon; *pastux^{u}ov́ina*: b^{u}o tez

ńijaki ten vas pastux"ovina; *kack"oѵina*: nase kack"oѵiny p"osły na ŕéke i zaginëny.

suff. *-isko: b"ojoѵisko* (ogól. pol. boisko, miejsce młócenia): jak přydźe źima, tŕa stáć "od ra"na do ѵec"ora na b"ojoѵisku; *śćéŕńisko*: p"opaś dźiś kr"ovy na śćéŕńisku; *bicysko*: złámało śe bicysko; *ѵśisko*: grëbuóv to ѵelge ѵśisko; *ńcśćisko*: nase ńeśćisko pełne bł"ota.

3) *Temata adject.*

§. 77. Suff -mъ. pierwotnie particip praes. pass. obecnie w ogól. jęz. i w gw. l. ze znaczeniem adject: *śѵadom, łaskom.* zbłôdźéłem, b"ozem bél ńeśѵadom dr"ogi, ńex pán bëdźe łaskom (ogól. pol. łaskav obok łaskom, używanego w owym wyrażeniu, istnieje forma łask"omy: nas l'eśńica ńáł łask"omego (oswojonego) ѵilka, łask"omy jak "oѵecka.

suff. -ovъ- *psuóv* (obok pśi), *ѵśuóv*, vr"onuóv, "*orłuóv*, *gëśuóv* (obok gëśi), *kśezuóv* i kśëzy: más psuóv nos, ѵśovy zvyk (obyczaj), *vr"onuóv* dźuób, "orłoѵe "ocko, ѵidźi daleko, buóty mu śe śklô jak kśez"ove.

Uwaga. Gw. l. używa częściéj przymiotników na *-uóv*, aniżeli jęz. ogól.: *sѵákuóv* syn bél tutáj; *vuójtuóv* xunuórby straćél; *v"ojtkuóv* xł"opák vykrëćél n"oge; *svagruóv* grunt lezy ŭug"orem; *stryjuóv* "ogruód předa"ny; já ńe xce ńic ḿixal"ovego; *bratuóv* m"ozuół na" ńic p"osed, v ńego; *páźuóv* (páź nom. propr.) "obrôb dávno v rëkax zyd"ovśkéx *k"orcákuóv* (korcák nom. pr.) majôtek i t. d.

suff -avъ-: *ślepavy* tr"oxe na jedno "oko; k"ot *buravy* přesed my bez dr"oge; gráb má *ѵidełkave* ga-

łëże; *ćemravy* (nie umiejący sobie radzić): ćemravá z ćeße dževcyna.

suff. -ъkъ- cáłk, cáłká, całko (zob. opol.): do cáłka ńe zńiscél, cáłká nauka na" ńic śe ńe přydała.

suff. -'atъ: *gałëżaty*: dôb byvá gałëżaty; *vł"ośaty*: vdżał se vł"ośato cápke; *puźaty* (zanadto tłusty na twarzy i zarosły) puźaty jak zbuój.

suff. -inъ. gw. l. tworzy chętnie adject na *in*: dževcyńin (vark"oc), ćotcyn, ŭujńin, śostřyn, matcyn, l'eśńicyn, vuójćin, "orga°ńiśćin, star"ośćin, sëdźin.

suff. -'astъ: k"ośćasty, "ośćasty, skřydlasty.

4) *Stopniowanie adject.*

§. 78. Compar. do mały w ogól. pol. mńéjšy w gw. l. *ńéjsy* zamiast, *ńeńsy*, strsłw. мьньш-, gdzie *ń* według praw głosowych w gw. l. zamieniło się na *j*: muój syn bëlźe ńéjsy "od vasego, ńéjsa °o to; *náńéjsy*: náńéjsy, ʰa náv̋ëcy śe "obzyvá.

Obok *pérsy*, jest forma *pérvéjsy* bez zmiękczenia *v* przed *e* (zob. opol): xt"o pérsy d"o v̋ersy[1]), to pisk"oře jego (przysłowie, które znaczy tyle, co „kto przódy przyjdzie do młyna, ten przódy miele"). v pérvejséx casax cëśćéj xł"opa "obácél v x"odákax, jak v buótax.

Od tem. *jinak-* (*jinak* muóvi, ʰ*a jinak* myśli): *jinaksy*: jinaksy "on bél dávńi, tu l'udźe jinakśi (zob. opol.).

Ogól. pol. *inni*, gw. l. *jińśi*: ńe buójće śe ŭumřeće ʰa po vás bëdô jińśi.

Przysłówkowo: *lepśi*, *nálepśi*, obok lepi, nálepi (zob. opol.): lepśibyś zr"obél, zebyś do ńego ńe x"o-

[1]) v̋ersa, przyrząd do łowienia ryb.

dźéł, vsëdźe d"obře, ʰa v d"oma nálepśi, zr"obe jak nálepśi. Niekiedy od d"obry pojawia się forma *d"obréjsy*: ńe p"ovem zeby "on bél d"obréjsy, p"osed sukać d"obréjsego xl'eba.

5) *Liczebniki.*

§. 79. Przy rzeczownikach osobowych rodzaju męzkiego liczeb. ogól. pol. dvaj třej w gw. l. *dva, tŕy*: jexały dva pa^{e}ny, dva uřëdńiki, dva kśëdze, tŕy xł"opy, tŕy pastuxy.

Ogól. pol. dvéśće, w gw. l. dvasta obok dvéśće: dvasta ryjśkéx kázali my zapłaćić.

6) *Partykuły, przysłówki, spójniki utworzone z tem. zaimkowych.*

§. 80. Od tem. zaimkowego *ka-*: *ka^{e}j* (gdzie, dokąd): ka^{e}j śedźiće? ta^{e}m jide. ka^{e}j m"oja n"oga jesce ńe p"ostáła, ka^{e}j xceće, jićće; *ni-ka^{e}j* (nigdźe, niby, jakby): ka^{e}j byłeś? ńika^{e}j ńe byłem, ńika^{e}j na śvéće zadarmo jeść ńe d"osta^{e}ńes, ńika^{e}j vy "o tém ńe véće! ŭubrál śe ńika^{e}j pán; *ka^{e}-* obok *ke* (kiedy): ka^{e}ś taki môder kavalér, ka^{e}ś śe "ozeńél. t"o pilnuj zony; ke's= ke-z = (keże) jidźeće do páćéŕa? ke's myśliće vydać cuórke? *ki* (jaki): ki ńeštëśće ki će djábeł nadál? *ki's* = ki-z = (kiże, co takiego, cóż): ki's ta^{e}m r"obis, ki's vás tu přyńesło?

keby (żeby, jakby): keby kuózka ńe skákała, t"oby nuózki ńe złámała, kebym jino mál scëśće, vysła dźevcyna vysła jedyna, *keby* ruózy kvat.

kila obok *xyla* ogól. pol. ile: kila ryjskéx vám dál, xyla xceće za te kr"ove?

Uwaga. Prócz kila, xyla, jest tyla, vela, śéła (ile): śéła zapłaćéłeś? jédźće i pijće śéła vám śe p"o-

d"obá, xyla, tyla (cokolwiek): dálem mu ta^{c}m xyla-tyla.

suff. *-dy-*: oprócz kědy, zavdy, ma gw. l *vsegdy*, (zawsze) *jinědy* (inną stroną): vsegdy jino ńe pr"ośis, já vsegdy ńim"oge być tutáj, já tědy, ^{b}a ty jinědy.

7) *Rodzaj rzeczowników.*

§. 81. Rodzaj rzeczowników jest w gw. l. ten sam, co w jęz. ogól., znalazłem tylko następujące różnice:

śemój = *śeńeń masc., ogól. pol. śemię, neutr.: c"o za ślicny śeńéj, ten śeńéj juz zatëxnon, *vyńéj* = *vyńeń; masc., ogól. pol. wymię, neutr.: r"ozńesło kr"oṽe ten vyńéj, jaz ńe ńéło patřyć, ta kr"ova má duzy vyńéj, *ra^{c}ńéj* = *ra^{c}ńeń) masc., ogól. pol. ramię neutr.: b"o to muój ra^{c}ńéj jino do dźviga^{c}ńá, veź co na svuój ra^{c}ńéj; *m"orga* fem. ogól. pol. mórg masc. lub niekiedy morga fem., *l'atorośl* masc., *l'atorośla*, fem.: na tem ći ji groḃe tři l'atorośl ro"śńe ŭurvíj se jednego, śastáj ńém po groḃe, na nasy ṽerḃe vyr"osła śvézá l'atorośl'a.

8) *Deklinacyja*

§ 82. Nominativus sg. *tydźéj*, dalsze przyp. *tydńa*, *tydńovi tydńem*, v *tydńu*, plur. *tydńe*, *tydńi* lub *tydńuóv*, *tydńom* i t. d. (zob. opol): dva tydńe před żelonémy śvôtka^{c}my, tego tydńa ńe bëdźeva ńeć casu, jv téx tydńax zg"ořáł dvuór, obok tego pojawiają się formy: tyg"odńa i t. d, *jastřób* jak w opol *jastřëba* obok *jastřeba*: jastřëba trudno zastřelić, "obácéłem astřëba, *ńa^{c}no* lub *ńono* w sg. przeszło do tem *-a*: ńena, ńenu, ńenem i t. d.

§. 83. *Genetivus sg.* Tem. *-a* masc. źachowują często pierwotną końcówkę: ze *dv^{u}ora*; ^{h}a vcora z v́ec^{u}ora z ńeb́esḱego dv^{u}ora, ze dv^{u}ora přysed psła^{e}ńec; z *l'asa*: přyv́uózem drev z l'asa; k^{u}ol'e ^{u}*ogroda*: k^{u}ol'e ^{u}ogroda, płyńe v^{u}oda; *st^{u}oła*: p^{u}otem jidô všyscy k^{u}oło st^{u}oła; *pr^{u}oga*: ^{u}od pr^{u}oga do ṕeca ńe daleko; *st^{u}oga*: spád ze st^{u}oga, ^{h}á lá b^{u}oga; *v^{u}oła*: taḱego v^{u}oła řádko znal'eść; *dëba*: z zá dëba vysk^{u}océł i straséł dźévḱi, śćëńi dëba, śćëńi, juz śe ńe źeleńi; *graba*: vyl'ećáł ptásek z graba, juześ z^{u}ośéjku baba; z *břega*: lá cego kuójcem xces lezyć z břega.

Forma d^{u}oma, używana jedynie z przyimkiem *v*, ma znaczenie locativ.: v d^{u}oma béłem.

Tem. *-ja* fem. zachowują często staropol. końcówkę *e* (strsłow ѧ) *źḿije*: ŭu ńi zôdło, jak ŭu źḿije; *syje*: jino mu ŭuv́ôzać ka^{e}ḿéj ŭu syje, zdym ze syje; *duse*: ńe gub sv^{u}oji duse; *źeḿe*: ze źeḿe cłek śe vźon i v źeḿe śe ^{u}obruóći; *pšeńice*: vc^{u}oraj béła ŭu pšeńice, dźiśáj ŭu zyta, vc^{u}oraj béła pa^{e}ńenecka, dźiśáj k^{u}ob́éta.

Tak samo urabiają gen. sg. masc. na *-ja*: ^{u}od xrab́e, sëdźe, l'eśńice obok xrab́ego i t. d.

Również tem. na *-ja* fem, z nom. sg. skróconym na spółgł. mają w gen. sg. *-e*: z *kradźeże* ńe vyzyjes, třymáj śe *p^{u}orëce*, ńima r^{u}ozk^{u}ose; obok tego kradźeży, p^{u}orëcy i t. d.

Tem. *-ija*: vyl'áz ze *studńe* v sa^{e}mo p^{u}ołudńe, ŭu nás ńixt ńimá ṕivńice, jino karcmář; cuóz zr^{u}ob́is z *kuźne*? ńe scynáj *kłuótńe*; ḱej ńimás dobry *v^{u}ol'e*, to ńe ruób; taḱi *páse* bydło ńe jé; ^{u}on ńigdy ńe słuxá *mse* śv́ëty; bářc z v́*ilije*; jaḱiś ty *reliiǵije*; kurek

ŭu *fuzyje*; napolijon béł z *fra*ᵉ*ncyje*; d"ox"odzô nás słuxy z *r"osyje*; d"obrá je stál z ʰ*a*ᵉ*nglije*; přysło pismo "od sëdźe z *ka*ᵉ*ncelaryje*.

Tem. na *-y* zachowały dawny gen. na *-e*: *cerkve*: rusin vyl'áz z cerkve; *x"orôvge*: "on je "od x"orôgve; krve: přećek m"oje dźecko z m"oji krve i t. d.

Tem. na *-r-* zachował dawną formę gen. *maceře*: (nom. maćéř i mać): jidze ty śérotko do młody maćeře, ńexze ći młodá mać k"osulke vypéře.

§. 84. *Dativus sg.* Tem. *-a* i *-ja* masc. mają niekiedy końcówkę *-ovi*: *ps"ovi* (częściéj psu): ps"oví ńe d"ovéřáj; *k"ot"ovi* (częściéj k"otu): i k"ot"oví křyvdy śe ńe r"obi; "*ojc"ovi* (obok "ojcu): "oje"oví v"olno zr"obić, jak śe mu zyvńe p"od"obá; *brat"ovi* (częściéj bratu): dáłem cëść brat"oví i śostrom, *star"ost"ovi* (obok star"ośće): p"okłuój śe star"ost"oví

§. 85. *Accusativus sg.* Tem. *-ja* i *ija*, które w nom. mają á pochylone, kończą się w acc. na *-o* (ogól. pol. ǫ): studńo, v"olo, kuźńo, kłuótńo, páso, vilijo, fuzyjo, fra^{c}ncyjo, ʰa^{c}nglijo, ka^{c}ncelaryjo i t. d.

Obok tego pojawiają się niekiedy formy pod wpływem analogii rzecz. zakończonych w nom. na *-a* otwarte: vyk"opałaśva *studńe*, zacëńi *kłuótńe*, vygnali bydło na *páse*.

Subst. pa^{c}ńi ma acc. obok *pa*^{c}*ńo*, także *pa*^{c}*ńi*, również *g"osp"odyńi*: ŭudaje vélgo *pa*^{c}*ńo*, vidźáłem te *pa*^{c}*ńi* předvcoraj, mám babe, jak *pa*^{c}*ńi*, gdźeby "on s"obe zdybáł zdatno *g"osp"odyńi*.

§. 86. *Instr.* rzeczowników żeń. ma końcówkę *-om* pod wpływem analogii tem. masc. i neutr: matkom, syjom, zob. §. 50.

§. 87. *Locativus sg.* Tem. *-u-* tworzą loc. na *-e*: *syńe*: jesce v syńe całá nádba (nadzieja), na syńe cały fuda*ment, juz po syńe; *d"oḿe* v tém d"oḿe śe vyx"ovátem. Obok tego v *d"omu*, ale nigdy v *synu*.

Nom. propr. *stale*, odmieniający się regularnie tylko w liczbie mnogiéj: ze staluóv, stalom, stale, sta·łami, v stalax, ma loc. sg. pod wpływem analogii loc. nom. propr. kończących się w nom. sg. na *-óv*: jak m"okřysuóv, v mokřysuóve, tak stale, v stal"ove: ńima ći to ńima, jak to ve stal"ove, sô ładne dźevcyny i kavalér"ove.

§. 88. *Pluralis.* Subst. collect *braćá* nie używany zresztą w sg. ma plur. brat"ove, bratuóv, braćom obok bratom, brata*my, braća*my i braćmy, v bratax i v braćax: brat"ove se jadô, ńima jak ḿeddzy braća*my zg"oda.

Subst. *přyjáćel* ma nom. plur. přyjáćele obok přyjáćel"ove w gen. i dalszych przypadkach plur. ma końc. tem *-ja*: přyjáćeli, přyjáćelom, přyjáćela*my v přyjáćelax (Zob. Opol.).

§. 89. *Nominativus.* Imiona zwierząt zachowują niekiedy w nom. plur. pierwotną końcówkę tego przypadka *-i-* *ove*: *ptásk"ove*: na nasy dôbr"ove ŭuśedli ptásk"ove, na "ony lipe "ony żelony, třex *ptásk"ove* śpévajô, ńe sô to *ptásk"ove*; *ptácy*: my ńe ptácy, p"otřebujemy jeśč duzo, *pśi* obok psy: x"odźéła śérotka p"o vśi, "obśadły jô dva pśi.

Tem. *-i.* idą często za analogiją tem. *-ja*: *n"oce* obok n"ocy: nastajô źimne n"oce, v źiḿe n"ocy jak m"oře; *vśe* obok vśi: nad višłom vśe b"ogate. Możnaby tu widzieć również wpływ analogii końcówki pl. nom. tem. na *-i-* masc. gośće, dńe; tym bardzéj, że wyra-

żenie dnie i noce, używane w gw. las. sprzyja takiemu przystosowaniu się końcówki wyrazu noce do dnie. W ogólnym języku mówimy znowu: dni i nocy.

§. 90. *Genetivus.* Końcówkę *-óv* pierwotnie właściwą tematom na *-u*, w obecnym stanie języka również tematom na *-a* masc. przybierają w gw. l. niekiedy: 1) fem. na *-a -ja*: *plevóv*: "otvuóř matko n"ovy dvuór, ńeśemy ći pl'evuóv vuór; *mysuóv*: c"o tu mysuóv; *źmijuóv*: vidźałem v křáku kłębek źmijuóv; *žabuóv*: na pławax (nom. propr.) m"oc žabuóv, 2) neutr. na *-o -e*: *k"ołuóv*: naskładali k"ołuóv (nom. k"oło); *veseluóv*: bęło pęć veseluóv. 3) masc pierwotnie na *-men*, które przeszły do tem. na *-ja*: *ka°ńeńuóv*: co tu ka°ńeńuóv; *jęćńeńuóv*: całe p"odpławe jęćńeńuóv.

Obok tego są formy: pl'ev, mys, kuół, vesel, ka°ńeńi, jęćńen i jęćńon.

§. 91. *Dualis. Nom. acc. vocc.* Jak w jęz. ogól., tak i w gw. l. ocy, ŭusy, rěce, prócz tego: *dva xł"opa*: p"osedbym x"oćby na dva xł"opa; *dva p"osła* w pieśni:

jidze kaśu do gaju
ŭurvij žuółka rozmaju,
jesce kaśa ńe d"osła,
jidże za ńom *dva p"osła.*

Forma: "*obe n"ozdře* do nieużywanego nom. sg. *n"ozdro*, gdyż od nom. n"ozdře byłoby n"ozdřy.

§. 92. *Genetivus i locativus.* "*ocu, ŭusu*: jidźes ńika°jbyś "ocu ńiṁáł, ńeśpij v l'eśe b"o ći jaki gád vl'áźe do ŭusu; *n"ozdřu*: do n"ozdřu napxało śe v"ol"ovi pásku; *páru*: v páru kvíłkax juz bęło p"o ńém.

Obok tego pojawiają się formy analogiczne "*ocuóv, ŭusuóv*: ńe zamykáj "ocuóv i ńe zatykáj ŭusuóv.

Dativus i instrumentalis. Końcówki tych przypadków są w gw. l. te same, co w języku starosłow. Ludzie starzy używają dotąd tychże końcówek zwykle wtedy, kiedy mówią o dwu przedmiotach, młodsze pokolenie traci już poczucie liczby podwójnej i częstokroć używa jej na oznaczenie liczby mnogiej.

Tem. *-a* masc.: *xl"opoma*: p"om"oǵel posed do l'asu z dvoma xl"opoma, *st"ołoma*: st"ołoma (dwom stołom) nogi p"ołámali; *vílkoma*: k"obéła br"ońéła źreběća před vílkoma; *zámkoma*: dŕvi z dvoma zámkoma, *břegoma*: śli "obydvoma břegoma; *paśérboma*: "ona má duzo r"ob"oty ze svemy paśérboma.

Obok tego pojawiają się często formy pod wpływem analogii tem. *-a* fem.: xl"opa^{c}ma, st"oła^{c}ma, vílka^{c}ma, zámka^{c}ma, břega^{c}ma, pa^{c}na^{c}ma, b"oga^{c}ma, pl"ota^{c}ma i t. d.

Tem. *-ja-* masc.: *krajema*: ḿędzy témy dvoma krajema ńexybná v"ojna; *k"ońema*: jexáł k"ońema i jeden mu zdex v dr"odze; *k"osema*: k"osema brali; *"ojcema*: z "ojcema pudźeva.

Tem. *-a-* fem.: *rëka^{c}ma*: człek ńe zná cárne na báłém, pracuje rëka^{c}ma, dvema *ryba^{c}ma* śe ńe nasyćis; *t"orba^{c}ma*: sed z t"orba^{c}ma na kŕyz i t. d.

Tem. *-ja-* fem. *źḿija^{c}ma*: dvema źḿija^{c}ma (dwom żmijom) car"ovńik vyjon sadło: *syja^{c}ma*: pŕyvôza^{c}ńiśva béła syja^{c}ma; *ba^{c}ńa^{c}ma*: ze zapuxńëtémy p"olickoma jak z ba^{c}ńa^{c}ma.

Tem. *-ija*: *buŕa^{c}ma*: z dvema taka^{c}ma buŕa^{c}ma muśeliśmy jiść do ḿasta; *kuxńa^{c}ma*: dom z dvema kuxńa^{c}ma; *studńa^{c}ma*: před nasa^{c}ma studńa^{c}ma.

Tem. *-i- n"ocma*: dńema i n"ocma ńe spáł; *k"ośćma*: juz k"ośćma ńim"oge rusać; *g"ośćma*:

z g"ośćma přysed; *źëćma*: ze źëćma ńe dás se rady.

Obok tego często są formy analogiczne: n"oca^ema, źëćema i t. d.

Tem. *-y-* podług anal. tematów na *-jā-*, *krŷa^ema* z ta^ema psekrŷema; *brŷa^ema*: dajáł znak brŷa^ema.

Tem. *-r-* podług anal. tem. na *-i-*: *maćěŕma*: vyćérṕáłem měke z "oběma maćěřma.

Obok tego podług analog. tem, na *-jā-*: maćěřa^ema.

Tem. *-s-*, które przeszły do tem. *-a-* neutra (*o*): *k"ołoma*: "oboma k"ołoma; *dźéłoma*: vasémy dźełoma my śe ńe zb"ogaćimy; *sł"ovoma*: ńe ŷelu sł"ovoma.

Tem. *-je- -ja-* neutr.: p"ol'ema, źel'ema, vesel'ema, nozdřema, sercema, nářědźema, ṕrysłovema, předmeśćema i t. d.

Tem. *-t-* podług anal. tematów na *-ā-* fem.: celëta^ema, dźévcëta^ema, źrebëta^ema, gôśëta^ema, kurcëta^ema, kśôzëta^ema.

Tem. *-n-* podług anal. tem. na *-i-*: jiḿéjma, vyḿéjma, ka^ḿejma, pl'eḿéjma, śeḿejma. Obok tego: jiḿeńa^ema, śeḿeńa^ema.

Resztki dekl. rzeczownéj przymiotników.

§. 93. *Singularis nominat. i acc. neutr.*: *daremno*: daremno x"odźiće; *śḿésno*: śḿésno gádáće; *durno*: ńe bëde x"odźél na durno; *ładno*. ładno na śvéće; *ṕëkno*: vy zavse ṕëkno x"odźiće; *delikatno*: z pa^ećom tŕa delikatno; *p"ov"olno*: p"ov"olno cy prědko? *m"ozno*: m"ozno xćéć zr"obić; zdyba^eno, vymydlono, zdarto. zmłuócono, starga^eno, vyta^ejcono, ŭstrojono, zmyślono, natka^eno, zmaza^eno, p"obito. *Nom. fem. kŕyva*: ńiby já ći co kŕyva (winna).

Dativus: ku grubu, ku ćenku, ku jasnu (zob. opol).

Genetivus: *d"obra* w wyrażeniu: „z d"obra dźivu“ (ni stąd ni z owąd): z dobra dźivu p"opatřéłem i ŭurxáłem zajôca, já se tak p"ovédźáłem z dobra dźivu, "a "ońi myślô pámbuóg vé co.

do pękna: sarny "ogryzły kŕáḱi do pękna (całkiem), *z prędka*: z prędka vźon śe z p"ocôtku, *z głupa*: všyćko r"obis, *z vys"oka*: spád z vys"oka, *z grubsa*: zebrał co z grubsa, *z ćéjsa*: p"or"obéł, co z ćéjsa, *z létka*: zyje z létka.

Locativus: *ńeštěšńe*: ńeštěšńe (nieszczęśliwie) p"osła za môz, "*os"obńe*: (zob. opol.) "os"obńe starál śe "o kázdego.

Dualis instrumentalis sg.: *d"obroma* xł"opoma, obok d"obra°ma xł"op°ma; *ta°ńema* k"ońema; *d"o bra°ma* matka°ma; *báła°ma* ćelëta°ma i t. d.

Temata zaimkowe.

§. 94. Tem. *-ji*

Singularis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	—	—	—
gen.	jego go	ji	jego
dat.	jemu, mu	ji	jemu, mu
acc.	—	jô, jom, jám, ńe, nô	je
instr.	ńém	ńô, ńom	ńém
loc.	ńém	ńi	ńém

Dualis.

	masc.	fem.	neutr.
nom. acc. voc.	—	—	—
gen. loc.	—	—	—
dat. instr.	ńéma	ńéma	ńéma

Pluralis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	—	—	—
gen.	jéx	jéx	jéx
dat.	jém	jém	jém
acc.	jéx	jéx	je
instr.	ńémy	ńémy	ńémy
loc.	ńéx	ńéx	ńéx

§. 95. *Zaimek Iszéj osoby*

Singularis

nom. já dat. my, ńe instr. mnom, mnô
gen. ńe obok ńne acc. ńe loc. ńe

Dualis.

nom. va, dat. naᶜma
gen. loc. naju, instr. naᶜma

Pluralis.

nom. my, dat. nám, instr. naᶜmy
gen. nás, acc. nás, loc. nás

§. 96. *Zaimek IIgiéj osoby.*

Singularis.

nom. ty, dat. ćeƀe rzadziéj tᵘoƀe, instr. tᵘobom
gen. ćeƀe, acc. ćeƀe i će, loc. ćeƀe rzadźéj tᵘoƀe

Dualis.

nom. va, dat. vaᶜma,
gen. loc. vaju, instr. vaᶜma.

Pluralis.

nom. vy, dat. vám, instr. va•my,
gen. vás, acc. vás loc. vás.

Zaimek zwrotny.

nom. dat. s"oƀe, se, instr. s"obom, s"obô,
gen. śeƀe, acc. śe, loc. śeƀe i s"oƀe.

§. 97. Tem. -tъ:

Singularis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	ten	ta	to i te
gen.	tego	ty	tego
dat.	temu	ty	temu
acc.	ten tego	te	to i te
instr.	tém	tom i tô	tém
loc.	tém	ty	tém

Dualis.

dat., instr. tema, tema, tema

Pluralis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	ći	te	te
gen.	téx	téx	téx
dat.	tém	tém	tém
acc.	téx, te	te	te
instr.	témy	témy	témy
loc.	téx	téx	téx

§. 98. *Zaimek mój - a - e.*

Singularis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	jak ogól. pol.	jak ogól. pol.	jak ogól. pol.
gen.	„	m^{a}oji	„
dat.	„	m^{u}oji	„
acc.	„	m^{a}oje	„
instr.	m^{u}ojém	m^{a}ojom, mojô, mom	m^{a}ojém
loc.	m^{u}ojém	m^{u}oji	mojém

Dualis.

	masc.	fem.	neutr.
dat. inst.	m^{a}ojéma,	m^{a}ojéma	m^{u}ojéma

Pluralis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	m^{u}oji	m^{a}oje	m^{u}oje
gen.	m^{u}ojéx	m^{u}ojéx	m^{a}ojéx
dat.	m^{a}ojém	m^{a}ojém	m^{u}ojém
acc.	m^{a}ojéx	m^{u}oje	m^{u}oje
instr.	m^{u}ojémy	m^{u}ojémy	m^{u}ojémy
loc.	m^{u}ojéx	m^{u}ojéx	m^{u}ojéx

§. 99. *Zaimek cyj - a - e*

Singularis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	cyj	cyja	cyje
gen.	cyjego	cyji	cyjego
dat.	cyjemu	cyji	cyjemu
acc.	cyjego, cyj	cyje	cyje
instr.	cyjém	cyjô, cyjom	cyjém
loc.	cyjém	cyji	cyjém

Dualis.

dat. instr. cyjéma na wszystkie rodzaje.

Pluralis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	cyji	cyje	cyje
gen.	cyjéx	cyjéx	cyjéx
dat.	cyjém	cyjém	cyjém
acc.	cyjéx cyje	cyje	cyje
instr.	cyjémy	cyjémy	cyjémy
loc.	cyjéx	cyjéx	cyjéx

§. 100. *Zaimek kto, co.*

nom.	xto	—	co	acc.	k^{u}ogo	—	co
gen.	k^{u}ogo	—	cego	instr.	ḱém	—	cém
dat.	k^{u}omu	—	cemu	loc.	ḱém	—	cém

§. 101. *Przykład odmiany złożonéj przymiotnika w gw. l.*

Singularis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	d^{u}obry,	d^{u}obrá,	d^{u}obre,
	ta^{c}ńi,	ta^{c}ńá,	ta^{c}ńe,
gen.	d^{u}obrego,	d^{u}obry,	d^{u}obrego,
	ta^{c}ńego,	ta^{c}ńi,	ta^{c}ńego,
dat.	d^{u}obremu,	d^{u}obry,	d^{u}obremu,
	ta^{c}ńemu,	ta^{c}ńi,	ta^{c}ńemu,
acc.	d^{u}obrego, d^{u}obry,	d^{u}obro,	d^{u}obre
	ta^{c}ńego, ta^{c}ńi,	ta^{c}ńo,	ta^{c}ńe,
instr.	d^{u}obrém,	d^{u}obrom, d^{u}obrô,	d^{u}obrém
	ta^{c}ńém,	ta^{c}ńom, ta^{c}ńô,	ta^{c}ńém,
loc.	d^{u}obrém,	d^{u}obry,	d^{u}obrém
	ta^{c}ńém,	ta^{c}ńi,	ta^{c}ńém.

Dualis.

dekl. przymiotnika ściąganéj nie istnieje w gw. las.

Pluralis.

	masc.	fem.	neutr.
nom.	d^{u}obřy, d^{u}obre	d^{u}obre	d^{u}obre
	ta^{e}ńi, ta^{e}ńe	ta^{e}ńe	ta^{e}ńe
gen.	d^{u}obréx,	d^{u}obréx	d^{u}obréx
	ta^{e}ńex	ta^{e}ńéx	ta^{e}ńéx
dat.	d^{u}obrém	d^{u}obrém	d^{u}obrém
	ta^{c}ńém	ta^{e}ńém	ta^{c}ńém.
acc.	d^{u}obréx, d^{u}obre	d^{u}obre	d^{u}obre
	ta^{e}ńéx, ta^{c}ńe	ta^{e}ńe	ta^{e}ńe
instr.	d^{u}obrémy	d^{u}obremy	d^{u}obrémy
	ta^{c}ńémy	ta^{e}ńémy	ta^{e}ńémy
loc.	d^{u}obréx	d^{u}obréx	d^{u}obréx
	ta^{e}ńéx	ta^{e}ńéx	ta^{e}ńéx.

Liczebnik.

§. 102. *Liczebniki: dva, ^{u}oba. ^{u}obadva, tŕy.*

1) dva

	masc.	fem.	neutr.
nom. acc.:	dva	dv́e	dva
gen. loc.:	dvoju	dvu	dvux
	i dvuóx na wszyst. rodz.		
dat. instr.:	dvoma	dvoma	dvoma
	dva^{e}ma i dv́ema fem.		

Przykłady: temu *dva x^{u}łopa* ńe dá rady; *dv́e gëśi* ŭukradżono my dźiś v n^{u}ocy, kazdy człek má *dva ^{u}ocy*, ^{u}od *naju dv^{u}oju* vybrál vëcy, jak śtéry sta ryjskéx, jeden ^{u}od *dvu* ^{u}ostaje přećek jeden, ve *dv^{u}oju* ńéjscax d^{u}opytévál śe, *z dvoma xl^{u}opoma* sed p^{u}om^{u}ogel do l'asu,

z *dvoma* ᵘ*océma* vsëdźe mᵘozno zaść, sed z *dvaᵉma* babaᵉma.

2) ᵘoba

nom. acc.: ᵘoba masc., ᵘoběfem., ᵘoba neutr.,
gen. loc.: ᵘoboju, ᵘobu, ᵘobux i obuóx na wszystkie rodzaje.
dat. instr. ᵘoboma, masc. neutr. ᵘoběma ᵘobaᵉma fem.

3) ᵘobadva

nom. acc.: ᵘbadva masc., ᵘoběvé fem., ᵘobadva neutr.
gen. loc.: ᵘobydvoju, ᵘobydvu, ᵘobydvux i ᵘobydvuóx na wszystkie rodzaje.
dat. instr: ᵘobydvoma masc. i neutr., ᵘobydvema i ᵘobydvaᵉma fem.

Obok ᵘoboma jest dat. ᵘobom, obok ᵘobydvoma, ᵘobydvom.

Przykłady: vźëńi śe ᵘoba za rëce, cᵘo vy ᵘobězrᵘoběće? ᵘoba veseľá ńic ńe várte, zyjeće z prácy naju ᵘoboju, kuli ᵘobu přysedem, z ᵘobux ńic ńe bëdźe, dáł śe nám ᵘoboju ve znaki, ńex go lixo pᵘorvé, ᵘobom ńimᵘoze dać rady, ᵘopar śe ᵘoboma, ᵘobom pᵘoľom třa gnᵘoju, z ᵘobaᵉma rëkaᵉma, ŭu ᵘoboju ńima zgᵘody, v ᵘobuóx ᵘocax łzy mu stáły, zesłaśva śe ᵘobadva, ᵘoběvé duzo ᵘo soběmyślô, ŭu ᵘobydvu, tak ŭu braśka (brata), jak i ŭu mé, ᵘobydvoju nám ńe smacno, ᵘobydvom třa naľáć sadła za skuóre, ńeštëśće xᵘodźi za ᵘobydvoma, złapáł mé za syje ᵘobydvema rëkaᵉma, ᵘobydvoma słovaᵉma ćëzko mé zraᵉńél, v ᵘobydvoju jakiś zły dux śedźi, na ᵘobydvu śe skrupéło.

Uwaga. Forma: ᵘoboju i ᵘobydvoju wtedy ma zastósowanie, kiedy jest mowa o mężczyźnie i kobiecie na raz: ŭu ᵘoboju lub ᵘobydvoju, znaczy u mężczyzny i u kobiety równocześnie.

Liczebnik *trzy* odmienia się jak w jęz. ogól. niema jednak w gw. l. formy osobowéj třej lecz tŕy: tŕy xl'opy. Jeżeli rzeczów, osobowy kończy się w plur. na *-ové* lub na *-á* w collect., używa się forma gen. jako nom. třex pa°nové jexali tëdy, třex kruólové ze sx'odu, třex braćá, kśëzá.

§. 103. Liczebniki: pëć, šešć, dźevëć i t. d. odmieniają się podług. dekl. tem *-i-* fem. (zob. opol): gen. dat. sg.: šešći, dźevëći: 'od sešći 'odym jeden, 'od dźevëći dńi. Instr. sg., šešćô, šešćom i t. d.

Instr. dual. używa się w znaczeniu plur: pëćma lub pëćma, šešćma lub šešćema obok šešćoma i t. d. Instr. plur. šešćmy.

Konjugacyja.

§. 104. Końcówki osobowe są w gw. l. takie same, jak w jęz. ogól., zjawia się tu nadto dualis, a końcówki jego są następujące:

1sza osoba — va
2ga „ — ta
3cia „ — nieużywana

Uwaga. W Stalach używają tych końcówek na oznaczenie dual., w Żupawie i Jeziorku często zamiast plur.

Przykłady a) *na dualis*: R'obiva, co m'ozeva; xtuórëdy puódźeva? gádáva, ha tu cas sx'odźi; ta'jcujeva, bo grajô; 'oba ńic ńe vymyśliva; patŕva, c'o śe z na°ma sta°ńe, tŕymájva śe dv'orski kla°mki; puódźeva, x'oćby na dva xl'opa; co ŭuradźita, va na to pŕysta°ńeva; pŕyćta do nás; ńe gavuóŕta, zdymta ze śeƀe te skuóre i 'oblecta śe v jinno; ńe pytájta na to; śmáłašta śe z naju, terá va bëdźeta z vaju; ka°j jeśta

r"ozum p"odźała? béłaśva na p"ol'u, ta"m pełno kôkol'u; zebyśva béła vedźała.

b) *na dual. zamiast plur.* Jidźeva ve třex, máta śéły, bo je vaju ḱilka"nástu; ńex śe vaju zbeře ze dvudźestu i přyćdźta do nás; já béł, stryj, stryjnóv bartek, ćotcyn par"obek i razem posłaśva do l'asa; ześliśmy śe, to p"ogádájva; přyćta všyscy; zmélujta śe xł"opy; xł"opcy zupaváḱi, veźva śe do ńéx.

§. 105. Końcówka imperativi 2giej osoby *-i* zachowała się w wyrazach: *racy*, *x"odźino*: vécne "odpocyva"ńe, racy jém dać pa"ńe; x"odźino do ńe. Formę x"odźino może raczej w ten sposób wytłomaczyć należy: *x"odź-jino = x"odź-ino.

§. 106. 1) Forma żeńska *participii praesentis activi w stsł. na* **-ащтн** *i* **-ащтн** *w ogól. pol. -ąc w gw. ł. na -ëcy, niekiedy -ôcy*: x"odz-ëcy, myśl-ëcy, śpévajëcy; xcôcy, ńe xcôcy go pxnônem.

2) *particip praesentis passivi stsł.* **-мъ** (fem. **ма**, ntr. **мо**) zachowało się w znaczeniu adjectivi: śvádom, śvádoma, śvádomo, śvádom jezdem tego, co cyńe, śvádoma řec, śvádomo całemu śvátu, jak jeś ńe pokřyvdźél.

3) *W participium praeteriti activi I. suff.* **-(к)ъ**, **-(к)шн**, *ogól. pol.* (*v*)*šy*, *gv. las. także* (*v*)*sy* bez różnicy rodzajów: ŭupeksy, p"okválivsy.

4) *Suffix particip. praet. act II.* **-лъ** (fem. **-ла**, ntr. **-ло**), ogól, pol. *ł* (fem. *-ła*, ntr. *-ło*) w gw. las. *ł* (fem. *-ła* ntr. *-ło*) znika w rodzaju męz., jeżeli temat inf. kończy się na spółgł.: ńuós (niósł), řek (rzekł), również ŭumar (umarł), zezar (zeżarł), ale brál, kváleł.

5) *Particip. praet. pas.* **-єнъ** (fem. **-єна**, ntr. **-єно**) lub **-нъ** (fem. **-на**, ntr. **-но**), **-тъ** (fem. **та**, **-то**); ogól.

pol. -*ony* (fem. -*ona*, ntr. -*ono*), -*ty* (fem. -*ta*, ntr. -*to*); w gw. las. -*eny* (fem. -*ena*, ntr. -*eno*) obok -*ony* (-*ona* -*ono*), -*ty* (fem. -*ta*, ntr. -*to*): ńeseny, ńešony, ṕeceny i ṕekeny, ṕecony, kvál'eny. ŭsuty, bity.

Infinitivus jak w ogól. jęz. tak i w gw. las. kończy się na -*ć*: ńéść, dźvignąć, kválić i t. d.

Wzory konjugacyjne.

§. 107. Klasa I *a*) *1*) Temata słowne na spółgłoski gardłowe.

Praes.			*Imperat.*	
řeke	m^{u}oge		řec	zmuóz
řeces	m^{u}ozes	(ńex)	řece	zm^{u}óze
řece	m^{u}oze		řecva	zmuózva
řeceva	m^{u}ozeva		řecta	zmuózta
řeceta	m^{u}ozeta		—	—
—	—		řecmy	zmuózmy
řecmy	m^{u}ozemy		řecće	zmuózće
řeceće	m^{u}ozeće	(ńex)	řekô	zm^{u}ogô
řekô	m^{u}ogô			

Particip. praes. act.: *řekôcy, *m^{u}ogôcy
Particip. praes. pass.: *řek^{u}omy —
Particip. praet. act. I.: řeksy, *muógsy
Particip. praet. act. II.: řek -ła -ło, muog -ła -ło
Praeteritum: řegem, řegeś, řek, řekłaśva, řekłaśta řekliśmy i t. d.
Particip. praet. pass.: *řeceny, řec^{u}ony -na -ne, sp^{u}om^{u}ozeny, sp^{u}om^{u}ozeny -ná -ne.
Ifinitivus: řec, muóc.

Uwaga 1. Imperativus od řec jest řec albo podług analogii słów klasy II (Leskien): řekńij: řec my

jino, ʰa já ći všyćko zrᵘoḃe; ḱej ńe xces, ʰabym já gádał, to ty řec. Od muóc używa się imperat. jedynie w złożeniu z przyimkami: zmuóz, pᵘomuóz, dᵘopomuóz, np. bᵘoze dᵘopomuóz, zmuóz te přeskᵘody.

Uwaga 2. Formy oznaczone gwiazdką nie są używane w gw. las., jednakże według jej poczucia językowego i praw głosowych tak, a nie inaczéj brzmiećby musiały.

2) *Temata na spółgłoski zębowe.*

Praes.	*Imperat.*
plete	pleć
pleće*s*	(ńex) pleće
pleće	plećva
plećeva	plećta
plećeta	plećmy
—	plećće
plećemy	(ńex) pletô
plećeće	
pletô	

Particip. praes. act.: *pletôcy.
Particip. praet. act. I: *pluótsy.
Particip. praet. act. II: pluót, pletła, pletło.
Particip. praet. pass.: pleteny, plećeny, plećony.

Uwaga 1. W praes. samogł. tematowa *e* nie ulega natężeniu brzmienia: plete, ǵńete, véde.

Uwaga 2. W czasie przeszłym, powstałym przez połączenie particip. praet. act. II i słowa jeśm, spółgł. *t* przemienia się na *d* przed końcówkami 1 i 2 osoby sg. słowa jeśm, po zniknięciu suff. -łъ np.: ogól. pol. plótłem, plótłeś, plótł i t. d., gw. las.: pluódem. pluódeś, gńuódem, gńuódeś, jak vuódem, vuódeś od véść;

w dalszych osobach powraca suff. -*ł*, a zarazem powraca i brzmienie *t* (samogłoska tematowa *e* nie przechodzi na *o*): pletłaśva, pletłaśta, pletliśmy, pletliśće, pletli.

3) *Temata na spółgłoski wargowe.*

Praes.		*Imperat.*
gřeьe		gřeb
gřeьes	(ńex)	gřeьe
gřeьe		gřebva
gřeьeva		gřebta
gřeьeta		gřebmy
gřeьemy		gřebće
gřeьeće	(ńex)	gřeьô
gřeьô		

Part. praes. act.: gřeьëcy

Particip. praet. I i II, particip. praet. pass. i Infinitivus urabiają się podług analogii tematów klasy III (Leskien): gřebavszy, gřebáł, gřeba^{c}ny.

4) Temata na *s* i *z*.

Praes.		*Imperat*	
ńese	vėze	ńeś	vėś
ńeśes	vėźes	(ńex) ńeśe	vėźe
ńeśe	vėźe	ńeśva	vėźva
ńeśeva	vėźeva	ńešta	vėźta
ńeśeta	vėźeta	ńeśmy	vėźmy
ńeśemy	vėźemy	ńeśće	vėźće
ńeśeće	vėźeće	(ńex) ńesô	vėzô
ńesô	vėzô		

Particip. praes. act.: ńesôcy, vėzôcy.
Particip. praet. act. I.: *ńuóssy, *vuóssy.

Particip. praet. act. II.: ńuós, v́uóz
Particip. praet. pass.: ńeśeny, ńeśony, vezeny, v́eźony.
Infinitivus: ńéść, v́éść.

Uwaga 1. W czasie przeszłym zmienia się *s* na *z* tam, gdzie w tematach zębowych *t* na *d*: ńuózem, ńuóześ, lecz: ńuós, ńesłaśva, ńésłaśta, ńeśliśmy, ńeśliśliśće, ńeśli, i tak samo suff. *-ł* znika przed końcówkami słowa jeśm w 1 i 2 osobie sg.

5) Temata na spółgł nosowe: *m* i *n*.

Praes.	*Imperat.*
pne śe	pńij śe
pńes	(ńex śe) pńe
pńe	pńijva
pńeva	pńijta
pńeta	pńijmy
pńemy	pńijće
pńeće	(ńex śe) pnô
pnô	

Particip. praes. act.: *pnôcy śe.
Particip. praet. act. I: *pnôvsy śe.
Particip. praet. act. II: pnon, pnëna, pnëno i ṕon.
Particip. praet. pass.: zaṕëty, zapńëty.
Praeteritum:

ṕônem śe	ṕënaśva śe	ṕëńiśmy śe
ṕôneś	ṕënaśta	ṕëńiśće
ṕon	—	ṕëńi

Uwaga. W particip. praet. act. II. suff. *-ł* zmienia się zawsze na *n*. a samogłoska nosowa ogól. pol. ǫ na *o* czyste: ṕon, zon, don, klon, ḿon, ćon, ogól. pol. piął, żął, dął, klął, miął, ciął.

6) Temata zakończone na samogłoskę.

Praes.	*Imperat.*
p^{u}ole [1])	p^{u}ol
p^{u}oles	(ńex) p^{u}ole
p^{u}ole	p^{u}olva
p^{u}oleva	p^{u}olta
p^{u}oleta	p^{u}olmy
p^{u}olemy	p^{u}olće
p^{u}oleće	(ńex) p^{u}olô
p^{u}olô	

Particip. praet. act.: p^{u}olëcy.
Particip. praet. act. I.: płuvsy.
Particip. praet. act. II.: płuł.
Particip. praet. pass.: płuty.
Infinitivus: płuć.

§. 108. *Klasa I. b.*

	Praes.	*Imperat.*
sg.	1. ṕere	ṕeř
	i t. d.	i t. d.
dual.	ṕeřeva	ṕeřva
	ṕeřeta	ṕeŕta
plur.	1. ṕeřmy	i t. d.
	3. ṕerô	ṕerô

Particip. praes. act.: *ṕerëcy.
Particip. praet. act. I.: bravsy.
Particip. praet. act. II.: brał.
Particip. praet. pass. bra°ny.
Praeteritum:

brałem	brałaśva
brałeś	brałaśta
brał	braliśmy i t. d.

[1]) Płuć, znaczy ziarno z plew oczyszczać.

Uwaga. W 1 sg. i 3 plur. samogłoska *e* tematowa nie zmienia się na *o*: pére, pérô, bere, berô, zene (женѫ), zenô, ogól. pol. gonię, gonią.

§. 109. *Klasa I. c.*

	Praes.	*Imperat.*
sg.	1. mre	—
	2. mřes	mřyj
	i t. d.	i t. d.
dual.	1. mřeva	mřyjta
	2. mřeta	mřyjta

Particip. praes. act. *mřěcy.
Particip. praet. act. I.: ŭumarsy.
Particip. praet. act. II. mar.
Particip. praet. pass.: ŭumarty.
Infinitivus: mřyć.
Praeteritum:

marem	marłaśva
mareś	marłaśta
mar	—

marliśmy i t. d.

Uwaga 1. Imperat. jest: mřyj, zryj, třyj, jak być powinno (porów. stsł. мьрн, жьрн i t. p.); w ogól. pol. częstokroć błędnie: mřej, żrej.

Uwaga 2. Od umrzeć particip. praet. pass. ŭumarty, powstały zapewne pod wpływem analogii par. ticip. tarty, darty i t. p. (zob. opol.); formy tej jęz. ogól nie posiada. Infinitivus jest mřyć, třyć, dřyć, ogól. pol. mrzeć, trzeć, drzeć. W praeteritum suff. imiesłowu -*ł* wypada w 1 i 2 osobie sg.: marem, zarem tarem, mareś, zareś, tareś.

§. 110. *Klasa II.*

	Praes.	*Imperat.*
sg. 1.	dźvígne	—
2.	dźvígńes	dźvígńij
	i t. d.	i t. d.
dual. 1.	dźvígńeva	dźvígńijva
2.	dźvígńeta	dźvígńijta
plur 1.	dźvígńemy	dźvígńijmy
	i t. d.	i t. d.

Particip. praes. act.: dźvígajëcy.

Particip. praet. act. I.: *dźvígnôvsy.

Particip. praet. act. II.: dźvígnon- ëna- ëno.

Particip. praet. pass.: dźvígńëty.

Infinitivus: dźvígnôć.

Praeteritum:

dźvígnônem	dźvígnënaśta
dźvígnôneś	dźvígnëńiśmy
dźvígnon	dźvígnëńiśće
dźvígnënaśva	dźvígnëńi

Uwaga 1. Particip. praes. act. tworzy się od tematu dźvígajo — [dźvígám = dźvígajem; temat drugi dźvíga — (dźvígać]: dźvígajëcy, stojëcy, (sta°nôć, stáć) řynajëcy (řnôć, řynać), zasypajëcy (zasnôć, zasypać); gasnôć ma jednak gasnôcy.

Uwaga 2. Suff. -łъ particip. praet. act. II. zamienia się zawsze na *n* i tak zmieniony pozostaje i w praeteritum, przyczem nosowość powraca: dźvígnônem, sta°nônem, sta°nôneś, sta°nënaśva, sta°nënaśta, sta°nëńiśmy, sta°nëńiśće, sta°nëńi, brnônem, brnôneś i t. d. zasnônem, řnônem, ŭusxnônem i t. d.

Uwaga 3. W gw. l. pojawiają się następujące participia praet. pass. w ogól. jęz. albo wcale nie-

używane albo używane w innéj formie: zgaśńëty, zaśńëty, ˇogłuxńëty.

§. 111. *Klasa III.*

1) Verba primitiva.

a) *Praes.*		*Imperat.*
sg. 1.	ˇobuje	—
2.	ˇobujes	ˇobuj
3.	ˇobuje	ˇobuje
dual. 1.	ˇobujeva	ˇobujva
2.	ˇobujeta	ˇbujta
3.	—	—
plur. 1.	ˇobujemy	ˇobujmy
2.	ˇobujeće	ˇobujće
3.	ˇobujô	ˇobuje.

Particip. praes. act.: ˇobuvajëcy.

Particip. praet. act. I.: ˇobuvsy.

Particip. praet. act. II: ˇobuł.

Particip. praet. pass.: ˇobuty.

Infinitivus: ˇobuć.

Praeteritum jak w języku ogólnym: ˇobułem, ˇobułeś, ˇobuł, ˇobułaśva, ˇobułaśta, ˇobuliśmy i t. d.

Uwaga 1. Słowa z pierwiastkami na *-u*, *-y*, tworzą particip. praes. act. od słów pochodnych: ˇobuvajëcy (ˇobuvám, ˇobuvać), ŭukryvajëcy (ŭukryvám, ŭukryvać). Od słów: śńéć, gřáć i t. p. byłoby niezawodnie to particip.: *śńôcy, *gřejëcy.

Uwaga 2. Co do pierwiastków na *-e* (ѣ) zauważyć należy, że jak w języku ogólnym, tak w gw. l. *e* ulega natężeniu brzmienia na *a* w particip. praet. act. I i II przed suff. *-vsy* i *-ł*, w particip. praet. pass. i infinitiv.: ˇogřávsy śe, gřáł, gřány, gřáć śe.

Praeteritum brzmi tedy: gŕáłem, gŕáłeś, gŕáł, gŕáłaśva, gŕáłaśta, gŕáliśmy, gŕáliśće, gŕáli. 1. osoba plur. praeteriti od śmėć jest śmieliśmy, od śmáć śe, śmáliśmy śe.

§. 112. *Klasa III. b.*

Praes.	*Imperat.*
1. śle	—
2. śles	ślij
3. śle	śle
1. śleva	ślijva
2. śleta	ślijta
3. —	—
1. ślemy	ślijmy
2. śleće	ślijće
2. ślô	ślô

Particip. praes. act.: *ślôcy.
Particip. praet. act. I.: sławsy.
Particip. praet. act. II.: słáł.
Particip. praet. pass.: sła*ny
Infinitivus: słać.

Uwaga 1. Miękczenie spółgł. w temacie słownym jest takie samo, jak w jęz. ogól., 1. sg.: *oŕe, depce, gvizdże (gwiżdżę), kleṕe, jiṁe, płace (płaczę).

Uwaga 2. Czasowniki: klepać, xrapać, dŕymać, krakać, jiskać, łgać, kárać, urabiają rzadziej używane formy praesentis od tematów słownych: klepa-, xrapa-, dŕyma-, kraka-, jiska-, łga-, kára-, a więc: klepám, klepás, klepá, klepáva, klepáta, klepámy, klepáće, klepajô (częściej kleṕeće, kleṕô), xrapám, xrapás, xrapá.

B) Słowa pochodne.

§ 113. *Klasa III. c*).

	Praes.	*Imperat.*
sg.	1. dźełám	—
	2. dźełás	dźełáj
	3. dźełá	dźełá
dual.	1. dźełáva	dźełájva
	2. dźełáta	dźełájta
	3. —	—
plur.	1. dźełámy	dźełájmy
	2. dźełaće	dźełájće
	3. dźełajô	dźełajô

Particip. praes. act. dźełajëcy.

Particip. praet. act. I.: zdźełavsy.

Particip. praet. act. II.: dźełáł.

Praeteritum: dźełáłem, dźełáłeś, dźełáł, dźełałaśva, dźełałaśta, dźeliśmy, dźełaliśće, dźełali.

Particip. praet. pass.: zdźełaᵉny.

Infinitivus: dźełać.

Uwaga. W formach praesentis występuje zawsze *á* pochylone, z wyjątkiem osoby 3. plur.; infinitivus konczy się zawsze na *-ëcy*: l'átajëcy, śpévajëcy.

§. 114. *Klasa III. c.*) Tem. I na *-je-*, *-jo*, tem II, na *-c* (ѣ): źeleńe-je, źeleńe-jo, źeleńe-

	Praes.	*Imperat.*
sg.	1. źeleńeje	—
	2. źeleńejes	źeleńij
	3. źeleńeje	źeleńi
dual.	1. źeleńejeva	źeleńijva
	2. źeleńejeta	źeleńijta
	3. —	—

plur.	1.	żeleńejemy	żeleńijmy
	2.	żeleńejeće	żeleńijće
	3.	żeleńejô	żeleńô

Particip. praes. act.: *żeleńejëcy.
Particip. praet. act. I.: żeleńivsy, żeleńavsy.
Particip. praet. act. II.: żeleńał, żeleńił.
Praeteritum: żeleńałem i t. d. albo żeleńiłem i t. d.
Infinitivus: żęleńić.

Uwaga. Słowa tu należące przeszły pod wpływem analogii do klasy IV i odmieniają się częścią podług 1go jej wzoru, częścią podług 2go, (zob. niżej).

W imperat. tylko słowa ŭuńeć i ńeć mają ŭuńéj, ńej inne jak żeleńeć: żeleńij, mglij, cerv́eńij. *e* (ѣ) na końcu tematu II. zmieniło się na *i* z wyjątkiem słów: ńeć, ŭuńeć, a więc: ćëzyć, b"olić, dńić, śiv́ić, rdzev́ić, ńiscyć (niszczeć), cerv́eńić (czerwienieć) i t. d, i od tematu na *-i* urabiają się participia czasu przeszłego, lecz obok nich także participia od tematu na *-e* żeleńavsy, żeleńał.

§. 115. *Klasa III. d).* Temat słowny na *-u*, temat II przybiera *-a*. Temat I: kupuje-, kupujo-, temat II: kupova.

		Praes.	*Imperat.*
sg.	1.	kupuje	—
	2.	kupujes	kupuj
	3.	kupuje	kupuje
dual.	1.	kupujeva	kupujva
	2.	kupujeta	kupujta
	3.	—	—
plur.	1.	kupujemy	kupujmy
	2.	kupujeće	kupujće
	3.	kupujô	kupujô

Particip. pract. act. kupujëcy.
Particip. pract. act. I.: *kup"ovavsy.
Particip. pract. act. II.: kup"ovál.
Praeteritum: kup"oválem, kup"ováleś, kup"ovál, kup"ovałaśva, kup"ovałaśta i t. d.
Particip. praet. pass. kup"ova°ny.

§. 116. *Klasa IV a.*) Temat II = tematowi I: kváli-.

	Praes.	*Imperat.*
sg.	jak w jęz. ogól.	jak w jęz. ogól.
dual.	1. kváliva	kválva
	2. kválita	kválta
	3. —	—
plur.	jak w jęz. ogól.	jak w jęz. ogól.

Particip. praes. act. kválëcy.
Particip. pract. act. I.: kválivsy.
Particip. praet. act. II.: kválél.
Praeteritum: sg.: kválélem i t. d. dual. kválélaśva, kválélaśta, plur. kválélišmy i t. d.
Particip. praet. pass.: kváleny i kválony.

Uwaga. W Particip. praet. act. II. tematowe *i* zmienia się na *é* pochylone, podług praw fonetyki gw. las.

§. 117. *Klasa IV b.*) Temat drugi na *-e* (ъ), pierwszy na *-i*.

	Praes.	*Imperat.*
sing.	jak w jęz. ogól.	sg. 1. —
dual.	1. słysyva	2. słys
	2. słysyta	3. jak w jęz. ogól.
	3. —	dual. 1. słysva
plur.	jak w jęz. ogól.	2. słysta

imperat. plur. 1. słysmy, 2. słysće, 3. słysô.

Particip. praes. act.: *słysĕcy.
Particip. praes. act. I.: słysavsy.
Particip. praes. act. II.: słysál.
Praeteritum sg.: słysálem i t. d. dual.: słysałaśva, słysałaśta, plur.: słyseliśmy i t. d.
Particip. praet. pass.: słysa^{c}ny.

Uwaga. Słowa do tego oddziału należące, mają zawsze temat infinitivi zakończony na *-i*, pod wpływem analogii słów oddziału *a*) w tej klasie: b^{u}olić, vidźić, g^{u}oŕyć, gŕṁić, lećić, śedźić, i t. d.

§. 118. *Klasa V.* Słowa nieregularne.

1. jes -(ѥс-)

a) Od 3 osoby sg. jest, urobiło się ogól. pol. jestem. las. jezdem, które z wyjątkiem tej właściwości fonetycznej, że *t* zmieniło się na *d* przed końcówkami słowa jesmь, odmienia się tak samo, jak w jęz. ogól:

sing.	1. jezdem	dual.	1. jezdeśva
	2. jezdeś		2. jezdeśta
	3. jest lub je		3. —
plur.	1. jezdeśmy		
	2. jezdeśće		
	3. sô.		

b) W praeteritum zjawia się jesmь w następującym kształcie, po wyrazach: *jak* (skoro), *tak*, skoro się oddzieli participium od końcówek słowa jeśm:

sg.	1. jak jem řek	dual.	1. jak jeśva řekła
	2. „ jeś „		2. „ jesta „
	3. — — —		3. — — —
plur.	1. jak jeśmy řekli		
	2. „ jeśće „		
	3. — — —		

c) Jeżeli wyrazy *jak* lub *tak* łączą się z końcówkami słowa jesmь, wtedy końcowe *k* tych wyrazów zmienia się na *g* i całokształt będzie taki:

sg.	1. jagem řek		dual.	1. jageśva řekła	
	2 jageś „			2. jageśta „	
	3 jak „				
		plur	1. jageśmy řekli		
			2. jageśće „		
			3. jak „		

d) Temat. praes. stsł. бѫдѣ-, бѫдо-; tem. drugi бъı-

		Praes.	*Imperat.*
sg.	1.	bĕde	—
	2.	bĕdźes	bôdź
	3.	bĕdźe	bĕdźe
dual.	1.	bĕdźeva	bôdźva
	2.	bĕdźeta	bôdźta
	3.	—	—
plur.	1.	bĕdźemy	bôdźmy
	2.	bĕdźeće	bôdźće
	3.	bĕdô	bĕdô

e) Stst. aor. I.: бъıхъ- został w gw. l. tak zmienionym jak w jęz. ogólnym:

sg.	1. bym	dual.	1. byśva	plur.	1. byśmy
	2. byś		2. byśta		2. byśće
	3. by		3. —		3. by

Particip. pract. act. I.: bvsy.

Particip. praet. act. II.: bół.

Particip. praet. pass.: z-byty.

Supinum: byt.

Uwaga. Particip. praet. act. I. ma znaczenie particip. praes. act., które w gwarze las. wcale się nie zjawia; supinum byt używany rzeczownikowo.

2. ꙗд-

Praesens. Tem. I.: ꙗд- i ꙗдн; tem. II ꙗд-.

sg.	1. jém	dual.	1. jéva	plur.	1. jémy
	2. jés		2. jéta		2. jéće
	3. jé		3. —		3. jedzô

Imperat.

sg.	1. —	dual.	1. jédzva	plur.	1. jédzmy
	2. jédz		2. jédzta		2. jédzće
	3. jé		3. —		3. jedzô.

Particip. praes. act.: jedzôcy.

Particip. praet. act. I.: jádsy.

Particip. praet. act. II.: jád.

Praeteritum sg.: jádem, jádeś, jád; dual. jadłaśva, jadłaśta plur. jedliśmy i t. d.

Particip. praet. pass.: jedzeny i jedzony.

Infinitivus: jeść.

3. вѣд-

Tem. I. вѣд- (вѣдн-); tem. II. вѣдѣ-

		Praes.	*Imperat.*
sg.	1.	ѵ́em	—
	2.	ѵ́eś	ѵ́édz
	3.	ѵ́é	ѵ́é
dual.	1.	ѵ́éva	ѵ́édzva
	2.	ѵ́éta	ѵ́édzta
	3.	—	—
plur.	1.	ѵ́émy	ѵ́édzmy
	2.	ѵ́éće	ѵ́édzće
	3.	ѵedzô	ѵedzô

Particip. praes. act.: ѵedzôcy.

Particip. praes. pass.: śѵadom-a-o.

Particip. praet. act. I.: po-ѵedźávsy.

Particip. praet. act. II.: ѵedźáł.

Particip. praet. pass.: p^{n}ov́edzony.
Infinitivus: v́edźić.

4. дад-

Tem. I. дад- (дади-); tem. II да.

	Praes.	*Imperat.*	
sg.	1. dám, daje i t. d.	—	
		2. dáj i da^{e}j i t. d.	
dual.	1. dáva, dajeva	dájva,	da^{e}jva
	2. dáta, dajeta	dájta,	da^{e}jta
	3. — —	—	
plur.	1. dámy, dajemy i t. d.	dájmy, i t. d.	da^{e}jmy

Particip. praes. act.: dajëcy.
Particip. praet. act. I.: davsy.
Particip. praet. act. II: dáł
Particip. praet. pass.: da^{e}ny
Infinitivus: dać.

5. Stsł. имѣти (mieć), w gw. las. jimać (brać) odmienia się jak następuje (zob. klasa III c):

	Praes.	*Imperat.*
sg.	1. jimám	1. —
	2. jimás	2. jimáj
	3. jimá	3. jimá
dual.	1. jimáva	1. jimájva
	2. jimáta	2. jimájta
	3. —	1. jimájmy i t. d.

plur.
1. jimámy
2. jimáće
3. jimajô

Particip. praes. act. nieużywane.

Particip. praet. act. I.: jimavsy.

Particip. praet. act. II: jimáł.

Particip. praet. pass : po-jima^{e}ny, pojma^{e}ny.

obok tego.

Praesens:

sg.	1. jiḿe	dual.	1. jiḿeva	plur.	1. jiḿemy
	2. jiḿes		2. jiḿeta		2. jiḿeće
	3. jiḿe		3. —		3. jiḿô

Inne formy urabiają się od tem. *jima-*.

6. Pierwiastek *i* (*id*), tem.*ide-*.

Praes. jide, jidźes i t. d. dual. jidźeva, jidźeta, plur. jidźemy i t. d.

Particip. praes. act.: jidëcy.

Infinitivus: jiść.

W znaczeniu particip. act. II. są dwa participia: sed i seł, stąd dwojakie praeteritum: sedem, sedeś, sed. dual. i plur. od sed nie istnieje. słem, słeś, seł, słaśva, słaśta, śliśmy śliśće. śli.

§. 119. *a*) Z partykuły *na* i form słowa mieć: máta, máće, powstały imperativ. na^{e}mta (na! máta), na^{e}mće (na! máće).

b) Od adverb. ćixo urobiono imperat.: ćix^{u}oj (bądź cicho), ćix^{u}ojva (bądźwa cicho) ćix^{u}ojta (bądźta cicho), ćix^{u}ojmy (bądźmy cicho), ćix^{u}ojće (bądźcie cicho).

§. 120. Słowa złożone z przyimkami innymi, aniżeli w jęz. ogól. lub z innym znaczeniem.

p^{u}osta^{e}nôć (stanąć): p^{u}osta^{e}ńij bratku; p^{u}odrygać: leći zajôc, p^{u}odrygajôc; p^{u}ojeść: p^{u}ojád se do v^{u}olna (zob. opol.); p^{u}opić: p^{u}opél se; p^{u}otkać: p^{u}otkali ḿe na^{e} m^{u}ostku; pośratać śe (pożegnać się): pośratali

śe z na^{e}my i ^{u}odeśli; ^{u}ostavić ogól. pol. zostawić ^{u}ostać ogól. pol. zostać, ^{u}otkać śe, zjeść za wiele; zastrasyć śe: zastraśéł śe i ńimuóg gádać.

Charakterystyka ogólna gwary lasowskiéj.

§. 121. Głównym znamieniem gw. las. jest.

I. dążność do samogłoski e:

1. Zamiast ogól. pol. *a* zjawia się *a^{e}* przed spółgł. nosowymi *m* i *n*: ma^{e}ma, ja^{e}ma, kła^{e}mca, ta^{e}m, ka^{e}-mńéj, sa^{e}ma, ryba^{e}ma, t^{u}orba^{e}ma, ta^{e}ma, da^{e}ma, sakra^{e}ment, dyja^{e}ment, ra^{e}na, ra^{e}no, k^{u}ola^{u}no, pa^{e}na, śa^{e}no, bara^{e}na (gen. sg.), pa^{e}na (gen. sg.), pisa^{e}ny, malova^{e}ny.

Uwaga. *á* pochylone nie stosuje się do powyższéj zasady: ruḿánek, bráma, śl'axćánka, stalóvánka.

2. *i, y zamienia się* a) *na e otwarte* w rzeczownikach: jeł, jendyk, lelijá.

b) *na é pochylone*: α) w particip. praet. act. słów starsłów. -н-ти, ogól. pol. *-i-ć:* dźeléł, tułéł, vaŕéł, płaćéł, śvéćéł, vadźéł śe i t. d.

β) w instr. sg., w gen. instr. i loc. plur. zaimków i przymiotników na rodzaj męzki i nijaki: tém (xł^{u}opem), tém (p^{u}olem), téx, témy, z samém, xtuórém, d^{u}obrém, d^{u}obréx, d^{u}obrémy, v d^{u}obréx. zob. odmianę pronom. i adject.

II á pochylone: kvała, stáć, pálić, kuźńá, kuxńá, veselá (gen. sg.), d^{u}obrá (matka).

III. Utrata rynizmu: dôb, zôb, drôg, gëba, gëś, d^{u}obro (acc. sg. fem.), d^{u}obrom (instr. sg. fem.), r^{u}oḃô (1 sg. praes), ńesô (3 plur. praes).

IV prawo, według którego ń na końcu wyrazów i zgłosek zamienia się na j: ^{u}oǵéj (ogeń), kuój (koń), ka^{e}ḿéj (kamień), kuójcem (końcem), v́éjcem (wieńcem), málzéjstvo (małżeństwo).

V. niewyróżnianie w wymawianiu *h* od *x* (*ch*): xałas, xa^{e}m^{u}ovać, xałupa. x^{u}or^{u}oba.

VI. zachowanie częściowe form liczby podwójnéj, jużto we właściwym znaczeniu, jużto zamiast plur.: dva xł^{u}opa, dva p^{u}osła, xł^{u}opoma, k^{u}ońema, ryba^{e}ma, matka^{e}ma, rëka^{e}ma, n^{u}oga^{e}ma, va, naju, vaju, na^{e}ma, va^{e}ma, téma, ńéma, m^{u}ojéma, d^{u}obra^{e}ma, dv^{u}oju, ^{ń}ob^{u}oju, x^{u}odźva, x^{u}odźta.

Analogija.

§. 122. Na utworzenie się wielu form wpłynęła analogija. Do zjawisk analogicznych zaliczamy:

1) końcówkę *-om* w instr. sg. subst. pronom. i adject. fem.: matkom, rybom, pa^{e}ńom, n^{u}ogom, tom, ńom, sa^{e}mom, nasom, vasom, d^{u}obrom, ta^{e}ńom; działała tu analogija form męzkich na *-m* w instr. sg.: xł^{u}opem, tém, ńém, sa^{e}mém, d^{u}obrém, ta^{e}ńém.

2) formy: sámśád, sámśek podług analogii zaimka sám.

3) używanie rzeczowników śeḿéj, ćeḿéj, břeḿéj, w rodz. męz. podług anal. ka^{e}ḿéj, řeḿéj, jëcḿéj.

4) formy dual.: xł^{u}opa^{e}ma, pa^{e}na^{e}ma, podług anal. tem. fem. na *-a*; k^{u}ośća^{e}ma, vśa^{e}ma, podług analog. tem. fem. na *-ja*; ka^{e}ḿéjma, jëcḿéjma, podług anal. tem. na *-i*.

5) formy: mřyć, źeleńić, stařyć śe, myślić, podług analog. zyć, ƀić, syć, ćesyć śe i t. d.

Wzory języka.

I. Proza.

1) Ľuty i Mařec.

Ráz ľuty zesed śe z marcem v karcḿe, tak zacëńi se p^{u}oṕijać. Ľuty béł źle ŭubra^{e}ny, ^{h}a mařec ḿáł s^{u}oƀe p^{u}ořôdny k^{u}ozux i pas^{u}ove buóty, r^{u}ozpar śe, jak jaḱi pán i zacon se drv́ić ze sámśada: „ńiby to majô će za śélnego, ^{h}ale jak jábym će złapáł, t^{u}obyś zǵinom v m^{u}ojéx gářćax“. „^{h}A dyć právda padá ľuty, ^{h}ale já ńigdy ńe ľeze po r^{u}ovax p^{u}ovola^{e}ny, jak jaḱi mażář i ńe płyne p^{u}otem na flis do m^{u}ořa ze všyćḱémy ńecystośća^{e}my, jak ty“.

2) Lácego ṕes ńe ľuƀi k^{u}ota, ^{h}a k^{u}ot mysy.

Dávnémy casy ḿáł ṕes z k^{u}otem taḱe ṕismo, ze jak co ze st^{u}oła ŭupadńe, t^{u}o juz jéx. Vtencás ṕes z k^{u}otem béli pa^{e}na^{e}my, b^{u}o jak upád b^{u}oxen xľeba, ^{h}abo x^{u}oćby náv́ëksy kaváł śtuḱi, t^{u}o jém ńixt ńe śḿáł ^{u}odebrać. „v́es co, braśku“? p^{u}ov́ada ṕes do k^{u}ota. „^{h}A c^{u}o“? „ḱej máva taḱe vázne ṕismo, t^{u}o go sx^{u}ovájva d^{u}obře, zeby naju xt^{u}o ńe ^{u}okrád“. „No, to sk^{u}ováj“, padá k^{u}ot. „^{h}Ale ka^{e}j, padá ṕes, já ńimám gdźe; ty ŭuḿés łaźić po daxax i vsëdźe zdyƀes jaḱe přeśṕecne ḿéjsce“. K^{u}ot vyľáz vys^{u}oko v s^{u}oṕe i sx^{u}ováł ṕismo za łatom[1]). Ćôgnëno śe to tak długo i psu i k^{u}ot^{u}ov́i d^{u}obře śe dźáło, jaz ráz ŭupadło xł^{u}opu sadło, ^{h}a ṕes do ńego. „P^{u}okáz ṕismo“, padá xł^{u}op. ṕes do k^{u}ota, k^{u}ot p^{u}osed po ṕismo, ^{h}ale ńe znaľáz, bo

---

[1]) Porów. niem. latte.

mysy zjadły. Lá tego teráz gńévá śe ṕes na k"ota, ʰa k"ot na mysy.

3) Dávńi ṁało zytko dva razy tak dłuǵe kłuósko, jak terá.

Matka B"oská xćała śe ráz přek"onać, cy l'udźe sô ṁéłośerńi lá bédnyx, cy ńe. Tak přebrała śe za proseno babke, přysła do jedny vśi i vl'azła do ṕérsy xałupy i prośéła "o jaᵉmuzne. G"osp"odyńi ṕekła v tém d"omu vłáśńe puópłuómyki, ʰa jak jô Matka B"oská prośéła xoć "o kaválecek, "ofukněna jô babsko, bo ńe p"oznała i řekła: Vynoś śe dźaduóvko, v"ole psu dać, jak ćebe. Matka b"oská śe r"ozzáléła, p"osła na p"ol'e i vźěna rôckom za kłuósko i urvała tyla, co v rôcce béło, reśta z"ostało na paᵉṁôtke, b"o śe Pánjezus vstavét za l'udźmy.

4) Jak xł"op z Vydřy [1]) bét na taᵉmtém śvéće.

Zabácéłem, jak śe ten xł"op nazyvát, ʰale to béło ve Vydřy. "Orát "on całe d"opołudńe i przeklinát ćôgle, „zeby ćе djábli vźěńi", b"o mu v"oły ńe xćały d"obře x"odźić. V p"ołudńe přyjexát do d"omu i p"ołozéł śe spać na łaváe pod "oknem. I co p"ovéće? umar, ʰale jego baba, ʰańi dźeći tego ńe sp"ostřegły. Tak "on přysed na drugi śvat, ʰa Pámbuóg kázał mu jiść do ṕekła. Cuóz ṁát r"obić, musát jiść. Přysed do ṕekła i staᵉnon na pr"ogu, jaz tu djábeł přyx"odźi, ʰa strasny vám p"ovadám, że ńex Pámbuóg br"ońi, i xce xł"opa zabrać, ʰa ten jak křykńe: „Jezus Maryjá Juózef'e śvěty", tak go djábeł třas v pysk,

[1]) Vydřa, wieś.

ʰa xłᵘop báx na źéḿe i ᵘobudźéł śe. Jak śe ᵘobudźéł, tak śe go baba pytá: „Vᵘojtek, — právda Vᵘojtek śe nazyvał — buój śe Bᵘoga, ʰa dyć tᵘoƀe na gëƀe znać cało rëke, cyś tak spáł kvardo i ᵘodgńuódeś se“? Tu ji dᵘoṕéro xłᵘop všyćko ᵘopov́edźáł.

5) L'átav́eć.

Paᵉny pᵘov́adajô, ze ṕeron tᵘo má być jakáś taᵉm jiskra. Kaᵉjby téz jiskra mᵘogła vyl'ećić ze xmary, ḱedy v ńi pełno vᵘody? Pᵘov́adajô tagze, ze ta saᵉma jiskra l'átá po celigráf'e. ʰale to všyćko ńe právda. I paᵉny ńe były dávńi taḱe f'ilizofy i v́eřéli jak my křeśćijaᵉny. Jeden pán l'uƀáł zavse v ńedźel'e přede msô xᵘodźić na pᵘolovaᵉńe. Tak ráz pᵘosed, xᵘodźéł i xᵘodźéł, ʰa ńimuóg ńic ŭupᵘolovać, ʰa témczasem béł juz cas na mso śv́ëto. Jaz tu vyxᵘodźi cárná xmara i zacyná z daleka gřḿić. Ten pán patŕy i v́idźi nad řékom jaḱeś v́elǵe, cárne ptácysko, co śedźi na kaᵉḿeńu. Myśli sᵘoƀe: ńic ńe ŭupᵘolováłem, tŕa xᵘoć to zaƀić. ʰale přypᵘomńáł sᵘoƀe, ze jus od śedḿi l'át nᵘośi śv́ëcony nábuój v tᵘorƀe. Vykrëcéł z dᵘobra dźivu nábuój ze střelby, naƀéł ten śvëcony i pálnon, ʰa ptácysko f'ik na źeḿe z kaᵉḿeńa. Tak ten pán přysed do ńego, pᵘodńuós i ᵘoglôdá, bo ńigdy jesce taḱego ptáka ńe v́idźáł i padá sᵘoƀe: „Skᵘoda nábᵘoju. taḱe śkaradne ptácysko“. Jaz tu nágle křykńe xtᵘoś zaᵉńém: Ńe załuj paᵉńe, já juz přez śedem l'át xᵘodze za tem ptáḱem i ńimᵘoge go ŭupᵘolovać, jak jeś ty ḿeřéł do ńego, to já ḿeřéłem do ćeƀe, jakbyś gᵘo béł ńe zaƀéł, to já ćeƀe“. Přelôk śe paᵉńisko ᵘoglôdnon śe i zᵘobácéł před sᵘobom ᵘogrumnego xłᵘopa, jak dřevo, ze střelbom, jak kłᵘoda. Béł to

ṕeron, co zavse p"oluje na taḱe ptáḱi śkaradne. Te ptáḱi nazyvajô śe l'átavce, bo p"onok bardzo prëdko l'átajô. ṕeron vźon za rëke tego pa^na i długo jesce z ńém gádáł, "oglôdali se střelby, ^a potem mü p"oźédźáł, zeby ńigdy v ńedźel'e ńe p"olovál i "odl'ećáł, jak źater.

II. Poezyja.

1) ṕeś "o śérotce.

X"odźéła śérotka po vśi,
"obśadły jô dva pśi;
ńiḿáł śe xto "obrać,
śérotecḱi "ognać.
"obrál ći śe "obrál sám Pán Jezus z ńeba,
"ognál ći śérotke kaválecḱem xl'eba.
Jidze ty śérotko na ten n"ovy smentář,
to śe ty śérotko "o matuśe spytás.
Na tém ći ji gr"oḃe tŕy l'at"orośl r"ośńe,
ŭurźij se jednego, śastájze po gr"oḃe,
to ći śe matuśa "obezźe do ćeḃe.
^A xtuóz-to ta^em śastá po tém m"ojém gr"oḃe?
já matuśu vasa pŕymće ḿe do śeḃe.
Cuóz tu bëdźes jadła, cuóz tu bëdźes ṕéła?
k"ořonecḱi jadła, b"oskô łaskô zéła.
Jidze ty śérotko do ml"ody maćeře,
ńexze ći ml"odá mać k"osulke ŭupéře.
Jak ći my jô ṕeře
l'ecô źńi paźdźeře;
^a jak jô pluókała,
to na^e ḿe fukała;
jak ći jô vyzymá,

to na^{e} ḿe překlina;
jak jô rostřepała
to na^{e} ḿe sárgała;
jak ći my jô susy,
targá ḿe za usy;
^{h}a jak jô magluje,
válḱem ḿe fasuje[1]);
^{h}a jak jô składała,
na^{e} ḿe nařekała;
jak ći ḿe ^{u}obłuócy,
po źeḿi ḿe vłuócy;
jak ḿe ^{u}opasuje,
to ḿe p^{u}osarpuje;
^{h}a jak ći ḿe myje,
po głuóvce ḿe bije;
^{h}a jak ći ḿe cese,
sô na gł^{u}ové plese[2]);
^{h}a jak ći ḿe pletła,
jizbe mnom zaḿetła.
Sv^{u}ojém ći dźáteckom krajecḱi kupuje,
^{h}a ḿe śérotecce p^{u}ovruózka załuje;
sv^{u}ojém ći dźáteckom xustecḱi kupuje,
^{h}a ḿe śérotecce gałga^{e}na załuje;
Sv^{u}ojém ći dźáteckom kasḱi navařéła,
^{h}a ḿe śérotecce ^{u}otrôb zapařéła;
sv^{u}ojém ći dźáteckom xléb n^{u}ozem krajała,
^{h}a ḿe śérotecce sydełḱem kálała[3]);

---

[1]) fasować = bić.

[2]) plese = blizny; ostatni dwuwiersz brzmi niekiedy także: jak ći ḿe cesała, za włosy targała.

[3]) albo: ^{h}a ḿe śérotecce na sydle dajała.

sv"ojém ći dźáteckom buótḱi kup"ovała,
ha me śérotecce, to b"oso kázała;
sv"ojém ći dźáteckom łuózecko vysłała,
ha me śérotecce pod łavom kázała.
I tak přysłáł Pámbuóg třex ha^e ńołuóv z ńeba;
puódze ty śér"otko, b"o će ta^em p"otřeba;
přysłáł po mac"oxe carta překlětego:
puóć i ty mac"oxo do pekła g"orôcego.
Jak ći jô vpr"ovadźéł za pekelne vr"ota,
p"oznała mac"oxa, c"o to je śérota.
P"orźała[1]) mac"oxa po ńeběe serocko,
ŭurźała śérotke juz v ńeběe dalecko;
p"orźała śérotka po pekl'e serocko,
ŭurźała mac"oxe juz v pekl'e głêbocko[2]).
Zeby my śe dáł Buóg na ta^enten[3]) śvat vruóćić,
t"obym śe ńe dała śéroteckom vłuócyć:
p"ovedźałabym já pa^ennom ńevásteckom,
zeby ńe r"oběły křyvdy śéroteckom;
k"osulkebym prała,
głuóvke vycesała,
nuózḱibym ŭuméła,
brudźikbym vypéła.
Přepadło mac"oxo, tak ńe tŕa rax"ovać,
tŕa béło přuód vedźić, jak śéroty x"ovać;
ha tyześ śérotce křyvde vyrábała,
bêdźes za to v pekl'e mac"oxo g"ořała;

---

[1]) por-żała (por- stanowi zgłoskę) = pojrzała.

[2]) podług wyobrażenia Lasowców niebo znajduje się tuż nad piekłem, z nieba widzą zmarli zostających w piekle, a potępieni będących w niebie.

[3]) na ta^enten zamiast na ta^emten.

bêdźes ty g"ořała, ńe muóv ʰańi słuóvka,
I tak śe skuójcéła "o śérotce śpévka.

2) Śpévka śvat"ová.

Vysła dźevcyna, vysła jedyná, ḱeby ruózy kvat:
"ocḱi zapłakała, rôcḱi załámała, zḿéńéł śe ji śvat.
Cego ty płaces, cego załujes, dżevcyno m"oja?
Jak ńimám płakać, ńimám zał"ovać, ńe bëde tv"oja.
Bëdźes dźevcyno, bëdźes jedyná, bëdźes dalibuóg:
l'udźe ći ḿe rajô i r"odźice dajô i sám sôdźi buóg.
Ty pudźes guórom, ty pudźes guórom, ʰa já d"olinom:
ty zakvítńes ruózom, ty zakvítńes ruózom, ʰa já lelijom.
Ty pudźes guórom, ty pudźes guórom, ʰa já g"ośćéjcem:
ty bëdźes pa°nnom, ty bëdźes pa°nnom, ʰa já mł"o-
[dźéjcem.
Ty bëdźes pa°ńom, ty bëdźes pa°ńom pŕy n"ovém
[dv"oře,
já bëde kśëdzem, já bëde kśëdzem v n"ovém klást"oře.
Pŕed t"obom bëdô, pŕed t"obom bëdô cápḱi zdym"ovać,
ʰa ḿe jako kśëdza, ʰa ḿe jako kśëdza v rëce cał"ovać.
Jak ći p"omŕeva, jak ći p"omŕeva, kázeva s"obe
zł"ote litery, zł"ote litery vybić na gr"obe.
Jak ći xto pudźe, jak ći xto p"ojedźe pŕecytá s"obe,
Co tu za k"oxa°ńe, co tu za ḿéłość lezy v tém gr"obe.

3) Śpévka dźevcyny.

Da°na m"oja da°na, ńe pude za pa°na,
jino za takḱego, jaká i já sa°ma;
b"o ći já dźevcyna ŭ matḱi x"ova°ná,
ńexce ze vśi xł"opa lec z krak"ova pa°na:
jak pude za xł"opa, to tŕa ćëzko r"obić,
jak pude za pa°na, bëde ładńe x"odźić.

SŁOWNIK.

A.

habrys, plan: já r"obéłem habrys na ten młyn.

"áxać, mocno łkać: płace i "áxá, p"o co to "áxa"ńe?

halap, policzek: dáł mu halapa, jaz śe zakuřéło.

B.

babář - ářa, lubiący kobiety.

babcyć, być akuszerką.

babka (przez *a* otwarte) *pr"osoná*, żebraczka.

bábka (przez *á* pochylone) We wsiach gwary lasowskiéj przeważały do ostatnich czasów chałupy dymne, czyli po lasowsku „cárne". W takiéj chałupie był niezbyt wysoki, obszerny piec budowany z gliny, rzadko z cegły; na nim przepędzały dzieci zimę, a cała rodzina noce w czasie ostrych mrozów. Z przodu pieca równo z jego dość wielkim otworem, znajdowała się ława széroka, spoczywająca na podporach; na podporach leżało kilka drągów, na tych glina urobiona ze słomą, a nakoniec sama glina. Ława ta nazywała się i nazywa dotąd, gdzie są „cárne xałupy". bábką. Bábka więc znaczy tyle, co nálepa, jakoż tego ostatniego wyrazu używają lasowcy zamiast bábka.

bałëkać albo mówić grudowato, co znaczy mówić nie płynnie.

bały, oczy.

bałyg"ować, posuwać się jak dziecko na rękach i nogach.

barłuóg, słoma pomierzwiona i zużyta.

barłozyć, mówić ni w pięć ni w dziewięć.

bicysko, trzonek u bata.

b"oginka, dziwożona. Boginki, które mają się pokazywać w południe na osamotnionych miejscach zwią się *południce*; są to istoty złośliwe, porywa-

jące dzieci, stąd złośliwe kobiety, zwłaszcza dziewczyny młode, nazywa lud „boginkami“.

bijak; cepy składają się z drążka do trzymania: „dźérzáka“ i z kija, którym się bije zboże: „bijáka“. Dźérzák z bijákem łączy się za pomocą *gôzv*, gôzva robi się z mocnéj skóry, złożonéj najpierw wzdłuż, a następnie na pół w poprzek, tak, że gązwa podobna jest do litery wielkiéj *v*. Otworem przywięzuje się do łebka bijáka jednę gôzwe, a drugą do łebka dźérzáka za pomocą dratwy, pociągniętéj smołą. Pomiędzy łebki dźérzáka i bijáka a gôzwy przechodzi rzemień (řeméj), który tym sposobem łączy dźérzák z bijákem.

b"oćek, bocian.

buól, każda choroba, bolenie.

b"on"ować bujać, latać, z cudzym gospodarstwem postępować jak ze swiom.

břuś, mający tęgi brzuch, dużo zjadający, nicpoń.

bumistř, burmistrz.

burnus, paltot, wyraz przejęty od mieszczan.

buřtyn, bursztyn.

buřtyny, paciorki z bursztynu.

C.

capać, *capnôć*, łapać, chwytać.

capiga, czepiga, przy pługu.

cary, czary i zabobony odgrywają ważną rolę w życiu lasowców, są one tak różnorodne, że należałoby im poświęcić osobną rozprawę.

celigráf, telegraf: nase gáda"ńe pol'ećało zarák (zaraz) d"o krak"ova po celigráf'e.

ćelny, o krowie, która ma się ocielić, lub która się ocieliła; nazywają także takiego, który się mocno najadł *ćelném*.

cepiny, obrzęd weselny.

cevać, drzymać.

ćôzá, kobieta w ciąży

ćizb·a, ciżba, tłum.

cuółka, szmata do okręcania

nogi, zamiast szkarpetki.

cubŕyna, czupryna.

cva°jcyg, zvanzig.

cvál-em l'ećić, prędko biegnąć.

cycuój, ślamazarnik, spieszczony.

cygár, cygaro.

cyńić, cenić: xyla (ile) cyńiće za te śkape?

cysto, do cysta (zupełnie) ńe °obdarli.

D.

dajać, dawać: długi cás dajała mu zyće i °okryće.

dávven, z *dávven dávna*, od dawnych czasów.

dëga, beczki konewki i t d. składają się z pojedyńczych dęg. strsłow. дъга = arcus, iris lub дъгъ, lorum vinculum.

do źgna, całkiem, zupełnie, do szczętu; tu tráva zjedzena do źgna.

drevno plur. *drva*, drzewo do palenia.

drvál, ten, co drwić, szydzić lubi, często w znaczeniu próżniak.

duxem, szybko, prędko

ducá, w żarnach są dwa wyżłobienia okrągłe, jedno, wewnątrz płaskie, w którym chodzi kamień, drugie ku wnętrzu stożkowate i to ostatnie nazywa się *ducá*; do ducy sypie się zboże, które ma być mielone.

ducka takież wyżłobienie w bochenku chleba, w ziemi lub w czemkolwiek naturalnie mniejsze od ducy.

dvora w Żupawie mówią niekiedy zamiast jeden, dwa; jednora, *dvora*.

dyxtyk = tüchtig, tęgo, mocno, tęgi, mocny.

dyxt°ovać, dyktować.

dźéćôtka, dzieci.

dźełać, działać.

dźérmolić, grać ladajako.

dźérmoła, grający licho.

dźéska, dzieża.

dźupel, dżupel, wydrążenie w drzewie.

F.

fajcyć, fajkę palić, w ogóle palić tytoń.

fejvajter, verwalter.

fuda°ment, fundament, „na vás fuda°ment“.
furnál, furman.
futek, dudek.
fuzyjá, strzelba.

G.

gałgán, szmata, kawałek płótna, człowiek ladajaki.
gárdźelńik, pijak, krzykała.
gavědźić, gadać, rozmawiać.
gav"oŕyć, krzyczyć, hałasować.
gôzva, zob. biják.
gôzvać, przez nos mówić.
głupka fem. do płupiec.
głytus, pijak.
guóra, strych.
gŕôdka w polu.
gŕëda, drzewo, na którym kury siedzą.
guzdrać śe, wybierać się zbyt powoli, stąd:
guzdrała, wybierający się w drogę leniwie, robiący co leniwie, opieszale.
gvált"ovńik, ten, co gwałty, krzyki wyprawia.

X

xadra, kawał grubego płótna, kobieta złych obyczajów.
xády w znaczeniu ani, xády rusyć, ani ruszyć, xády dźvignôć, ani dźwignąć.
xádyjent lub *xadyjent*, adjunkt.
xcmernik, człowiek wpadający w uniesienie, człowiek gwałtowny pasyjonat.
xleptać, pies xleptá, pije.
x"odák, obuwie ze skóry.
x"ova°ńe, dobytek w bydle koniach i t. d.
xudák, nieborak po l. ńe-
xud"oba, bydło.
xud"obny, biédny.
xynôć, nie udawać się np. bydło mu xyńe, g"ospodařstvo mu xynëno.
xyba, *xybka*, szkoda, mám xybe w ŭurodzaju.
xytać, chwytać.

J.

jajeśńica, jajecznica.
jáz, grobelka w poprzek strumyka, rzeki.
jëcmeńisko, pole po zżęciu jęczmienia.
jëzyna, jężyna.
jednora, Żupawa: jeden.

K.

kaceńec, kaczeniec (roślina)
kajać śe, bać się.
kaleńica, szczyt dachu.
kapcuój (kapcoń), człowiek do niczego
kapeć, część buta, która stanowi stopę, lichy but.
karma, siano pomieszane ze słomą, dawane bydłu.
kárńik, wieprz utuczony na zabicie.
ḱeby, jakby, przy porównywaniu np. moja jag"ośa, ḱeby jag"oda.
ḱej, gdy.
ḱerda, wieprz nie kraszony, kiernos.
ḱeřek, nazwa pola w Stalach
k"ormán, odzienie robione z płachty na deszcz.
krajka, pas kobiecy sukienny lub włóczkowy.
krescyć, „kura krescy"
kucki, święto żydowskie, siedzieć „w kucḱi" znaczy siedzieć po turecku na ziemi.
kucyć, przyczaić się.
kuklá lub *kuplá*, strucla świąteczna długa.
kuklement, komplement, wyraz przejęty z mowy ogól.
kunoṕe, konopie.
kurṕe, obuwie z łyka lipowego.
kuśić, zwodzić.

L. Ł.

l'ága, potężna laska.
l'átavec, ptak mityczny.
l'eśńica, leśniczy.
łabudać, zbierać np. ułabudáł spory vëzełek gřybuóv.

M.

maćek, żołądek.
majdać, pes „majdá" ogonem.
málnôć, uderzyć.
ma°mlać, mlaskać ustami, paćkać.
matuśicka, zdrobniałe od matuśa.
ḿark"ować, uważać, pojmować
ḿeśôcek, księżyc.
ḿeśôcka, Lasowcy zabezpieczają swe chałupy na zimę w ten sposób, że zewnątrz obsypują je do koła piaskiem najwyżéj na pół łokcia. Aby się piasek nie rozlatywał ro-

bią stosowne ogrodzenie, nasyp ogrodzony zowiesię ḿeśôcka.

ḿig"otać, czemś jasnym poruszać, co rzuca blask.

m"ory, niecierpliwość w najwyższym stopniu, np. cekám i cekám, jaz ḿe m"ory

msyca, nazwa owadu. [berô.

muskać, głaskać.

mustr"ovać śe, stroić się np. vymustr"ovál śe ńika°j jaḱi pán.

N.

nádba, nadzieja np. "on má v ńém nádbe, tra ḿeć v bogu nádbe.

nadvrëzyć, (strsłw. вржга) ogól. pol. nadwerężyć Macenauer 266.

nadźévać śe, spodziewać np. na durno śe go nadźévášem

nátońe, miejsce, gdzie się drzewo rąbie.

ńenámálny, niecierpliwy.

ńesopust, mięsopost.

ńeštëšće, nieszczęście.

ńika°j, niby, jakby, zdajáł śe ńika°j jiść, ślicná ńika°j pa°ńenka.

n"oxál, nos.

ńu"xać, wietrzyć, o psie, w przenośnem znaczeniu: szperać, szukać.

O.

"obál-ála, próżniak.

"obłëda, omamienie.

"obxadu myńe dają, nie dają mi wypoczynku, naprzykrzając się.

"obrôb, zagroda.

"obyśće = obrôb.

"odḿeńec, wyrodek.

"omacek, po "omacku x"odźić (w ciemności).

P.

paćepny, ciepławy.

pařnuóv, miejsce błotniste wśród lasu, pokryte trzciną i zaroślami.

pa°ḿëtńik, ten, co pamięta.

pasterńik, mały kawałek pastwiska przy wsi.

pastuxa, pastuch.

páx, piasek.

peconka, pieczeń.

penzel, pędzel.

płáscá, płat pastwiska równego.

pleć, z chwastu oczyszczać.

płuć z plew oczyszczać.

p"odn"oga, podłoga

p"odonek, doje u krów.

p"odárzać śe ḱem, dla choroby lub kalectwa kogoś unikać.

p"odv́ika, biała perkalowa chustka.
dość wielka używana przy obchodzie weselnym.

p"odvuórḱi, jiść do k"ogoś na p"odvuórḱi, znaczy iść do kogoś w odwiedziny.

p"ojm"ovać śe, o krowie, która na być zaprowadzoną do byka mówią, że się „p"ojmuje".

p"olédńá, belek pod drzwiami wchodowymi w izbie od ściany do ściany.

p"om"oǵel, pomocnik leśniczego.

p"opyxadło, o człowieku, którym każdy popycha.

p"ośḿévńik, ten, co się lubi wyśmiewać.

p"ośḿévisko, przedmiot wyśmiewany.

p"ośṕáć s"obė, (strsłw. спѣти felici successu uti) dobrze sobie naprzód zaradzić.

p"ośratać śe, pożegnać się.

právda, biret żydowski np. zyd"ovi právda ŭupadła do bł"ota.

přôdka, ta, co przędzie

přôdḱi, zebrania wieczorne prządek.

přédnovek, czas przed żniwami, przed zbiorem nowego zboża.

prośná švyńa, świnia, która ma mieć prosięta.

prośńisko, pole gdzie proso zostało zżęte

pustaćina, pustkowie.

R.

rajić, komuś coś polecać np. da m"oja matuśu *rajô* my pérsego, pérsy r"oḃi vérsy, ńe pude za" ńego; da m"oja matuśu rajô my drugego, drugi r"oḃi długi, ńe pude za" ńego; da m"oja matuśu rajô my cvártego, cvárty ḿeŕy kvárty, ne pude za" ńego.

rextać, švyńe rexcô, żaby rexcô.

religiján, człowiek religijny.

rodźic, ojciec.

ruóźńica, różnica lub w wy-

rażeniu: tu m"oze być ruóźńica t. j. może być rozmaicie.

r"ozsadźić, zeby će r"ozsadźéło, żebyś pękł.

ruxávka, rozruch, powstanie.

rumot, hałas.

S.

scepa: lasowcy kopią stare ogniłe pniaki sosnowe i świerkowe, rąbią takowe na małe odrobiny; taka odrobina smolna nazywa się „scepa", „scepy" służą do oświetlenia.

śedźić, mieszkać.

serocko zdrobn. od seroko, szeroko.

ślépać, z mozołem zbierać, np.: ŭuślépál soḃe páre grajcaruóv i te mu ŭukradźono.

słuxy, wieści np. słuxy śme dox"odzô, ześ všyćko straćéł.

słusny, tęgi, porządny, dziarski, np.: da m"oja matuśu rajô my uósmego, uósmy xł"opec *słusny*, jus pude za° ńego.

smagły, *smágłavy*, okrągły, okrągławy, np. smagły na gëbe.

smerać, śvyńe smerajô, świnie zbierają rozsypane ziarno.

smaty, bielizna.

spřyksny, uprzykrzony.

śrëzoga, powietrze lśniące w czasie pogody i upału.

stajisko lub *staje*, miara 60 kroków.

śtuka, sztuka, słonina np.: ńe stuka béło to zr"oḃić, ŭukrojéłem se kaváłek *śtuki*.

svák, mąż siostry matki.

svařyć śe, kłócić się.

śvyńa lub *śvyj*, świnia.

T.

tatarcysko, miejsce, gdzie zżęto tatarkę czyli hrecztarabán, duży bęben. [kę.

tarabá°ńić śe; wchodzić gdzieś.

troki, paski u fartucha lub zapaski.

třyć śe, o rybach.

U.

ŭukład, zwyczaj np. ŭu nás je taki ŭukład.

ŭulevńik, pasieka.

ŭuplotecki tyle co *varkoce* np. juz to prec, moja z^{u}ośu. juz to prec, ŭuplotecki do skřynecki, vźôć cepec.

ŭusta^{e}nek, przestanek np. skákál bez ŭusta^{e}nku.

V.

váŕá, jadło gotowane.

vexeć, miotełka ze słomy.

vérsa, *vérska*, przyrząd do łapania ryb z prętów złotéj wierzby: da m^{u}oja matuśu rajô my pérsego, pérsy r^{u}obi *vérsy*, ne pude za^{e} ńego.

vřyć na kogo, być dla kogo nienawistnym.

vsegdy, zawsze.

vycuбić, wytargać za włosy.

vyd^{u}obřyć, stać śię lepszym.

vydrvigros, wydrwigrosz.

vyl'atuje na jedno, na jedno wychodzi.

vyłygać, wyłudzać.

vyłygac, ten co lubi wyłudzać.

vymôdřyć, stać się mądrym.

vyḿéj masc. lub *vyḿôcko*, wymię.

vypleńić, wyniszczyć, wykorzenić.

vytermośić, wygnieść, wymiąć, wybić.

vytrebus, urwisz, np.: jedna ći já jedna ŭu svoji matuśe, ńe pude za ćeбe fra^{e}nuś vytrebuśe.

vyv̌ijac, ten co sobie wszędzie poradzi i z drugich drwi.

vyv̌uórka, wiewiórka.

Z.

zagałusyć, zagłuszyć.

załobny, niebieski.

zártobnik, ten, co lubi żartować.

záśćeńe, miejsce za ścianami.

zástëp, napaść, zr^{u}oбéł my zástëp na drodze.

zátełek dwa przeciwne końce u szczytu strzechy, zwykle puste lub słomą zatykane zwą się „záteł-ka^{e}my“.

zavdy = star. pol. zawżdy.

zbytńik, ten, co wiele dokazuje, figluje.

zdexlák lub *xyrlák*, człowiek słabowity.

zdźérca lub *źdźérńik*, lubiący

drugich zdzierać, krzywdzić.

zeńacka, żenienie się.

źendár, żandarm.

źiṁák, ziemniak.

zmudny, zabawny.

zmyśny, *zmyśńik*, ten co chętnie zmyśla lub coś łatwo wymyśli.

znovuk, znowu.

źrébná kⁿobéla, kobyła, która ma mieć źrebie.

zvyk, zwyczaj, nawyknienie.

zytńisko, miejsce, gdzie rosło żyto.

zyvńe, żyw np. jako zyvńe tego ńe vidźáłem.

RD-287

Wojewódzka i Miejska
Biblioteka Publiczna w Rzeszowie
RD-287
002-0000311--00